T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

KÜTAHYA ÖRNEKLEMİNDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ ENVANTERİNİN 60–72 AYLIK ÇOCUKLARIN ANNE VE BABALARINA UYARLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Murat BARTAN

ANKARA – 2010

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

KÜTAHYA ÖRNEKLEMİNDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ ENVANTERİNİN 60–72 AYLIK ÇOCUKLARIN ANNE VE BABALARINA UYARLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat BARTAN

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

ANKARA – 2010

ÖNSÖZ

Araştırmamın her aşamasında, rehberlik, akademik katkı ve sonsuz bir anlayışla desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Fatma Tezel Şahin'e, çalışmama destek veren, görüş ve uzman fikirlerini aldığım saygıdeğer öğretim üyelerine, araştırmanın uygulama aşamasında yardım eden tüm öğretmen ve anne babalara, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ndeki çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Handan Kılıç Şahin, Arş. Gör. Sevinç Demir, Okt. H. Özge Bahar ve ismini sayamadığım diğer öğretim üyelerine desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Araştırmanın istatistik boyutunda sonsuz desteği ve yardımı olan sevgili arkadaşım Arş. Gör. Mustafa Ulu'ya ayrıca teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Hayatımı borçlu olduğum ve her anımda yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ederim. Çalışmamın en sıkıntılı anlarında bile sabrını esirgemeyen, beni her zaman anlayışla karşılayan, tüm zamanını bana ayıran ve hep yanımda olan sevgili eşim Saadet Bartan'a ve oğlum Mehmet Kağan'a sonsuz sevgilerimi sunarım.

Murat BARTAN

ÖZET

KÜTAHYA ÖRNEKLEMİNDE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ ENVANTERİNİN 60–72 AYLIK ÇOCUKLARIN ANNE VE BABALARINA UYARLANMASI

BARTAN, Murat
Yüksek Lisans, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN
Mayıs-2010, 111 sayfa

Bu çalışma, 5-6 yaş çocukların ebeveynlerinin birbirleri ve çocukları ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere geliştirilmiş olan "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri (EÇİE)"ni Türk ebeveynlerine uyarlamak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada tarama modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Örneklemi, Kütahya İl merkezinde bulunan 2008-2009 eğitim öğretim yılı içinde anaokulları ile resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 5-6 yaş çocuklarının 780 anne ve babası oluşturmaktadır.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; anne baba ve çocuk hakkında bilgi içeren "Genel Bilgi Formu", anne-babalar için "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek" ve anne babalara uygulanmak üzere "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri" kullanılmıştır.

Verilerin istatistiksel analizinde, ilk aşamada EÇİE'nin kapsam geçerliği yönünden toplam dokuz uzman görüşüne başvurulmuştur. Demografik özelliklerin tespit edilmesinde frekans ve yüzde değerleri belirlenmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin orijinal faktöriyel yapısının Türk örnekleminde geçerliliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur. EÇİE'nin güvenirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ve McDonald güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Güvenirlik testi için ölçeğin test toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ve üst %27 'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların anlamlılığı için t testi sonuçlarına, madde toplam korelâsyonu kullanılarak test maddelerinin birbirleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ölçeğin güvenirliğin zamana göre değişmezlik ölçütünü ortaya koymak için test tekrar test yapılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeylerin faktörler toplam puanları ile karşılaştırılması için manova yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, kapsam geçerliği için uzman görüşleri doğrultusunda 6 madde EÇİE'den çıkartılmıştır. EÇİE'nin faktöriyel uygunluğunu belirlemek üzere birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde tespit edilen indekslerin ve ikinci düzey indirgenmiş doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen indekslerden veri-model uyumu için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, EÇİE'

nin 7 alt boyutlu 41 maddelik haliyle orijinal formuyla faktöriyel geçerliğinin sağladığı ve ebeveyn çocuk ilişkisini yapısını tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenirlik sonuçları, Maddelerin madde toplam korelasyonu sonuçları tüm maddelerin bir biriyle ilişkili olduğu ve t testi sonuçları alt %27 ve üst %27 'lik gruplar için anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir. McDonald iç tutarlılık katsayısı kullanılarak hesaplanmış elde edilen sonuçlar, EÇİE'yi oluşturan alt ölçeklerin güvenirlik katsayılarının yeterli olduğunu göstermiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin test tekrar test yöntemi ile elde edilen korelasyon puanları ölçeğin her uygulanışında kararlı sonuçlar verdiğini göstermektedir. Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin tüm faktörlerinin araştırmaya katılan anne babaların alt orta ve üst sosyo ekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılıklar verdikleri görülmüştür. Araştırma sonuçlarında, "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"(EÇİE)'nin geçerli-güvenilir bir ölçme yaptığı ve tutarlı bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: aile, iletişim, geçerlilik, güvenirlik

ABSTRACT

THE ADAPTATION OF PARENTS-CHILDREN RELATIONSHIP INVENTORY TO THE MOTHERS AND FATHERS OF 60-72 MONTHS OLD CHILDREN IN KUTAHYA

BARTAN, Murat

MA, Programme in Early Childhood Education
Supervisor: Asist. Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN
May-2010, 111 pages

The present study was carried out to adapt "Parents-Children Relationship Inventory (PCRI)" which was developed to evaluate the relations of the parents with 5-6-year old children with each other and with their children to Turkish parents. Descriptive survey model was used in the study. The study group was composed of 780 parents who have 5 or 6 year old children attending the nursery schools or nursery classes in primary schools.

In this study, "General Information Form" which includes information about parents and the child, "Socio-Economic Level Determination Scale" and "Parents-Children Inventory" to be applied to the parents were used as the data gathering instruments.

For the statistical analysis of the data, nine experts were consulted about the concept validity. Frequency and percentage values were used to find out the demographi,c characteristics. To test the validity of the original factorial structure of parents-children relationship inventory in the Turkish study group, exploratory factor analysis and confirmative factor analysis were done. To find out the reliability of the PCRI , Cronbach Alpha reliability coefficient and Mc Donald reliability coefficient were calculated. For the significance test, the difference between the item mean scores of the bottom and top 27%. The scale was re-applied to test its invariability criteria. Manova was used to compare the socio-economic levels with total factor scores.

As a result of the study, six items were deleted from the PCRI depending on the experts' views. To determine the factorial stability of PCRI, founded that from induxies which realized at the end of first confirmative factor analyzes and induxies which resulted from second level of standardized confirmative factor analyzes are enough for data-model fit. At the end of analyzes made; the PCRI which is origin 7 subtitle and 41 items, it provided factorial validity and it also identified structure of parent-child relationship.

The reliability results showed that, according to item total correlation results, the items are interrelated and, according to ti-test results, there is a significant difference between 27% subgroups and top groups. The results Mc Donalds achieved by using

inter-coherence co efficiency showed that reliability coefficiencies of sub-scales composing PCRI are sufficient. The correlation scares obtained by test-retest method on parent-child inventory showed that the scale gave consistent results in every application. It was also seen that all the factors in parent-child relation inventory gave significant differences in sub-medium and top socio economic levels of parents in the research. The results revealed that PCRI had a reliable evaluation and a consistent structure.

Key Words: family, communication, validity, reliablity

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI i
ÖN SÖZ ii
ÖZET iii
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ x
DİYAGRAMLAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xii

1. GİRİŞ
1.1. Aile Nedir 2
1.2. Aile İşlevleri 3
1.3. Ailenin Önemi ve Çocuk Üzerindeki Etkisi 4
1.4. Aile İçi İlişkiler 8
1.4.1. Anne – Baba İlişkisi 8
1.4.2. Anne-Çocuk İlişkisi 9
1.4.3. Baba – Çocuk İlişkisi 12
1.5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları 16
1.5.1. Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu 17
1.5.2. İzin Verici (Gevşek) Anne Baba Tutumu-Çocuk Merkezci Aile 18
1.5.3. Tutarsız (Dengesiz ve Kararsız) Anne Baba Tutumu 20
1.5.4. Aşırı Koruyucu Ana Baba Tutumu 20
1.5.5. Reddedici Anne Baba Tutumu 21
1.5.6. İlgisiz Anne Baba Tutumu 22
1.5.7. Demokratik Anne Baba Tutumu 23
1.6. Aile İçi İletişim ve Önemi 24
1.7. Aile İçi İlişkileri Etkileyen Faktörler 26
1.7.1. Aile Yapısındaki Değişiklikler 26

1.7.2. Anne Baba Tutumları 26
1.7.3. Aile İçi Şiddet 28
1.7.4. Anne Baba Yoksunluğu 29
1.7.5. Boşanma 30
1.7.6. Sosyo Ekonomik Durum 32
1.7.7. Eşler Arası Uyum 33
1.7.8. Çalışan Anne 34
1.7.9. Engelli Çocuk 35
1.7.10. İletişim 36
1.7.11. Erken Yaşta Evlilikler 37
1.7.12.Aile Tipi 38
1.7.13. Eğitim Düzeyi 39
1.8. Araştırmanın Amacı 40
1.9. Araştırmanın Önemi 40
1.10. Varsayımlar 42
1.11. Sınırlılıklar 42

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 43

3. YÖNTEM
3.1. Araştırma Modeli 55
3.2. Evren-Örneklem 55
3.3. Veri Toplama Araçları 57
3.3.1. Genel Bilgi Formu 57
3.3.2. Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek 57
3.3.3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri 58
3.4. Verilerin Toplanması 59
3.5. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterini (Parent-Child Relationship Inventory) Türkçe'ye Uyarlama Çalışmaları 60
3.6. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri ile ilgili Uzman Görüşlerinin Alınması 60

3.7. Okul Öncesi Çocuklarının Anne Babaları İçin Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin Ön Uygulaması 62
3.8. Verilerin İstatistiksel Analizi 63
3.8.1. Açımlayıcı Faktör Analizi 63
3.8.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi 64

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Anne Babaya İlişkin Kişisel Bilgiler 66
4.2. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterinin Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular 72
4.2.1. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) 72
4.2.2.Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) 73
4.3. Güvenirliğe İlişkin Bulgular 83

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin Geçerliğine İlişkin Sonuçlar 88
5.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin Güvenirliğine İlişkin Sonuçlar 90
5.3. Öneriler 91

KAYNAKÇA 95

EKLER

EK 1: İkinci Sıralı Doğrulayıcı Faktör Modelinin Kestirim Sonuçları ve Güvenirlik Analizi Sonuçları 107
EK 2: Kişisel Bilgi Formu 109
EK 3: İzin Belgesi-1 110
EK 4: İzin Belgesi-2 111

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubundaki Okulların ve Anne Baba Sayılarının Dağılımı..... 56
Tablo 2. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterinin α=0,05 Anlamlılık Düzeyinde Kapsam Geçerlilik Oranları İçin Minimum Değerler 61
Tablo 3. Anne Babaların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı..... 66
Tablo 4. Anne Babaların Yakınlık Derecelerine Göre Dağılımı..... 66
Tablo 5. Anne BabalarınYaşlara Göre Dağılımı..... 67
Tablo 6. Anne Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı 67
Tablo 7. Anne Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı 68
Tablo 8. Ailede Birlikte Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılım 69
Tablo 9. Anne Babanın Sahip Oldugu Çocuk Sayısına Göre Dağılım 69
Tablo 10. Anne Babaların Toplam Gelirlerine Göre Dağılımı 69
Tablo 11. Anne Babaların Kaç Yıllık Evli Olduklarına Göre Dağılımları 70
Tablo 12. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları..... 70
Tablo 13. Örneklem Grubundaki Okulların ve Anne Baba Sayılarının Dağılımı..... 71
Tablo 14. Çocukların Doğum Sırasına Göre Dağılımları 71
Tablo 15. Ki-Kare Düşüşüne Sebep Olan Madde Modifikasyon İndeksleri 75
Tablo 16. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterine İlişkin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları Ve *t* Değerleri 77
Tablo 17. İkinci Düzey Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterine İlişkin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları Ve *t* Değerleri 80
Tablo 18. Alt Boyutlar İle Genel Yapı Arasındaki Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları 81
Tablo 19. Madde Analizi ve Madde Toplam Korelasyon Sonuçları 84
Tablo 20. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin Alt Ölçeklerinin Test Tekrar Test Yöntemi Korelasyon Katsayıları 85
Tablo 21. Sosyo Ekonomik Düzeylerin Faktörlerler Toplam Puanları ile Karşılaştırılması 86

DİYAGRAMLAR LİSTESİ

Diyagram 1. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin Düzeltilmemiş Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları 73
Diyagram 2. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin Düzeltilmiş Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları 76
Diyagram 3. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin İkinci Düzey İndirgenmiş Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları 79

KISALTMALAR LİSTESİ

EÇİE: Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri

AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

BÖLÜM I

Bu bölümde araştırmanın amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

1. Giriş

Toplumlar ekonomik düzen, yönetim, dinsel tutum, gelenek-görenek gibi birçok konularda ayrılık göstermektedirler. Bu ayrılıklara karşı bir tek konuda ortak düşüncelere sahip gibidirler. Toplumların evrensel olarak kabul ettikleri konu aile konusudur, ailenin temel bireyleridir. Aile, tarih boyunca bütün toplumlar tarafından vazgeçilmez olarak kabul gören ve ortak değer olarak benimsenen bir kurumdur. Başka deyişle bir kadın, bir erkek ve çocukların oluşturduğu birlikteliktir (Ozankaya, 1991: 357, Güler ve Ulutak, 1992: 51).

Toplum, insanlardan meydana gelir, insanlar ise ailelerden oluşmaktadır. Bu yönüyle aile; toplumu oluşturan ve toplumun temelinde yer alan öğe aynı zamanda bireyin, yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesini sağlayan kurumdur (Çetinkaya, 2007: 1, Nazlı, 2007: 16).

Toplumun temeli ve sosyal yapının çekirdeği olan ailenin temel işlevleri arasında çocuk yetiştirme en önemli yeri tutar. Çocuk doğduğu andan itibaren aile ortamında ilk sosyal deneyimler ve temel davranış özellikleri kazanır. Çocuk doğduğu andan itibaren bir etkileşim süreci içindedir, önce anne-babası, daha sonra aile bireyleri, çocuğun iletişime geçtiği ve yoğun bir şekilde etkileşimde bulunduğu ilk kişilerdir. Çocuğun gelişimi ve eğitiminde ve toplumsallaşmasında en etkin rolü çocuğun içinde olduğu aile oynar. Bu ortam çocuğa sunulan ilk doğal ve güvenilir yerdir (Tor, 1995: 20 Ersoy, 1997: 127, Whealin, 2002:45).

Çağımızdaki sanayileşme ve toplumdaki hızlı değişim ve kentleşme aile yapısında hızlı değişikliklere neden olmuştur aileler geniş aile tipinden daha çekirdek aileye doğru küçülmüştür (Arcus, 1995:336 Özdemir, 2007: 191, Çağdaş, 2009: 36). Aile sistemindeki bu değişimler eşler arasındaki ilişkide de etkili olmuş çocuk yetiştirmedeki yöntemlerde değişikliğe uğramıştır (Özgüven, 2001: 86).

Bu değişiklikler yanında aile işlevleri ve aile içi ilişki biçimleri, ekonomik faaliyetler değişime uğramaktadır. Özellikle kırsal kesimden kente göçen ve tarımdan kopan kadının iş hayatına girmesi sonucunda ortaya çıkan değişiklikler aile içi ilişkileri yakından etkilemektedir (Gökçe, 1996: 157).

Toplumsal yapının merkez unsuru sayılan aile, günümüzde geçmişe göre çok farklı risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Boşanmaların artması, tek ebeveynli ailelerin, nikâhsız birlikteliklerin, eşcinsel evliliklerin, evlilik dışı doğan çocukların sayısının artması; evlilik ve çocuk sahibi olmanın reddedilmesi veya mümkün olduğunca geciktirilmesi, toplumsal sistemin önemli bir öğesi olan aileyi fonksiyonlarını gerçekleştirme konusunda tehlikeye sokmaktadır. Bu durumlar sonuçları bakımından doğrudan aileyi, dolaylı yoldan ise toplumu etkilemektedir (Şentürk, 2008: 8).

1.1. Aile Nedir ?

Aile kavramı "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" (TDK, 2009) diye tanımlanır.

Kavram olarak geniş bir yelpazeye sahip olan ailenin farklı tanımları yapılmıştır. Üyeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup; sosyal ve ekonomik yönden bir birlik; sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak bir örgüt; üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve yürütülmesinde sistematik kuralları bulunan sosyal bir kurum olarak tanımlanabilmektedir (Nirun , 1994: 17).

Aile kurumu, toplumun temelidir. Toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, inançlarını, önyargılarını, kısacası kültürünü yansıtır ve diğer kurumların da kaynağını oluşturması nedeniyle en ilkel toplumlardan günümüz toplumlarına kadar tüm sosyal yapılar aile birimlerinden oluşmuştur. Bunun yanında özel bir iç yapısı ve kendine özgü bir işleyişi vardır (Özben ve Argun,2002 :18, Bayraktutan, 2005: 27).

Aile, birlikte aynı mekân içinde yaşayan, gelirlerini paylaşan, evlilik ya da bir kan bağıyla birbirlerine bağlanan, var olan rolleriyle birbirlerini etkileyen kişilerin oluşturduğu, yasal, toplumsal ve ekonomik bir kurumdur (Özgüven, 2001: 1).

En geniş tanımıyla aile, bünyesinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve en önemli şekilde ortaya çıktığı, bazı kurallarla cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşlerin kendileri ve çocukları ile aralarındaki sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yaptıkları ekonomik etkinliklerle bulundukları toplumun yapısına göre belli bir ölçüde yer aldıkları toplumsal bir yapı olarak tanımlanır (Ozankaya, 1999: 357).

Aile kavramını kaynaklarda farklı olarak tanımlansa da, ailenin toplumun temelini oluşturduğu, aynı amaçla kurulduğu, üyeleri ile ilişkilerinin aynı temele dayandığı sadece tanımlanırken aileye yaklaşma açısından farklılaştığı görülmektedir.

1.2. Aile İşlevleri

Toplumun temel parçası olan ailenin başarısı, onu oluşturan üyelerinin ihtiyaçlarını bütünüyle karşılamasına, bir başka değişle ailenin beklenen fonksiyonları yerine getirmesine bağlıdır (Şentürk, 2006: 1).

Ebeveynlerin temel rolü toplumdan topluma değişmez ve zamana göre de farklılık göstermez. Çocukların beslenmesi bakılması giydirilmesi sözel ya da sözel olmayan iletişimin kurulması ebeveynin evrensel rolüdür (Miller 1996: 351).

Ailenin başlıca işlevi yetişkin kişinin yasal ve törel bağlara uyarak biyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu nedenle ailenin, bireyin ve toplumun ihtiyaçları olan üreme, korunma, barınma, sevme, sevilme ve bu sevgiyi paylaşma, bağımlı ve bağımsız olma kendini gerçekleştirme çocukların bakım ve eğitimi gibi birçok görevi bulunmaktadır (Özgüven, 2001: 2).

Ailenin evrensel kabul edilen işlevleri şu şekildedir;

- Aile kurumunun sürekliliğini, insan türünün devamlılığını sağlayan biyolojik işlev,
- Aile üyelerinin maddi ihtiyaçlarına cevap veren ekonomik işlev,
- Aile üyelerini maddi manevi tüm zorluklara karşı koruyan koruyuculuk işlevi,
- Aile içinde ruhsal duygusal ihtiyaçlara cevap verecek psikolojik işlev,
- Aile üyelerinin sosyalleşme ve toplumsallaşmasını sağlayacak eğitimsel işlev olarak sıralanabilir (Gökçe, 1996: 156; Ozankaya, 1999: 158; Özgüven, 2001: 2-3, Nazlı,2007: 22).

1.3. Ailenin Önemi ve Çocuk Üzerindeki Etkisi

Dünyaya gelen çocuk, kendini belli karakter ve yapıya sahip bir ailenin içinde bulur. İçine girdiği bu yapı onun tüm gelişim alanlarının sürecine etki eder. Ailesi dışındaki tüm diğer gruplar ikincil etki edecek kurumlar olarak görülür (Seven, 2008: 86).

Aile; bireylerin doğumdan önce ve ilk gelişim özellikleri gösterdiğin andan ömrünün sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurumdur. Aile çocuğu fizyolojik, ekonomik ve toplumsal yönden şekillendirir. Aile çocuklarının kişisel, sosyal uyumunun olumlu ya da olumsuz yönden şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Tezel-Şahin, 2003: 459).

Aile; Bireyin yaşamından mutlu olması, yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi, bireylerin bulunduğu sosyal ortamla bütünleşmesini ve sosyal yasamın bir parçası haline gelmesini sağlar. İnsan bu sosyal gelişimini sosyalleşmeyle ortaya çıkarır. Sosyalleşme sürecinin temeli ise ailede atılır. Aile bireylerin sosyal ilişkilerinin ilk yapıldığı yerdir. Bu nedenle bireylerin sosyalleşmesindeki en etkin rolü aile oynamaktadır (Güngörmüş, 2003: 245, Bayraktutan, 2005: 5, Nazlı, 2007: 16).

Çocuğun gelişimini kalıtım ve çevre belirler bu çevre içerisindeki aile çocuğun fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını zamanında karşılayarak çocukta güven duygusunun temelini oluşturur. Çocuğun etkileşimde bulunduğu aile üyeleri çocuğun kişilik gelişiminin oluşmasını sağlamaktadır. Çocukluk yıllarında kazanılacak davranışlar sonraki dönemlerde de devam etmektedir çocukların bu dönemleri uygun şekilde tamamlaması anne ve babaların çocuklarına gösterecekleri tutumlarla yakından ilgilidir (Çağdaş, 2003: 169,170).

Çocuğun sağlıklı bir ortamda büyümesi onun sonraki yaşantılarının bütününe etki eder. Kişilik gelişimi cinsel kimliği kazanması, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma uzlaşma ve işbirliği anlayışı aile ortamında oluştuğu için aile çocuğun tüm yaşamında önemli rol oynamaktadır(Özgüven, 2001: 194).

Özgüven sağlıklı ailelerin niteliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Duygularını paylaşma,
- Duygularını anlama,
- Bireysel farkların kabul edilmesi,
- İlgi ve sevgi duygusunun iletilmesi,
- İş birliği,
- Mizah duygusu,
- Temel gereksinimleri karşılama,
- Çatışmaya girmeden sorunların çözümü,
- Toplumsal değerlere sahip olma,
- Sözleşme ve sorumluluk alma,
- Karşılıklı takdir duygularını ifade etme,
- İletişim,
- Boş zamanlarını birlikte geçirme,
- Manevi değerlere inanmak,
- Sorunla başa çıkma becerilerini kazanmış olmak şeklinde sıralamaktadır (Özgüven, 2001: 88-89).

Çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi, alışkanlıklar edinmesi, tutum ve tepkiler geliştirmesi aile içinde çocuğa sunulur ve böylece çocuk toplum içinde yetişkinliğinde

oynayacağı rollere hazırlanır. Ailenin en önemli görevlerinin başında, çocuklarını topluma hazır bir birey olarak yetiştirmesi gelmektedir (Gökçe, 1996:155).

Aile çocukların kişilik yapılarının oluşmasındaki en etkili öğedir. İlk ve birçok alışkanlık ailede kazanılır. Aile çocuğun tutum ve davranışlarının oluşmasında, belli alışkanlıkların kazanılmasında etkin bir rol oynar ve bu durum uzun yıllar devam eder (Bayraktutan, 2005: 27). Çocuğun kişiliği öncelikle anne babasıyla olan etkileşim sonucu gelişmektedir. Toplumun değer yargıları ve beklentilerine uygun bireylerin yetişmesinde aile önemli rol oynamaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2010:169).

Çocuğun karakterinin oluşması, kişiliğinin biçimlenmesi, benlik saygısının gerçekleşmesinde ve topluma uyum sağlamasında aileye büyük görev düşmektedir. Bu açısından çocukların sosyal gelişimi büyük oranda model olarak aldığı anne babasına göre gelişmektedir. Aile içindeki iletişim eşler arasındaki anlaşma çocuğun tüm özellikleri üzerinde etki etmektedir (Yavuzer, 2003: 39, Işık ve Güven, 2007:1265).

Aile ortamı çocuğun dili ilk duyduğu geliştirdiği bağımsız bir bireye geçiş yaptığı sosyal ilişkilere girdiği araştırdığı soruşturduğu keşfettiği güvenli bir ortamda bilişsel olarak harekete geçirildiği ve de çok fazlasının verildiği yerdir (Miller 1996: 351).

Ailelerin çocuklarına model olduğunu bildiğimiz okul öncesi dönemde ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkisi çok önemlidir. Erken yaşlarda çocuklar anne babalarının davranışlarını çok iyi şekilde takip ederler. Çocuklar aile içinde eşlerin birbirleriyle, kardeşleriyle ya da kendisiyle kurduğu ilişkileri dikkatlice gözlemler ve değerlendirirler. Anne babanın birbirleriyle ilişkisi aile içi ilişkinin temelini oluşturur çocuklarda anne babalarını taklit ederler (Dixson, 1995, Rogge,2001:116, Efe, 2005:19).

Son yıllarda yaşamın ilk yıllarının önemi iyice anlaşılmıştır çünkü bu yıllarda olacak bir sorunun daha sonra yetişkin dönemlerinde problem yarattığı gözlemlenmiştir ve bu yılların içinde geçtiği aile kurumunun ne kadar önemli olduğu görülmüş ve aile içi ilişkiler daha fazla önem kazanmıştır (Sanson, 2001:4-5).

Amato (1986), anne babasından destek gören çocuklarda psikolojik uyumun ve okul başarısının arttığı; ebeveynlerin sert cezalandırma uyguladığı durumlarda ise, uyumun ve okul başarısının azaldığı; bunun tersine aile ilişkilerinde ortaya çıkan çeşitli sorunların veya çatışmaların ise, çocuğun psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir (Öngider, 2006: 9).

Bu açıdan bakıldığında huzurlu olmayan aile ortamları çocukların uyum problemleri yaşamalarını, altını ıslatma, tırnak yeme, dışkı kaçırma, kekemeli vb. davranış bozuklukları göstermesine neden olmaktadır (Yavuzer, 2003: 40).

Çocuğun gelişiminde ailenin etkileri şu şekilde sıralanabilir:

- Aile çocuğa grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için güven duygusu aşılar.
- Çocuğun sosyal onay alabilmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Çocuğun sosyalleşmesi için onay görmüş davranışları sergileyerek model oluşturur.
- Sosyalleşmesi için rehberlik eder.
- Çocuğun yaşamda karşılaşacağı zorluklara çözüm getirir.
- Çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir, çocuğun yeteneklerine uygun arzuların gelişimine yardımcı olur (Yavuzer, 2001:126-127).

1.4. Aile İçi İlişkiler

1.4.1. Anne – Baba İlişkisi

Dinamik bir yapıya sahip aile sistemi içindeki etkileşim süreci tüm aile bireylerini etkiler, aile içindeki mutluluklar ve sorunlar tüm bireyler üzerinde etkili olur. Anne babaların arasındaki ilişki bütünü çocuğu genel olarak etkilediği bilinmektedir (Özgüven, 2001:194).

Anne ve babasının bir arada bulunduğu aile ortamı çocuk için en sağlıklı ortamdır. Anne ve baba çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren ilk ve yoğun olarak etkileşimde bulunduğu kişilerdir. Çocuğun bakımından öncelikle anne ve baba sorumlu

olduğu gibi, anne babanın sevgi dolu ve olumlu tutumları çocuk için oldukça önemlidir (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008:396).

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması için başta eşler arası ilişkinin sağlıklı olması gerekmektedir. Aile içindeki eşler arası iletişim çocuğu, çocukla anne arasındaki iletişim babayı, çocukla baba arasındaki iletişim de anneyi etkilemektedir. Anne baba arasındaki sağlıklı ve sıcak ilişkiler çocuklarına yansıyacak ve çocuklarına karşı birlikte olumlu ve doğru davranışlar sergilemelerini sağlayacaktır. Anne ve babanın çocuklarına karşı sergileyecekleri demokratik tutum ve davranışlar ise çocuklarıyla sağlıklı ve etkili bir iletişim kurmalarını sağlayacaktır (Akyol, 2003, Çağdaş, 2003: 40-41).

Okul öncesi eğitim çağında bulunan çocuklar çevrelerindeki hayatı en iyi şekilde gözlemlerler. Eşlerin kendi aralarındaki veya başkalarıyla olan ilişkilerini takip ederler. Sonraki yaşantılarında gösterecekleri işbirliği ve sosyal ilişkilere ait davranışları anne babaları ile etkileşimleri ve onların gözlemledikleri davranışları sonucu kazanırlar. Anne ve babasıyla sağlıklı iletişimi olan çocuklar, karşılaşacakları sorunları sürtüşmeye girmeden çözme yolunu seçtikleri görülmektedir. Anne ve babaların çocukları ile sağlıklı ve etkili iletişim kurmaları için başta kendilerine güvenmeleri ve çocuklarına karşı saygılı, çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarlı, çocuklarıyla etkili zaman geçiren, çocuklarının duygu ve düşüncelerini paylaşabilen onları bir birey olarak gören tutum sergilemeleri gerekmektedir (Çağdaş, 2003:42-43).

Anne babaların bir çift olarak çocukları üzerinde etkisi çok önemlidir. Anne babanın birinin olmayışı çocuklar üzerinde önemli etkilere neden olmaktadır.

Ölüm ve boşanmaların neden olduğu aile parçalanması; çocuğu toplumsal hayata hazırlama, onu fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir yetişkin haline getirme, toplumun arzu ettiği kişilik yapısı kazandırma ve içinde yaşadığı toplumun önceliklerini dikkate alarak yaşama olasılıklarını ortadan kaldırmaktadır. Bozulan veya parçalanan bir yuvanın en mutsuz üyeleri hiç kuskusuz çocuklar olmaktadır (Şentürk, 2006:1).

Günümüz toplumlarında rastlanan toplumsal bir olay olarak tanımlanan boşanma eşlerin evliliklerini sona erdirme olarak tanımlanır. Yapılan araştırmalar, boşanmanın en

fazla çocukları etkilediği ve çocukların problemli bir aile ortamında yaşamayı anne-babalarının boşanmasına tercih ettiklerini göstermektedir (Türkarslan, 2007:99).

Son yıllarda yapılan araştırmalar boşanmış ailelerin çocukları hem davranış hem de duygusal sorunlar yaşamada boşanmamış ailelerdeki çocuklardan daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir. Tek ebeveyn ile büyüyen çocuklarda, eğitim başarıları, duygusal gelişimleri ve cinsel eğitimlerinde sorunlar yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra boşanmış ya da tek ebeveynli ailelerin dışında aynı sorunlar üvey anne baba ile yaşanan aileler içinde geçerlidir (Cartwright 2009: 30-31).

1.4.2. Anne-Çocuk İlişkisi

Anne çocuk ilişkisi, çocuk ile annesi arasında paylaşılan karşılıklı ilişki olarak tanımlanmaktadır. Bu ilişki tanımlamak güç olmasına rağmen, bu ilişki ikilinin sözel ve sözel olmayan iletişimlerini gözleyerek ortaya çıkmaktadır. Sözel iletişim; ikilinin iletişime geçmesi, konuşması iken, fiziksel temas veya birlikte sağlıklı ve etkili zaman geçirmeleri ise sözel olmayan iletişim olarak kendini göstermektedir (Telles, 2002:5).

Anne çocuk etkileşimi ilk anne karnında başlar. Bu evrede annenin duygusal dünyası, çocuğu isteyip istememesi ve benzeri faktörler karnındaki çocuk üzerinde son derece etkili olmaktadır. Bu evrede annenin mutsuzluğu, kızgınlığı, ruhsal durumu karnındaki çocuk üzerinde etkiye sahiptir. Annenin duyguları vücudundaki hormonlar yolu ile karnındaki çocuğa geçer. Bu bakımdan anne çocuğu daha karnında iken etkilemeye başlamaktadır (Örgün, 2000:19).

Birey yaşamı öğrenirken, ilk bilgilerini ve algılarını ailesinden özellikle de annesinden almaktadır. Anne, çocuğun ilk öğreticisidir, onun aracılığı ile çocuk dünyayı kavramaya çalışır. Anne, çocuğun yol göstericisi ve ona ışık tutanıdır (Çiftçi, 1991:19).

Çocuk dış dünyadaki ilk etkileşimini, kendisine en yakın olan kişi annesi ile kurmaktadır. Anne bebek dünyaya geldiği andan itibaren bebek için dünyadaki en önemli varlıktır. Bebek için annenin önemi sadece bakım ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması değil aynı zamanda dünyaya geldiği andan başlayarak, annenin bebekle ilgilenme biçimi, bedenin sıcaklığı, ses tonu, kucaklama biçimi, kısaca anne ile bebek

arasında kurulan beden temasını da içeren iletişim biçimi, bebek için çok önemlidir. Anne ile bebek arasındaki sağlıklı ve sevgi dolu iletişim bebeğin tüm gelişim alanlarını desteklenmesi açısından oldukça önemlidir Doğumdan sonra başlayan bu etkileşim bireyin sonraki dönemlerinde de devam eder. Anne çocuk arasındaki bu yakın iliksinin gerçekleşmemesi, gelecekte görülebilen birtakım davranış bozukluklarının sebebi olarak gösterilmektedir (Çağdaş, 2003: 25, Kuzu, 2006: 33, Günalp, 2007: 36).

Bebeğin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının uygun dönemlerde karşılanması ve annenin dengeli ve kararlı tutumu çocukta temel güven duygusunun gelişmesinde büyük önem taşır. Annenin çocuğa göstereceği sevgi ve ilgi, güven duygusunun kaynağını oluşturmaktadır. Bunun oluşması için, bebeklik dönemindeki beslenme, uyku ve temizlik ihtiyaçlarının bir düzen içinde karşılanması gerekmektedir. Anne çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesi doğumdan hemen sonra oluşacak güvenli bağlanma duygusu ve sonraki kopmaya bağlıdır (Elmacıoğlu, 1998: 65 Yavuzer, 2003: 15, Çağdaş, 2003:26).

Annenin çocuğuna gösterdiği bakım özellikleri, sevgi, çocuğa ve diğerlerine karşı gösterdiği davranışlar çocuğun ruhsal durumunu şekillendirir. Anne çocuk arasında oluşan duygusal ilişkiler gelişiminin temelini oluşturur. Bu ilişki içinde davranışların olumlu olması çocuğun ruhsal açıdan sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Aksi halde çocukta ruhsal problemleri doğuracak bir alt yapı oluşturabilir (Seven, 2008: 95).

Çocukların bilişsel gelişimlerinde yaşadıkları zorluklar yaşamlarının ilk yıllarındaki deneyimleri ile ilişkilendirilmektedir. Dil, bilişsel gelişimin bir göstergesidir ve özellikle erken yaşlarda çok önemlidir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin temelini oluşturur ve sonraki dönemlerde akademik başarıyı belirlemektedir. Annelerin çocuklarına gösterdikleri konuşma, sorumluluk ve bilişsel uyarıcıları içeren kaliteli çocuk bakımı çocuğun erken dil gelişimini etkilediği bilinmektedir (Stein ve diğ. 2007 603-604).

Dil gelişimi, doğumla birlikte başlayan ve tüm yasam boyu devam eden bir süreçtir. Çocuklar yaşamlarının ilk günlerinden itibaren çevrelerindeki sesleri algılamaya, sesler çıkarmaya ve içinde yaşadıkları toplumda konuşulan dilin temel

yapısını kazanmaya başlamaktadırlar. Çocuklar dili kazanırken ilk modelleri anne babaları, diğer aile bireyleridir (Güven ve Bal, 2002:13).

Bebeğin ihtiyaçlarını karşılayan anne bebeğin dil gelişiminin de temellerini atmaya başlar. Dil gelişimi açısından cıvıldama evresini yaşayan 3 aylık dönemdeki bebeklerle annenin konuşması çocuğun dil gelişimine önemli etkide bulunmaktadır (Yavuzer, 2003: 16).

Bebek ve anne arasındaki etkileşimin niteliği ve niceliği çocuğa dil gelişimini olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Bebeğin ağlama, gülme, agulama gibi tepkilerine annenin dikkat etmesi ve cevap vermesi gerekmektedir. Bebeğin emzirilmesi sırasında bebek annenin sesini duyacak, yüz ifadesini görecek ve annenin vücudundan konuşmanın bedensel ritmini almaktadır. Özellikle annenin bebekle konuşması sırasında sevecen olması, kısa cümlelerle konuşması çocuğun dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Özsoy, 1986:11).

Anne çocuk ilişkisinin olumlu oluşu, çocukların zihinsel gelişimleri için de çok önemlidir. Anneleri ile olumlu ilişkileri olan çocukların, daha zor işler seçtikleri ve problem çözmekte daha girişken oldukları görülmüştür (Hortaçsu, 1991:67-68).

Anne babalar çocukları ile farklı derecelerde etkileşim kurmaktadırlar. Anne çocuk ilişkisinde anneler bağlanma figürü olarak tanımlanmaktadır (Cugmas, 2007:350).

Bowlby bağlanma kuramının merkezinde anne ile çocuk arasındaki ilişkiyi belirlemiş ve çocuğun fiziksel ve psikolojik acıdan sağlıklı birey olarak yetişmesinde, anne çocuk ilişkisinin kalitesinin çok önemli olduğunu belirtmiştir (Weber, 2003:248).

Bowlby yaşamın ilk yıllarında anne çocuk ilişkisinin uzun süre kesintiye uğraması ya da bozulmasının çocuğun kişiliği üzerinde olumsuz etkiler bırakacağını belirterek, annenin bebeğin gelişimi üzerinde birinci ve en önemli kişi olduğunu savunmuştur ve annenin yokluğundan kaynaklanan "duygusal yoksunluk", gerek zihinsel gerek duygusal ve sosyal gelişim gerilemesine ve gecikmesine neden olabilmektedir (Erikçi, 2005: 11, Günalp, 2007: 36).

Ebeveyn çocuk ilişkisinin birçok parametreleri vardır. Özellikle anne çocuk etkileşimi bu ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Annelerin çocuklarına karşı hassas, duyarlı ve uyum içeren davranışları çocukların okul hayatlarına da etki ettiği bilinmektedir. Annelerin çocuklarına duygusal destek vermeleri, hoşgörülü bir tutum içinde olmaları baskıcı bir disiplin sergilememeleri çocuklarda problem çözme becerisini geliştirmekte ve akademik başarılarını artırdığı görülmüştür (Pianta ve diğ. 1997:264).

İnsanların diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurmaları, sosyal dünyadaki en önemli uğraşlardan birisidir. Sosyalleşme ilk ailede başlamaktadır. Sosyal davranışın kaynağı, bebekliğin ilk günlerine kadar uzanmaktadır. Bebeklerin annelerine olan bağlılığı, yaşamın başlangıcında görülen, ilk sosyal davranıştır. Anneler çocuklarının sosyalleşmesinde çok önemli rol oynamaktadırlar (Morgan, 1991: 65).

Anne çocuk ilişkisinin bir başka boyutu ise toplumsal değerlerin, kültürün devamlılığın, bir toplumun üyesi olma durumunun temellerinin atılmasıdır. Çocuk kendi kültürünü, değerlerini aile içinde öğrenmektedir ve bu öğrenmelerde anneler önemli yer tutmaktadır (Smith ve Hart, 2004:205-207).

Yapılan çalışmalar gösteriyor ki çocuklarıyla ilişkileri hassas olan ve onlarla ilgilenen, iletişimi sağlıklı olan ve ev ortamını daha fazla uyarıcılarla destekleyen anneler, çocuklarının bilişsel gelişimini, dil gelişimini ve sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde gelişmesinde çocuklarına yardımcı olmaktadırlar (Pianta ve diğ. 1997:264, Pansofar ve diğ, 2008: 493).

1.4.3. Baba – Çocuk İlişkisi

Geçmişte birçok medeniyette, kültürde, erkekler çocuk bakımında aktif rol almadıkları bilinmektedir. Ancak bu durumun son zamanlarda değişmeye başladığı görülmektedir. Babaların değişen rolleriyle birlikte toplumsal algı babalığa olan ilgiyi artırmaktadır (McBride ve McBride, 1990: 6).

Günümüzde teknolojik ve ekonomik alanlardaki hızlı gelişmeler, aile yapısı ve aileyi oluşturan bireyler üzerinde değişmelere neden olmuştur. Geleneksel geniş aile modelleri yerini anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelere bırakmıştır. Babaların aile içindeki rolünde de iki büyük değişiklik yaşanmasına sebep olmuştur. Bu değişikliklerin ilki annelerin eğitim düzeylerinin yükselmesi ve iş hayatına girmesi, maddi yönden aileye yardım etmesi yer almaktadır. İkinci büyük değişiklik ise eşler arasında boşanmaların yaşanması, ölümlerin olması ve tek başına yaşamayı tercih eden anne babaların yaygınlaşmasıdır. Boşanmış ya da yalnız yaşayan babanın çocuğuna bakma mecburiyeti çocuklarının eğitimi ve bakımlarında etkin rol almalarını gerektirmiştir. Bu iki neden babaların geleneksel rollerini değişikliğe uğratmış, babaların görev ve sorumlulukları artırmıştır (Ekşi, 1990: 33, Amato, 1994:1031, Güngörmüş, 2003:246).

Çocukların gelişiminde yakın çevrenin yani ailenin büyük bir önemi olduğu bilinmektedir. Aile ortamının etkin ikilisi olan anne babadan "baba" bu çerçevenin dışında bırakılırken, günümüzde artık bu durum farklılaşmakta, çocuğun gelişimi ve eğitiminde aktif bir rol alarak "baba" bu ikilinin vazgeçilmez bir parçası olmaktadır (Akt: Tezel-Şahin, 2003: 462).

Babalık kavramı her zaman çok yönlü bir kavram olmuştur. Baskın veya otoriteyi simgeleyen tema olmasına rağmen zamanla ahlaki rehber, finansal konularda destek sağlayan, sonra da cinsiyet rol modellerine, evlilik desteğine ve son olarak da maddi ve manevi desteğe ilişkin bir dizi kavram değişikliğe uğramıştır (Lamb,2000: 24).

Çocuk gelişiminde ilk yıldaki anne çocuk ilişkisinin önemi babanın rolünü azalttığı gibi görünse de ikinci yıldan itibaren babanın da önemi giderek artmaktadır (Yavuzer, 2003:19).

Babaların çocukları ile oynamaları, konuşmaları, onların beslenme, temizlik gibi gereksinimlerini karşılamaları beklentilerine cevap vermesi önemlidir. Babalar çocukları ile bu tarzda bir ilişki kurduklarında başarılı bir ilişkinin de temelleri atılmış olur (Amato, 1994:1031, Akyol, 2003).

Babaların çocuklarının psikososyal gelişimine etkisi çok yönlüdür. Babaların çocuklarıyla fazla zaman geçirmesi çocuklarının akademik başarısı, olumlu benlik algısı ve sonraki akran ilişkilerini etkilemektedir. Aynı zamanda çocukların babalarıyla zaman geçirmesi ileri dönemlerde depresyona girme olasılığını azaltmaktadır. Babaların çocuklarına iyi model olması rehberlik etmesi çocukların sapkın kişilik oluşturmasını da engellemektedir (Thomas ve diğ. 2008:529-530).

Babanın çocuğun zihinsel gelişimi üzerinde de etkisi önemlidir. Zihinsel gelişimde çevrenin etkisi göz önüne alındığında, uyarıcı bir çevreden yoksun olan çocuğun, doğal olarak zihinsel gelişimi de yavaş olacaktır. Bu noktada baba, uyarıcı bir çevre sağlaması nedeniyle önemli bir etkiye sahiptir. Babalar annelere oranla çocuklarını daha bağımsız davranmaya ve çevreyi keşfetmeye cesaretlendirilirler ki bu durum çocuğun zekâsını olumlu yönde etkilemektedir (Aktas, 1993:310).

Babaların çocukları ile zaman geçirmeleri, okul hayatları ile ilgilenmeleri, akademik başarıları ve beklentilerine önem vermeleri çocuklarının zihinsel gelişimine destek sağlamaktadır (Amato, 1994:1031).

Babalar çocuklarının dil gelişiminde önemli rol oynamaktadırlar. Çocukların dil gelişiminde yaşamın ilk üç yılında uyaranların fazlalığı önemlidir. Babaların çocuklarını etkileşime sokmaları, zengin uyarıcılar sunması ve duyarlı bir baba çocuk ilişkisi oluşturmaları çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Pancsofar ve diğ, 2008: 494).

Pek çok araştırmacı babanın, özellikle erkek çocukları için cinsiyete uygun davranışları kazanmasındaki önemini vurgulamışlardır. Erkek çocukları için cinsiyete uygun davranışlar kazanma babayı model alarak başlar, babanın olmadığı ailelerde erkek çocukların cinsel rol gelişimi olumsuz yönden etkilenmektedir (Tezel-Şahin, 2003:461).

Starrels babaların erkek çocukları ile daha yakın olduğunu savunmuş bunun nedenini de erkek ilişkilerinin kadınların yaptığı gibi konuşmak sır paylaşmaktan ziyade beraber bir şeyler yapmakla alakadar olduğunu belirlemiştir. (Starrels, 1994:161-162).

Baba yoksunluğu çocuklarda olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Genellikle baba yoksunluğu içinde büyüyen çocukların akademik başarılarının düşük olduğu, sosyal problemler yaşadıkları ve bazılarının da suça yöneldiği bilinmektedir (Thomas ve diğ. 2008:530).

Bunun yanı sıra babasız çocukların diğerlerine oranla daha bağımlı, daha az saldırgan, akran ilişkilerinde daha zayıf oldukları, ahlaki yargı yönünden daha az gelişmiş oldukları, ve daha az erkeksi kimliğe sahip oldukları görülmüştür (Akt:Erikçi, 2005:18)

Aileler üzerine yapılan çalışmaların çoğu, anne çocuk etkileşimi, annenin aile içindeki durumu, aile sistemi üzerine yapılmıştır. Bu araştırmalar, babaların farklı rollerini göz ardı etmekte, baba çocuk etkileşimleri gözden kaçmaktaydı. Araştırmacılar babaların çocukları üzerindeki etkileri hakkında yeterli ilgiye sahip değillerdi (Saracho, Spodek, 2008: 822).

Babalıkla ilgili çalışmalar yirminci yüzyılın başlarından itibaren yapılmaya başlanmış özellikle araştırmalar son 30 yıl içinde artış göstermiştir. Bu çalışmaların büyük bir bölümü baba-çocuk ilişkisi, çocuk gelişiminde baba rolünün etkileri ve özellikle babalık bağının çocuk ve aileler üzerindeki etkisi üzerine yoğunlaşmıştır (Lamb,2000: 24).

Son yıllarda babalık kimliği ve babaların çocuk yetiştirme konusunda rol modeli olarak önemlerine ilişkin çalışma bulguları, babaların eğitim sürecine katılımını etkileyen etmenlere ilgiyi arttırmıştır. Araştırmalar, babaların çocuklarının gelişimi ve eğitimine katılımlarının çocuğun çeşitli açılardan gelişimini olumlu biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır (Gürşimşek ve diğ.2007:181).

Baba yokluğu ile ilgili yapılan çalışmalar, babası olan erkek çocukların, babası olmayanlardan daha fazla erkeksi davranışlara sahip olduğunu göstermiştir. Ancak, babanın yerine geçebilecek bir modelin bulunduğu durumlarda bunun azaldığı, fakat erkeksi, davranışların gelişiminde babanın bulunmasının erkek kardeşin bulunmasına oranla daha önemli olduğu görülmüştür (Tezel-Şahin, 2003: 461).

Yapılan araştırmalar baba çocuk ilişkisinin hem nicelik hem de nitelik açısından anne çocuk ilişkisinden farklı olduğunu göstermektedir. Bu farklılık ilk olarak ev işlerinin paylaşılmasında kendini gösterir. Annelerin genellikle ev işleri çocukların bakımıyla uğraşması babaların ise dışarıda bir iş ya da evdeki güç gerektiren işlerle uğraşması üç yaş dolaylarındaki çocuklarda işlerin cinsiyete göre farklılaştığını öğrenmesine neden olur (Tezel-Şahin, 2003: 460).

1.5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları

Anne baba tutumu ya da bir başka değişle ebeveyn stilleri kavramı, çocukların gelişimi ve sosyalleşmesi sürecinde en önemli yeri tutmaktadır. Genellikle ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal ilişkiyi, ebeveyn alışkanlıklarını ve davranışlarını ve ebeveynlerin inanç sistemini kapsayan ebeveyn çevresini tanımlamak için kullanılan sezgisel bir araç olarak tanımlanmaktadır (Keller, 2008: 356).

Baumrid anne baba tutumlarını "gereklilikler" ve "sorumluluklar" üzerine temellendirmiştir ve bu iki temel üzerinde 4 tip ebeveynlik stilinden bahsetmektedir. Bunlar, otoriter stil, izin verici stil, açıklayıcı- otoriter (demokratik) stil ve ilgisiz anne baba stilidir. Otoriter stil; gerekliliklerde yüksek, sorumluluklarda daha düşüktür. Bu stil en çok ebeveyn kontrolü ve düzenlemesi, otoriteye saygı ve kurallara uymaya vurgu yapmaktadır. İzin verici ebeveyn stili sorumluluklarda daha yüksek, gerekliliklerde daha düşüktür. İzin verici ebeveynler çocuklarını davranışlarını kabul edici ve onların öz düzenlemelerine çoğunlukla izin vericidir. Otoriter (açıklayıcı, demokratik) ebeveyn stili, hem gereklilik hem de sorumluklarda yüksektir. Açıklayıcı- otoriter (demokratik) olan ebeveynler çocuklarının olgun davranışları bekler ve net standartlar düzenlerler. Açıklayıcı- otoriter (demokratik) anne baba stili duyarlıdır ve kibarca kuralları koyarken ve çocuğundan olgun davranışlar beklerken sözle iletişimi teşvik eder Son olarak, ilgisiz ebeveyn stili ise hem gereklilik hem de sorumluklarda düşüktür. İlgisiz ve serbest ebeveynler genellikle baskıcıdır(zorlayıcı), yönlendirmeden uzaktır ve çocuklarının davranışlarını gözlemlemezler (Mcclun ve Merrell 1998:383. Aunola ve diğ. 1999:307. Pong ve diğ. 2005:930, Keller, 2008:356).

Anne baba tutumlarını tanımlamada en genel sınıflama bu dört ana tutum üzerine yapılmıştır. Ancak daha farklı kaynaklar ve daha belirgin özellikleri olan farklı

anne baba tutumları ve bu tutum içerisinde büyüyen çocukların özelliklerinin ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

1.5. 1. Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Baskıcı ve otoriter tutum sergileyen ebeveynler çocuklarına birçok kuralı zorla yaptırıp kendilerine karşı saygılı olmalarını beklerler, bütün kurallara neden uyulması gerektiğini çok nadir olarak açıklayıp sık sık ceza uygulamaktadırlar. Otoriter aileler bir çocuğun kendisi ile çatışan görüşlerine karşı duyarlı değildirler. Bunun yerine kendi sözlerinin kanun gibi kabul edilmesini ve onların otoritesine itaat edilmesini beklemektedirler (Shaffer, 1994: 454).

Anne babaların otoriter tutumu çok fazla kısıtlayıcı ve talepkar olan davranışlarla tanımlanır. Bu tutumu benimseyen ebeveynler disiplinde cezayı kullanmaya eğilimlidirler (Mcclun ve Merrell, 1998:383).

Korku kültürünün hakim olduğu, çocukların şımaracağını düşündükleri için çocuklarına sert, soğuk ve asık suratla yaklaşan, çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine izin vermeyen, çocuklarını istek ve beklentilerini dikkate almayan, en ufak bir yaramazlığını ceza ile sonuçlandıran, evde aşırı baskı ve sıkı bir disiplini sürdüren anne baba tutumudur (Çağdaş, 2003: 181-182).

Otoriter anne ve babalar çocukları için belli davranış standartları belirlerler. Bu tutumu sergileyen ebeveynler çocuklarının açık iletişim kurmalarını isterler ancak çocuklarını da belli kural ve standartlara uymaya zorlarlar (Pong ve diğ.,2005: 930).

Aile içinde otoriteyi elinde bulunduran kişi çocuğun bağımsız olarak benlik geliştirmesine karşıdır, tüm fertlerin boyun eğmesi, itaatkâr olması istenir bu kurala uymayanlar çeşitli yollarla cezalandırılır (Cüceloğlu, 2000: 59).

Sıkı denetim uygulayan anne babalar genellikle istenen davranışları gösteren ancak kendilerine bağımlı bireyler yetiştirirler (Gander ve Gardiner, 2004: 299).

Otoriter aileler, genel özellikleri yönünden şu özellikleri sergilerler

- Çocuklarının mutlak itaat etmesini ve verilen işleri sorgulamadan yapmasını isterler
- Çocuklarıyla iletişimleri candan isteyerek değildir ve çocuklarıyla aralarında bir mesafe olmasını isterler
- Çocukları bir birey olarak düşünmez onların ihtiyaçlarına göre değil kendi beklentileri doğrultusunda gereksinimleri karşılarlar (Özgüven, 2001: 211).

Bu tutum içerisinde büyüyen çocuk kendini her zaman başka birilerine bağımlı hisseder, bu tutum, çocuğun dıştan denetimli bir birey olmasına neden olur. Bu durum sosyal bir ortama katılmasını güçleştirir ve anne babası arasında da sağlıklı bir iletişim sağlanamaz (Çağdaş, 2003:182).

Baskıcı tutum sergileyen anne-babalar çoğu zaman çocukla çatışmaya girerek yüksek düzeyde sıkıntılı davranışlar gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, birçok kritik alanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların oluşmasına neden olmaktadırlar (Demiriz ve Öğretir, 2007: 107).

Otoriter ortamda büyüyen çocuklar kaygılı, ya aşırı isyankâr ya da aşırı boyun eğen, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalan, aşağılık duygusunu benimsemiş ve bunun sonucunda saldırgan bir kişilik özelliği gösteren, benlik saygısının düşük olduğu, bir dış güç tarafından yönlendirmeyi bekleyen iç denetimini kendisinin yapamadığı çocuklar meydana getirir ve bu tip çocuklarla sağlıklı, dengeli iletişim kurmak güçleşir (Özgüven, 2001: 212; Sargın, 2001: 31).

Anne babaların sürekli karıştığı, suçlanan cezalandırılan çocukların kolayca ağlayan çocuklar olduğu görülür. Bu tip baskı altında büyüyen çocuklarda isyankar duygularla birlikte aşağılık duygusu gelişebilir. Bu tip ailelerin çocukları dıştan denetimli bir kişilik özelliği gösterirler (Yavuzer, 2003: 29).

1.5. 2. İzin Verici (Gevşek) Anne Baba Tutumu – Çocuk Merkezci Aile

Çocuğun doğru veya hatalı hiçbir davranışına sınırlama getirmeyen çocuğun tüm isteklerini yerine getiren anne babasının yönlendirdiği değil anne babasını çocuğun

yönlendirdiği, olumlu davranışların çok az sergilendiği çocukların tüm yaptıklarına aşırı hoşgörüyle yaklaşan anne baba tutumudur (Çağdaş, 2003: 176).

Hoşgörülü ebeveynler; çocuğuna hayır demeyi genellikle çok zor gerçekleştirmektedirler. Israrlara pek dayanamaz, çocuğun üzerindeki kontrolü azdır. Hoşgörü sahibi olmak, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelmektedir. Anne-babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım etmektedir (Pantley, 1997; 14).

Bu tip ailelerin odaklandıkları tek şey çocuklarıdır. Her şey çocuğun isteklerine göre yapılır (Çetinkaya, 2007: 71). İzin verici anne baba tutumu kısıtlayıcı olmayan ihtiyaçlara cevap veren kabul edici davranışlarla açıklanır ve ebeveynler çocuklarının kendi kendilerine hareket etmelerine izin verir (Mcclun ve Merrell, 1998: 383).

Bu tutumla büyüyen çocuklarda yardımlaşma, paylaşma, iş birliği, fedakârlık gibi duygular fazla gelişmeyebilir. Çocuğun yalnız kendini düşünen bencil bir birey olarak büyümesine neden olmaktadır. Bu durum çocuğun başkaları tarafından sevilmeyen istenmeyen bir birey olmasına neden olmaktadır. Arkadaşları tarafından, kabul görmez ve bu durum çocukların sosyalleşmesini engellemektedir (Çağdaş, 2003: 179).

Genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan anne babaların göstermiş olduğu tutumdur. Bu tip tutum geniş aile tiplerinde de sıklıkla görülür. Böyle bir ortamda çocuk ailedeki öncelik sahibi tek birey olarak görülür ve onun isteklerine aile üyeleri kayıtsız şartsız uyar (Yavuzer, 2003: 29).

İzin verici anne babalar sokulgan ve atılgan girişimci aynı zamanda saldırgan çocuklara sahip olma özelliği gösterirler (Gander ve Gardiner, 2004: 299). Bu tip anne baba tutumu sergileyen anne babalar çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramazlar. Sağlıksız bir iletişimde çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yapar. Abartılmış sevgi, koruma daha sonraki dönemlerde çocuğun doyumsuz bireyler olarak yetişmesine neden olur (Yavuzer, 2003: 30).

1.5.3. Tutarsız (Dengesiz ve Kararsız) Anne Baba Tutumu

Çocuklarına kararsız bir tutumla yaklaşan anne babalarda çocuklarının büyütülmesinde dengesizlik, tutarsızlık oluşmaktadır. Bazen aşırı hoş görülü bazen de aşırı otoriter bir tutum sergilerler. Çocuklarının bir şey yapmasını isterken nedenini açıklamayan ya da ceza verirken nedenini açıklamayan anne babaların tutumu olarak da söylenebilinir (Çağdaş, 2003: 180).

Anne babanın çocuk yetiştirirken çocuklarını disipline ederken tutarlı bir tutum sergilemeleri çocuklarının neyi yapıp neyi yapmayacaklarını öğrenme konusunda yardımcı olur. Bu durum aynı zamanda toplumda kabul edilen davranışların ya da istenmeyen davranışların neler olduğu hakkında bilgi vermektedir. Ancak bu tutum ile büyüyen çocuklar toplumda sıkıntı yaşamaktadır. Anne babaların çocuklarının yaşadıkları toplumun normlarına uygun yetişmeleri için tutarlı bir tutum sergilemeleri çocuklarının sonraki dönemlerde sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır (Çağdaş, 2003: 181).

Bu tip ailelerdeki çocuklar hep doğrumu yapıyorum yanlış mı sorusunu kendilerine sorarlar ve her defasında bu durumun rahatsızlığını yaşar, içsel çatışmaları olan kendi başına karar almayan bir birey olarak büyür (Çetinkaya, 2007: 72).

Bu tutumu sergileyen aileler çocuğun yanında çocuk konusunda birbirlerini eleştirirler ya da birinin olumlu tutumuna diğerinin olumsuz yaklaştığı görülür veya taraflardan birinin çocuğu kayırdığı diğerinin bu durumdan rahatsız olduğu görünmektedir (Yavuzer, 2003:31).

1.5.4. Aşırı Koruyucu Ana Baba Tutumu

Anne babaların en önemli sorumluluğu çocuklarının fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması olduğu kadar bir başka görevleri de onları dışarıdan gelebilecek tehlikelerden korumak ve kontrol etmektir. Ancak koruma çocuklarının sağlıklı büyüyüp gelişmelerini engelleyecek tarzda olmamalıdır. Bu anne baba tutumu ilk çocukları ölmüş, uzun süre çocuğu olmamış, düşük yapmış, başka çocuğu olmayacak olanlar ve aile içi sorunları olan ailelerde daha çok görülür (Çağdaş, 2003: 175).

Koruyucu aile tipinde anne babaların sergiledikleri davranışlar şu şekilde sıralanabilir;

- Çocuklarıyla aşırı düzeyde ilgilenir ve onlarla ilgili her şeyi kendileri yapmak isterler
- Aşırı sevgi ve koruyucu duygularını bir denetim ile birleştirerek, çocukların bireysel ve bağımsız yaşantılarına izin vermezler.
- Çocuklarının bir şey yaparken her zaman kendilerine danışmalarını isterler (Özgüven, 2001: 213).

Bu tutum içerisinde şımartılan çocuk, anne babayı yönetmeye başlamakta; bencilliği, başkalarının haklarını düşünmeyişi, sonu olmayan isteklerde bulunması çevrelerindekileri rahatsız eder ve bu durum daha sonra çevrelerini sömüren, topluma karşı saldırgan davranışlar gösteren bireylerin yetişmesine neden olur (Bakırcıoğlu, 2002: 113).

Bu tutum içerisinde bulunan çocuklar, başka insanlara bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal, alıngan bireyler olarak büyürler. Bu ortamdaki çocuklar aşırı ilgi ve koruma duygusunu küçük yaştan itibaren aldıklarından yaşamın diğer dönemlerinde aynı ilgi ve korumayı dış dünyada arar bulamadıkların da ise uyumsuz davranışlar sergilerler (Özgüven, 2001:214).

Anne babanın aşırı şekilde çocuğunu koruması, gereğinden fazla kontrol ve gereğinden fazla ilgi, özen göstermesi anlamına gelir. Bu aşırılık çocukta, başkalarına bağımlılık, güvensizlik, aşırı duygusal bireyler olmasına neden olur (Yavuzer, 2003:31).

1.5.5. Reddedici Anne Baba Tutumu

Anne babanın çocuğu çeşitli nedenlerden dolayı kabullenmemesi ve ona karşı düşmanca duygular beslemesi olarak tanımlanan tutum şeklidir. Çocuğun evlilik dışı dünyaya gelmesi, boşanmaya yaklaşılan bir evliliği kurtarma amaçlı dünyaya getirilen ancak istenen sonucun gerçekleşmemesi, eşlerin birbirlerine karşı olumsuz duygu ve davranışlarının olması, anne babanın kendi anne babalarından bu şekilde bir itici tutumla büyümüş olmaları, çocuğun anne babası tarafından sevilmeyen bir kişiye

benzetilmesi, çocuğun ekonomik sıkıntının olduğu bir dönemde ya da istenmeyen bir zamanda gelmesi, anne babaların itici tutum sergilemelerinin sebepleri olarak sıralanmaktadır (Çağdaş, 2003: 170-171).

Sıcak ve kabul edici ilişkiler bir bağımsızlık ya da özerklik duygusunu destekler ve çocukların olumlu bir benlik kavramı geliştirmelerine yardımcı olur. Öte yandan düşmanca ve reddedici ilişkiler sonuçta çocukların öğretmenler ve yaşıtlar tarafından reddedilmesine ve güvensizlik ve utangaçlık gibi kişilik özelliklerine yansır (Gander ve Gardiner, 1995: 364).

İtici tutuma maruz kalan çocuklarda ilgi sevgi ve şefkat ihtiyaçları ön plana çıkar bu ihtiyaçları karşılanmadığı için olumlu bir benlik saygısı öz güven duygusu gelişmez. Anne babasının kendisini sevmediğini düşünen çocuklar başkalarına karşı güven duyguları olmaz ve başkalarını sevmekte zorluk çekerler. Bu tutum içinde yetişen çocuklar anne babalarından gördükleri itici tutumları kardeşlerine ve çevrelerine yansıtırlar küçüklere karşı düşmanca tavırlar sergiler sağlıklı ilişkiler kuramazlar (Çağdaş, 2003: 172-173).

1.5.6. İlgisiz Anne Baba Tutumu

İlgisiz anne baba tutumu sergileyen anne babalar şu davranışları gösterirler;

- Çocuklarının yaşantısıyla pek ilgilenmezler.
- Çocukların davranışlarını kontrol etmez serbest bırakırlar çocuklar kendi başlarına karar alırlar.
- Çocuğun tüm ihtiyaçlarına duyarsızlardır ve çocuklar anne babalar tarafından yalnız bırakılırlar (Özgüven, 2001:215).

Bu tutumu gösteren anne babalar, çocuklarını yalnız bırakma, görmezlikten gelme, çocuklarını dışlaması anlamına gelen davranışlar sergilerler. Bu durum çocuklarda duygusal istismardan dolayı olumsuz davranışlar göstermesine neden olur (Yavuzer, 2003: 33).

Bu tutum içerisinde büyüyen çocuklar duygusal tepkilerle hareket eden okula karşı ilgisiz, zamanını iyi değerlendirmeyen ya da boşa harcayan arkadaşlarını yanlış

seçen, kötü alışkanlıkları başlamış, anlık yaşayıp günü birlik doyumlarla yetinen bireyler olarak yetişirler (Özgüven, 2001:215).

1.5.7. Demokratik Anne Baba Tutumu

Çocuğa karşı hoşgörülü, güven verici, destekleyici, çocuğuna özgür bir ortam sağlayan, koşulsuz sevgi ve ilgi gösteren, tutarlı bir duruş sergileyen çocuğun haklarına saygı gösteren anne baba tutumudur (Çağdaş, 2003: 183-184). Çocuğunu ayrı bir birey olarak kabul eden ve ona saygı gösteren bağımsız bir kişilik geliştirmesine yardımcı olan tutumdur (Yıldız, 2004: 137).

Demokratik tutum sergileyen aileler şu özellikleri gösterir;

- Çocuklarını bir birey olarak görür mutlak itaat değil onlarında fikirlerine önem verirler.
- Çocuklarıyla aralarında sıcak bir ilişki kurmaya çalışır ve arada mesafe olmamasına önem veririler.
- Aile içinde alınacak kararlara çocuklarını da katarak onların görüşlerini önemserler.
- Çocuktan olan beklentilerin çocuğun yaşına, kişiliğine ve özel durumlara uygun olmasına özen gösterirler.
- Aile içinde tek taraflı katı kurallar yerine belli standartlar sağlanarak çocuklarında bunlara uymalarına yardımcı olurlar (Özgüven, 2001: 212).

Bu tutum içindeki anne babalar, çocuklarına hoşgörülü davranır, çocuklarını desteklerler, bazı kısıtlamalar hariç arzularını diledikleri gibi gerçekleştirmelerine izin verirler aynı zamanda bu tutumu sergileyen anne babalar çocuklarının kendi benliğini tanımalarına yardımcı olurlar (Yavuzer, 2003: 33).

Bu tutum ile karşılaşan çocuklar kendi benliğini tanır, potansiyelini ortaya çıkarma ve kendini gerçekleştirme ortamı bulur. Bu ortamdaki çocuklar kendisinin değerli olduğunu, sevildiğini mesajını alır ve yapıcı, yaratıcı, kendine ve çevresine karşı hoşgörülü, kendine olan güveni yüksek davranışlarının sorumluğunu alabilen bir kişilik geliştirir (Özgüven, 2001: 213).

Ana-baba davranışlarıyla, çocukların davranışları arasındaki ilişkileri konu alan araştırmalara göre baskıcı olmayan, esnek ve hoşgörülü ana babalar, çocuklarda olumlu duygusal, toplumsal ve bilişsel gelişmeye yol açmaktadırlar (Aydoğmuş ve diğ, 2003:126).

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki bu tutumu sergileyen ailelerde çocukların, zihinsel yönden olduğu kadar kişilik yönünden de gelişmeye daha yatkındırlar. Kendini ifade etme, bağımsız hareketler yapabilme yönünden diğer anne baba tutumlarında büyüyen çocuklardan farklılık göstermektedirler (Özgüven, 2001: 219).

Genel olarak araştırmalar demokratik anne-babaların sosyal olarak aktif, sorumlu ve bilişsel olarak yeterli çocuklara sahip olduklarını, otoriter ve izin verici anne babaların ise daha olumsuz özellikleri olan çocuklara sahip olduklarını göstermektedir (Demiriz ve Öğretir, 2007: 109).

1.6. Aile İçi İletişim ve Önemi

İletişim sözcüğü İngilizce "communication" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmakta, genel olarak herhangi bir davranış değişikliği meydana getirmek, kişilerin fikir, bilgi, haber, tutum, duygu ve becerilerini, bir başkasına aktarma iletme ve paylaşma süreci olarak tanımlanır (Özgüven, 2001: 18).

İnsan arası iletişim, kişiler arası bilinçli yada bilinçli olmadan duygu ve düşüncelerini aktardığı süreç olarak adlandırılır (Yavuzer, 2003: 11).

Yavuzer başarılı bir iletişimin temel koşullarını şu şekilde belirtir:

- Karşımızdaki kişileri bir birey olarak görmemiz gerekir ve onlara saygı duymak kabul etmek değerli olduklarını hissettirmek onları oldukları gibi kabul etmek gerektiğini
- Gerçekçi, doğal davranmak abartıdan uzak durmak gerektiğini
- İletişimin güçlü olması için empati kurmanın gerekliliğinden söz etmektedir (Yavuzer, 2003: 11).

Sağlıklı aile bireylerinin ihtiyaçlarının doğal olarak karşılandığı ve aile üyelerinin o aileye üye olmaktan mutlu oldukları ailelerdir. Bu ailelerde aile bireyleri arasında olumlu duygusal bağlar vardır. Sağlıklı ailelerde karşılıklı destek, uyum ve iletişim vardır tüm bunlar sağlıklı iletişimle gerçekleşir. İletişimin doğru ve etkili olduğu ailelerde çocukların sorumluluklarını daha iyi bildiği problemleri daha sağlıklı çözdüğü okuldaki başarılarının daha yüksek olduğu bilinmektedir (Özgüven, 2001: 34-35).

Sosyal bir varlık olarak insanın başka insanlarla birlikte yaşamasının en özel birlikteliği ailedir. Aile, kurulma aşaması öncesinden kurulma ve bazı durumlarda ayrılmalara kadar süren süreç içinde bu özel birlikte yaşama biçimi içindeki insan ilişkilerinin, birey olarak insan için olumlu kazançlar getirmesi, aile üyeleri arasındaki iletişim düzeyine bağlıdır (Önder, 2003: 7).

Aile içindeki sıcak ve kabul edici ilişkiler bağımsızlık ya da özerklik duygusunun çocukta gelişmesini sağlar. Bu tip ilişkilerde çocukların olumlu benlik kavramı geliştirmeleri kolaylaşır (Gander ve Gardiner, 2004: 396).

Aral'a (1997) göre; aile ilişkileri ile çocuğun ruh sağlığı ve uyumu arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Sağlıklı ana-baba çocuk ilişkileri sağlıklı kişilik ve sağlıklı toplum için gereklidir. Ne var ki pek çok ailede sağlıklı bir iletişimin olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Çok farklı ana-baba ve çocuk ilişkileri ortaya çıkmaktadır. Ana-babalar çocuklarına karşı farklı tutumlar sergilemektedirler (Ünüvar, 2008: 7).

Çocuk için ailesiyle olan iletişimi büyük önem taşır. Ana-baba ve çocuk üçgeninde, tarafların duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmaları ve başarılı bir diyalog kurabilmeleri halinde sorunlarına çözüm bulmaları mümkündür. İletişimin kurulamaması, duyguların bastırılması, sorunların devam etmesi demektir ve böyle bir aile ortamı, aile içi ilişkileri olumsuz etkilemektedir (Aydoğmuş ve diğ, 2003:116).

Aile içi iletişimin saldırganlık ve şiddet içermesi sonraki dönemlerde boşanmalara neden olmakta bu durum çocukları olumsuz etkilemekte ileri yaşlarında kendini sosyal ve duygusal yönden soyutlamış hatta çevrelerine saldırganca bir tutum izledikleri görülmüştür (Özmen, 2004: 31).

1.7. Aile İçi İlişkileri Etkileyen Faktörler

1.7.1. Aile Yapısındaki Değişiklikler

İnsanlar tarih boyunca sosyal normlar çerçevesinde bir aile oluşturmaya ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç daha sonra aileyi toplumu oluşturan öğelerin merkezi haline getirmiştir. Sağlıklı bir toplum, sağlıklı ailelerden oluşmuş bir toplumdur. Aile kurumunda yaygın olarak ortaya çıkan yapısal ve işlevsel bozukluklar, dengesizlikler, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına da bozukluklar ve dengesizlikler olarak yansımaktadır. Bu durumlar aile yapısında değişikliklere neden olmaktadır (Öztürk, 2006:14).

Özgüven (2001) aile sistemindeki değişikliklerin nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- 1950lerden itibaren sanayileşmenin artması ile insan gücüne olan gereksinimin azalması ve toplumdaki hareketliliğin artırması,
- Göçlerin kentlerde ortaya çıkardığı toplumsal ve ekonomik zorluklar,
- Kitle iletişim araçlarının etki alanının genişlemesi ve aile içi ilişkilerin farkına varılması ve algılanması,
- Eğitimden erkek çocuklar kadar kız çocuklarının da yararlanmaya başlaması
- Kadınların her geçen yıl artarak iş hayatına girmesi,
- Uzayan eğitim süreci ile birlikte evlilik yaşının yükselmesi,
- Aile planlaması yöntemlerinin öğrenilmesi ve daha yaygın hayata geçirilmesi,
- Ekonomik bağımsızlığını kazanan aile bireylerinin bireysel davranışlarındaki bağımsız oluşları,
- Kuşaklar arası iletişimde yaşanan zorlukların ortaya çıkışı aile kurumunun da değişmesine neden olmuştur (Özgüven, 2001: 9-10).

1.7.2. Anne Baba Tutumları

Aile denildiğinde anne baba ve çocukların oluşturduğu bir kurum akla gelmektedir. Bu kurumda ki eşlerin her biri farklı kişilik özelliklerine farklı bireysel

yeteneklere ve kişisel özelliklere sahiplerdir. Çocuklar bu farklı bireyler arasında büyümeye başlarlar ve eşler arasındaki bir etkileşim sistemi içinde bir ortamda yaşamlarını geçirirler (Özgüven, 2001: 193).

Anne baba tutumları kavramı, çocuk gelişimi ve çocukların sosyalleşme süreçlerinde ebeveynlerin çocukları ile ilişkisini, ebeveynlik davranışlarını, ebeveynlerin çevre ve ortamlarını, ebeveynlerin uygulamadaki davranışlarıyla inançlarını kapsayan bir kavramdır (Keller, 2008: 356-357).

Anne baba tutumları çocukların karmaşık davranışlarını anlamada bu davranışlarının sebeplerini ortaya çıkarmada önemlidir (Rodriguez ve diğ., 2009: 197).

Anne baba, ana babalık rolünü nasıl görüyor ve değerlendiriyorlarsa çocuğa karşı tutum ve davranışları da bu şekilde biçimlenir. Ancak çocuğun bireysel özellikleri ve koşulları, sağlığı fizik yapısı, zekâsı ve tepkileri anne babanın tutumunda önemli etkide bulunur (Özgüven, 2001: 196).

Çocuk yetiştirmede en önemli hususlardan biri anne babanın tutumlarında ortak hareket etmeleri bir durum karşısında farklı tutumlar sergilememeleridir. Tutumlardaki farklılıklar çocukların bocalamasına karar verememelerine neden olmaktadır. Çocukların ruhsal yönden sağlıklı bireyler olması için anne babaların hamilelik döneminden itibaren doğru tutumlar sergilemeleri gerekmektedir (Çetinkaya, 2007: 67).

Hızla gelişen ve değişen dünyada, bilim ve teknolojideki gelişmelerle, toplumların aile ve çocuğa bakış açısı farklılaşmaktadır. Ailelerin, çocuk yetiştirme konusunda geleneksel tutumlardan uzaklaşması gerektiği görüşü tartışmasız bir şekilde kabul edilmektedir (Tezel-Şahin ve Kalburan, 2009: 2).

Anne babanın çocuklarına gösterdikleri tutumların istenen şekilde ve sağlıklı olması, büyük oranda kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve eşler arasında birbirlerine karşı sevgi ve saygı duymalarına bağlıdır (Yavuzer, 2003: 27).

Anne-baba-çocuk ilişkisi, temelde anne babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna neden olan birçok yeterli ve uygun olmayan ilk anne-baba çocuk ilişkilerinin yol açtığı saptanmıştır (Günalp, 2007: 35).

Kendi çocukluk döneminde olumsuz anne baba tutumları ile büyüyen anne babalar, kendilerinin sahip olamadıkları şeyleri çocuklarına verirken bilinç dışı bir kıskançlık kıyaslama gerçekleştirirler. Bu nedenle çocuklarını dizginlerken kendi anne babalarından gördükleri yanlış tutumları çocuklarına yansıtırlar ya da baskıcı bir ana baba tutumu içerisinde büyümüş anne babalar çocuklarına aşırı hoşgörülü ya da aşırı gevşek tutumlar gösteririler bu durumlar onlarında yanlış tutum geliştirmelerine neden olmaktadır (Yavuzer, 2003: 27).

1.7.3. Aile İçi Şiddet

Aile ortamı ebeveyn kalitesi ile ölçülür bu da ebeveynlerin çocukları ile ilişkisi, etkileşimi, ebeveynlerin ebeveynlik durumları, çocuklarına model olabilmeleri ve gelişimlerini destekleyebilmeleriyle alakalıdır (Pancsofar ve diğ, 2008: 493).

Aile üyelerinden birinin; duygusal, sözel, fiziksel ve cinsel olarak zorlanmasıyla ortaya çıkan ve kişide acı, ıstırap ve utanç duygusu yaratan aile içi şiddet; ailenin yapı ve isleyişini temelden sarsmaktadır. Aile içinde uygulanan şiddet, evliliği boşanmayla sonuçlandırmaktadır. Aynı zamanda aile içi şiddet, üyelerin tamamının duygusal, sosyal ve mesleki yaşantısını etkilemektedir (Bayraktutan, 2005: 127-130).

Aile içinde ortaya çıkan şiddet durumu aile üyelerinin tümünü olumsuz yönde etkilemektedir fakat bu olumsuz etkiye daha çok kadın ve çocukların maruz kaldığı bilinmektedir (Özmen, 2004: 29).

Aile içinde uygulanan şiddet çocuk için riskli bir durum oluşturmaktadır bu durumun çocukların uyumsuz davranışlarının artmasına, anti sosyal davranışlar geliştirmesine şiddet kullanmanın normal olduğu kanısını kazanmasına, ileriki yaşlarda yaşayacağı psikolojik problemlere depresyon intihar gibi davranışları göstermesine zemin hazırlamaktadır (Akt: Bilgin, 2008: 36).

Aile içindeki disiplinin şiddetle sağlanacağına inanılan bir ortamda büyüyen çocuklar kaba gücün problemleri çözebileceğine inanarak büyür ileriki yaşlarda başka çocukları istismar eden bireyler haline gelirler (Şahin ve Beyazova, 2001: 3).

Çocuklara karşı sert davranan annelerin eşleri ile olan ilişkilerinde problem olduğu, eşlerin birbirlerine yeterince sevgi ve yakınlık göstermedikleri; eşlerinden yakınlık görenlerin ise çocuklarından övgüyle söz ettikleri saptanmıştır. Eşlerine karşı düşmanlık duyguları olan anneler, disiplin yöntemi olarak çocuklarına karsı fiziksel cezalara daha çok başvurabilmekte, ceza ve şiddetin olmadığı mutlu ortamlardaki eşler çocuklarına daha olumlu davranmaktadırlar. Anne-babaları sağlıklı iletişim içinde olan çocuklar yaşıtlarına göre daha az endişeli tavır sergilemekte ve ilişkilerinde daha başarılı olmaktadırlar (Akt: Çakıcı, 2006: 35).

1.7.4. Anne Baba Yoksunluğu

Ailede anne baba yoksunluğu, aile ilişkilerinin bozulması, boşanma ya da ölüm gibi etmenler sonucu ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn yoksunluğu çocukların gelişimi ve topluma uyum sürecini çok yönlü etkilemektedir.

Anneden ayrılma ya da anne yoksunluğu çocuk üzerinde psikiyatrik hastalıkların sebebi olarak görülmektedir. Anne veya babanın uzun süreli olmayışı onların var olmayışı olarak algılanır ve buda çocukta büyük bir endişeye sebep olmaktadır (Akt:Erikçi, 2005: 13).

Anne çocuk ilişkisinin uygun şekilde yaşanmadığı Uzun süre kurumlarda kalarak normal anne-çocuk ilişkisi kuramayan çocukların gösterdiği olumsuzlukların temelinde, sosyal ilişki kuramamaları gelmektedir. Annesi ile ilişki dönemi yaşamayan çocuklar öteki kişilerle olumlu duygusal ilişkilere geçiş yapamamış, sevme ve dostluk duygularını başkalarına yansıtamamışlardır. Bu nedenle bu çocuklarda kişiler arası ilişkilerde kendini soyutlama yüzeysellik, dostça ve sosyal olmayan davranışlar görülmektedir. Çünkü çocukluk döneminde anne-çocuk ilişkisi tam gerçekleşmemiş olan bu çocuklarda ruhsal yapı içinde ahlak, vicdan, başkasına ve kurulu düzene sevgi saygı gelişmemiştir (Akt: Erikçi, 2005: 14).

Genelde baba yoksunluğunun çocuğun psiko-seksüel gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur. Baba yoksunluğu özellikle erkek çocuklarda önemli etkilere sebep olmaktadır. Babası olan ve olmayan erkek çocuklar karşılaştırıldığında, babasız çocukların diğerlerine oranla daha bağımlı, daha az saldırgan, akran ilişkilerinde daha zayıf oldukları, ahlaki yargı açısından daha az gelişmiş oldukları ve okuldaki başarılarının düşük ve ayrıca daha az erkeksi kimliğe sahip oldukları görülmektedir (Günalp, 2007: 39-40).

Yavuzer (1994), yaptığı çalışmalarda baba-çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını önemli ölçüde etkilediğini bulmuştur. Babanın yokluğu, pasifliği ve ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını ruhsal ve bedensel sağlığını önemli ölçüde etkilediğini çocukta birtakım uyum ve davranış bozukluklarına neden olabileceğini ileri sürmüştür (Akt: Gürsoy ve Coşkun, 2006: 161).

1.7.5. Boşanma

Geçen yüzyılda, toplumumuzu, ataerkil yapıdaki geniş aileler oluştururken, dünyada ve toplumuzda ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve kültürel değişiklikler, aile ve evlilik kurumundaki önemli yapısal ve işlevsel değişimler, günümüzde toplumu büyük ölçüde çekirdek ve parçalanmış ailelerden oluşan bir toplum haline dönüştürmektedir. Boşanmalar, parçalanmış aileler, anasız veya babasız büyüyen çocuklar gündelik yaşantımızın bir parçası durumundadır (Öztürk,2006: 14).

Çocuklar anne-babasının ayrılmasına ve boşanmasına, kendini suçlu görmesinden, anne-babalardan birini ya da her ikisini suçlamaya kızmaya veya hiçbir şey olmamış gibi davranmaya kadar değişen çeşitli biçimlerde tepki göstermektedirler (Akt: Erikçi, 2005: 22).

Çocuklar açısından bakıldığında boşanmanın getirdiği sorunlardan ilki, çocuğun günlük yaşamına getirdiği etkilerdir. Çocuğun çevresinin zenginliği, anne-babasıyla ilişkisinin miktarı ve türü çocuğun yetişmesinde etkilidir. Çocuğun aile ortamı boşanma sonucu değişikliklere uğrar (Erikçi, 2005: 22).

Çocuk için ailenin parçalanması kadar parçalanma nedeni de çok önemlidir. Ölüm ya da boşanma ile sonuçlanan parçalanma sürecinin etkisi birbirinden farklı olmaktadır. Bu farklılık içinde boşanmanın çocuk üzerindeki etkisi, ölümün meydana getirdiğinden bazen daha ağır olabilmektedir. Çünkü çocuk ölümün engellenemeyeceğini ama boşanmanın sebeplerinin ortadan kaldırılabileceğini düşünür. Boşanmanın çocuk üzerinde olumsuz etki yaratmasının diğer bir sebebi de, her boşanmanın bir süreç boyunca gerçekleşmesi tartışmalar, anlaşmazlıklar barındırmasıdır. Hiçbir boşanma, bir anda gerçekleşmez. Her boşanma, tartışmalı ve çatışmalı bir geçmişe dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle çocuk, boşanmadan daha çok olumsuz etkilenmektedir (Şentürk, 2006: 140).

Çocuklar arasında yapılan tüm araştırmalar çocukların boşanma olayını kabul etmediklerini göstermektedir. Çocuklar kötü bir evliliğe boşanmaya karşı daha kabul edici yaklaşmaktadırlar (Akt: Öztürk, 2006: 22).

Ailenin parçalanması yetişkinlerde yarattığı etkiden fazlasını çocuklar üzerinde yaratır. Boşanma, çocukların yaşayabileceği en kötü süreç olarak bilinir bu süreç içerisinde telafisi zor problemler ortaya çıkarır çocukların gelişimlerini ciddi bir şekilde etkiler (Türkarslan, 2007: 99).

Çocuklarda anne-baba ayrılığına bağlı olarak ortaya çıkan ruhsal belirtiler çok çeşitlidir. Huysuzluk, hırçınlık, tedirginlik, içe kapanma, karamsarlık, depresyon ve saldırgan davranışlar en sık gözlenen belirtilerdir. Uyumsuzluk belirtileri; çocuğun yaşına, boşanmadan önceki örselenmesine ve boşanma sonrası dönemde, ana babayla ilişkilerinin niteliğine göre değişir. Bu belirtilerin kalıcı olması da yine çok çeşitli etkenlere bağlıdır (Akt: Öztürk, 2006: 24).

Boşanma sonrası çocuklarda suçluluk, korku, öfke gibi duygusal problemler yaratacağı gibi uykusuzluk, yemek yememe, okula gitmeme gibi davranış bozukluklarında önemli bir rol oynar (Türkarslan, 2007: 105-107). Parçalanmış aileler üzerinde yapılan çalışmalar, boşanma yada farklı sebeplerden dolayı parçalanmış ailelerin çocuklarının ergenlik döneminde depresyon marjinal gruplara katılma intihar gibi davranışları gösterdiği bilinmektedir (Ulusoy ve diğ, 2005: 61).

1.7.6. Sosyo Ekonomik Durum

Aile düzeyinde sahip olunan yaşam kalitesi; aile üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması, bir aile olarak birlikte yaşama, aile bireyleri için anlam taşıyan hedeflere sahip olma ve bunlara ulaşma olarak tanımlanır. Çeşitli çalışmalar sonucunda aile açısından yaşam kalitesinin belirlenmesinde ortaya konulan kriterler; gelir düzeyi, öğrenim durumu, ailenin temel gelirini sağlayan kişinin çalışma durumu ve çalışma koşulları, gelirin kullanım biçimi, sağlık, gıda tüketimi, ulaşım, konut ve konuta ilişkin olanaklar, dinlenme ve eğlenme faaliyetleridir (Akt: Boylu ve Terzioğlu, 2008 :3).

Çocukların gelişiminde sosyo ekonomik düzeyin azımsanmayacak kadar önemli olduğu bilinmektedir. Üst sosyo ekonomik düzeydeki ailelerde çocuklara ve aileye sunulan olanakların alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerden daha iyi olması nedeniyle sosyo ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları gelişimsel yönden risk taşımaktadırlar. Bradley (2002)'e göre sosyo ekonomik durum arasındaki fark bilişsel, sosyo-duygusal ve sağlık olmak üzere üç ana alanda görülmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki yoksulluk ve ebeveynlerin eğitimlerinin düşük olması, çocukların okul başarılarını ve zihinsel gelişimlerini etkilemektedir (Üstün ve diğ, 2004: 206).

Yapılan çalışmalarda, alt sosyoekonomik düzeyde yaşayan ya da parçalanmış ailelerden gelen çocuklarla problemli çocukların daha çok kaygı ve stres yaşadıkları vurgulanmaktadır (Akt; Özdal ve Aral, 2005: 257).

Ekonomik krizlerin sık olduğu bir çağda yaşanılmaktadır. Birbirinden farklı faktörlerin sonucunda gerçekleşen ekonomik kriz, insan yaşamını çok yakından etkilemektedir. İşsizlik ve yoksulluğu artıran kriz, doğrudan etkisini aile ve aile içi ilişkilerde göstermektedir. Ebeveynlerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar, sorumlu oldukları kimselere karsı görevlerini yerine getirememeleri aile içi iliksileri etkilemektedir. Ekonomik krizin yarattığı olumsuz koşullar, başta çocuk olmak üzere aile üyelerinin fiziksel ve ruhsal durumlarını doğrudan etkilemekte, aile içinde şiddet ve geçimsizliği beraberinde getirmektedir. Bu durumun devam etmesi aile içindeki tartışma ve geçimsizliklere neden olarak boşanma durumunu ortaya çıkarmaktadır (Bayraktutan, 2005:119-123).

1.7.7. Eşler Arası Uyum

Ebeveynlerin rolü çocuğun doğumuyla başlar ve yaşamı boyunca devam eder ve çocukların karşılaşacakları ilk öğretmenleri aileleridir. Anne ve babaların verdiği eğitim çocukların karşılaşacakları en doğal ortamda yani evde gerçekleşir (Miller 1996:350).

Çocuk büyütmek onun ihtiyaçlarını karşılamak, bazı roller, kurallar ve ilişkileri benimsemekle ve bir aile sistemi ile gerçekleşir. Bu roller ve kurallar anne babalar tarafından ayarlanır (Wise, 2002: 48).

Eşlerin aile içi ilişkilerin planlanmasında görüş birliğinde olmaları eşler arasında bir iş birliğinin olması sağlam bir aile yapısının oluşmasını sağlar. Eşler arasında uyum problemi olan evliliklerde bu uyum sorunu çocuklarına yansır ve yeni gelecek kuşaklarda da uyumsuz ve başarısız evlilikler sürüp gidecektir (Şener ve Terzioğlu, 2008: 9).

Annenin ruh sağlığı çocuğuyla sağlıklı bir ilişki kurmasında çok önemlidir. Mutsuz bir evlilik sonucu, annenin esinden yeterli ilgi görememesi, ailenin ekonomik sıkıntıları, babanın, çocuğun doğumunu isteksiz bir şekilde karşılaması, annenin gerginliğini artıran, dolayısıyla anne çocuk ilişkisini zedeleyen etmenlerdir (Günalp, 2007: 37).

Ebeveynler arasındaki çatışmanın çocuk üzerindeki dolaylı olumsuz etkileri arasında, düşük ebeveyn desteği, çocuğa yeterli destek ve denetlemenin yapılmaması, fazla baskıcı olma, tutarsızlık ve fazla kontrol sayılmaktadır. Ebeveynin bu davranışları çocukta uyum sorunlarının yanı sıra, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki kalitesinin düşmesine de yol açabilmektedir (Öngider,2006: 10).

Anne baba arasındaki sıklıkla tekrarlanan anlaşmazlık ve şiddetli tartışmalar çocuk üzerinde gerek aşırı koruyucu gerekse aşırı kısıtlayıcı anne baba davranışlarından çok daha yıkıcı bir etki yapmaktadır. Evde yaşanan gerilimli etkileşimler, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini derinden etkileyerek davranış sorunları geliştirmelerine neden olabilmektedir (Akt; Kandır ve Alpan, 2008: 37).

Karı – koca ilişkisi ne kadar sağlıklı ise ailenin temeli de o kadar sağlam olur. Sağlam temeller üzerine kurulu ailede algılama, duygu ve düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğü vardır. Aile içi iletişim bu özgürlükleri canlı tutmakta ya da engellemektedir. Sevginin, ilgi ve yakınlığın olmadığı ortamlar ve engellemeler, çocuğun gelişimini kısıtlamakta, kötü alışkanlıklara itmektedir (Tok , 2001 : 35).

1.7.8. Çalışan Anne

Son 40 yıl içinde aile sisteminde kadının rolü ve statüsünde faklılıklar yaşanmaktadır. Eskiden erkeklerin geçimi sağlayan kişi, kadınların evle ilgilenen kişi durumu, kadınların eğitimde ve iş gücüne girmeleriyle değişmiştir. Ancak kadınların bireysel değişimleri ve iş ile aile arasında kalmaları hemen hemen tüm ailelerde sorun haline gelmektedir. Bazı aileler bu sorunu maddi imkânlarının iyi olması ya da yarım gün çalışarak çözmüş olsa bile çoğu aile içinde kadınların iş ile ailesi arasında kaldıkları bilinmektedir (Adema, 2008: 9-10).

Çalışan kadınlar aile içindeki sorumlulukları yanında iş hayatının getirdiği sorumlulukları da üstenmiş olur bu durum çalışan kadın üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. İyi bir anne olmak için uğraşırken bir yandan da iş hayatında statüsünü yükseltebilecek fırsatları kaçırır. Aile içinde şevkatli yumuşak huylu olan kadından iş hayatında hırslı girişken olması beklenir bu durumda annelerde aile- iş gerilimi yaşamasına neden olmaktadır (Adak, 2007: 144).

Türk toplumunda kadınların çalışması onları annelik ya da ev içi rollerinden tamamen uzaklaşmasına neden olmamış bunun ötesinde gerginlikleri beraberinde getirmiştir. Toplumumuzda çalışan kadından hem iyi bir eş hem iyi bir anne hem de iyi bir çalışan olması beklendiği için bu farklı görevlere ayrılacak zaman ve enerjinin her zaman dengeli olmaması kadın üzerinde gerginliğe yol açabilmektedir (Adak, 2007: 150).

1.7.9. Engelli Çocuk

Engel, bireyin yetersizliği sebebiyle, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel farklılıklara bağlı olarak oynaması gereken rolleri, gereği gibi yerine getirememesi olarak tanımlanır ve aile içerisinde uyum sorunlarına neden olabilmektedir. Aile üyelerinden birinin ya da birkaçının geçici ya da sürekli hastalığı, engelliliği üyelerin aile içi ilişkilerini etkilemekte, en sağlam yapıdaki aileleri olumsuz yönde tehdit etmektedir (Akt Çoşkun ve Akkaş, 2009: 214).

Engelli çocuk sahibi olmak engelin türü ve derecesine bakılmaksızın bazı özel güçlükler ile karşılaşmak demektir. Bunlar psikolojik ve maddi durumdan eğitim durumuna, yaşam tarzından aile içi ve sosyal ilişkilere kadar uzanan güçlüklerdir. Engelli çocukların aileye getirdikleri ek streslerle, aile içi ve sosyal ilişkiler bozulmakta, ailenin ekonomik durumu kötüleşmekte; pek çok anne baba artan düzeyde kaygı, depresyon, umutsuzluk yaşamakta, eşler arası ilişkiler bozulmakta ve kişisel uyumlarında azalma olmaktadır (Akt; Karadağ, 2009: 316).

Engelli çocuk sahibi olan aileler hayal ettikleri sağlıklı çocuk kaybını yaşarlar ve engelli çocuğun tüm gelişimi boyunca bir keder içerisindedirler(Akt; Sarı, 2007: 2).

Özürlü çocuk ailelerinde eşler arası ilişki, hem eşlerin birbirini suçlaması olarak ortaya çıktığı gibi aynı zamanda ebeveynlerin içinde bulundukları duruma uyum sağlamalarında görülmektedir (Akkok ve diğ.1992:11).

Ailelerin engelli bireyler nedeniyle yaşadıkları stres, onlarla etkili bir iletişim kuramama, engelli bireylerine ilişkin gerçekçi olmayan beklentiler içine girme, engelli bireylerin duygusal ihtiyaçlarını göz ardı ederek sadece fiziksel gereksinimlerini karşılama vb. negatif tutumlar geliştirmelerine neden olabilmektedir (Akt: Çoşkun ve Akkaş, 2009: 215).

Stresi etkileyen en önemli faktör ise özrün derecesidir. Eğitilebilir çocuk yerine otistik çocuğa sahip olmanın stresi arttırıcı olduğunu göstermiştir Özürlü bir çocuğun ailesinde stres yaratan en önemli etkenler arasında çocuğun gelişim güçlükleri, sağlık problemleri ve anne - babaya bağımlılık düzeyi sayılmaktadır (Akkok ve diğ.1992: 11).

Engelli çocuklara sahip aileler toplum içinde bilinir bu durumda engelli çocuk sahibi ailelerin kendilerini toplumdan soyutlamasına neden olmaktadır (Akt: Sarı, 2007: 4).

Çocuğun özürlü olmasını kabullenemeyen aile, çocuğuyla kurduğu iletişim kanallarını kapatan, etkili iletişim kuramayan, çocuğuna empatik duyguyla yaklaşamayan ve onu anlamayan davranışlar sergiler. Çevreden kendilerini soyutlar, çocuğunun gereksinimlerine duyarsız kalırlar (Gülşen ve Gök-Özer,2009: 414).

1.7.10. İletişim

Aile içi ilişkileri istikrarsız; sürekli tartışma, çatışma ve geçimsizliğin olduğu aile, parçalanmasa bile çocuk üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Yaşanan olumsuzluklara paralel olarak, aile çocuk açısından üzerine aldığı görev ve sorumlulukları tam anlamıyla yerine getirmemektedir. Tartışma ve geçimsizliğin hâkim olduğu bir ailede, çocuğun ihtiyaçları göz ardı edilebilmektedir. Sorunlu aile yaşantısı, çocuğun sosyalleşme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (Bayraktutan, 2005: 140).

Ebeveynler çocuklarıyla kuracakları ilişkilerde öncelikle onların hayata bakış açılarını anlamaları gerekir. Çocuğun dünyaya bakış açısını keşfedebilmek, öncelikle onu dinlemeyi gerektirir. Empati kurularak çocuğun gözüyle ilişki değerlendirilmelidir. Çocukla kurulacak empatik iletişimde en önemli nokta fiziksel yakınlıktır. Çocukların küçük yaşlarda bir "bacaklar dünyasında" yaşadıkları unutulmamalıdır. Çocuklarla konuşurken diz çökerek ya da çocuğu kucağa alarak fiziksel yakınlığı sağlamak çocukla kurulacak iletişimde etkili olur (Akyol, 2003).

İletişimin sağlıklı olması ailenin temelinin iyi oluşmasını ve ailenin devamlılığının sürdürülmesi için önemlidir Bireyler arası sınırları iyi tanımlanmış ve iletişimin fazla olduğu ailelerde yetişen çocukların problemlerle daha rahat başa çıkabildiği, okul başarılarının daha yüksek olduğu, iletişimin sağlam olmadığı mutsuz ailelerde ise içe dönük ve bağımlı kişilik geliştirdikleri, ruh sağlıklarının bozulduğu görülmektedir (Akt: Çakıcı, 2006: 31).

Gordon (1996)'a göre, çocuklarla kurulan ilişkilerde bazı iletişim engelleri vardır. Bunlar; emir vermek, yönlendirmek, uyarmak, göz dağı vermek, ahlâk dersi vermek, öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek, öğretmek, nutuk çekmek, yargılamak, eleştirmek, suçlamak, aynı düşüncede olmamak, övmek, ad takmak, alay etmek, yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak, desteklemek, avutmak, duygularını paylaşmak, soru sormak, sınamak, sorgulamak, sözünden dönmek, oyalamak, sakacı davranmak, konuyu saptırmaktır. Belirtilen bu iletişim engelleri kullanıldığı zaman, çocuklar kendilerini değersiz hisseder, savunucu bir iletişime girebilirler. Oysa empatik bir ilişki içinde olmak, çocukların duygularını anlamak, sen iletileri yerine ben iletileri kullanmak çocuklarla anne-babaları arasında sağlıklı ilişkilerin kurulmasında etkili olacaktır (Akyol, 2003).

1.7.11. Erken Yaşta Evlilikler

Erken yaşta evlilikler kadınların genç olması nedeniyle bedensel ve psikolojik yönden olumsuz etkilemekte sağlıksız ve küçük anne adaylarının oluşmasına sebep olmaktadır. Genç yaşta evlenen kadınların, hayatın gerçek yüzünü hazırlıksız bir şekilde görmelerine neden olur. Bunun yanında ergenlik döneminde evliliklerin eşlerin ikisinin de olumsuz etkilenmesine neden olurken bu durumdan kadınlar daha fazla etkilenmektedir. Erken yaşta evlenen kızların bebek sahibi olmalarında riskler olduğu gibi daha sonraki dönemlerde de problemler yaşadıkları bilinmektedir (Orçan ve Kar, 2008: 98).

Ebeveyn çocuk ilişkisini etkileyen faktörlerin içinde çocuklarıyla iletişimi engelleyen, yetersiz ebeveyn olmaya neden olan ve güçsüzlük ile stresin olduğu ebeveynlik stresi yer almaktadır. Ebeveynlik stresi anne babanın rolleri ve ebeveynlikten beklentilerini ile kendilerini nasıl hissettikleri nasıl düşündüklerini vurgulamaktadır (Aunola ve diğ. 1999: 307)

Eşlerin evlenme yaşları da aile içi ilişkiyi, uyumu etkilemektedir. Erken yaşlarda yapılan evliliklerde eşlerin ortak görüşlere sahip olmamaları evliliği etkilemektedir. Erken yaşlarda yapılan evliliklerde eşlerin birbirlerini iyi tanımadıkları görücü usulüyle evlenmeleri, beklentilerin sonraki yıllarda değişmesine ve eşlerin sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Çakıcı, 2006:28).

Aile içi ilişkileri etkileyen unsurlar içerisinde çocukların dünyaya gelme zamanları da önemlidir. Başka bir ifadeyle, çocuğun dünyaya geldiği zaman, evlilikteki uyumu etkileyebilmektedir. Küçük yaşlarda evlilikler ya da erken yaşta anne baba olmak ve bu duruma eşlerin bazen hazır olamayışı, eşler arasındaki uyumu tehdit edebilmektedir. Yine geleneksel toplumlarda ailelerin büyükleri, çocuk yapma konusunda sıkboğaz etmektedir. Bu durumda da, eşler bu kararı zorunlu olarak almak durumunda kalmaktadırlar. Aile dışı müdahaleyle gerçekleşen bu durum, bazen evdeki problemlerin meydana gelmesine neden olabilmektedir (Akt: Şentürk, 2006: 39).

1.7.12. Aile Tipi

İnsanlar yaşam sürelerinin büyük kısmını aileleriyle birlikte geçirirler çocukken kendi anne babasıyla, evlendikten sonra ise kendi kurdukları çekirdek aile ile beraber yaşarlar. Ebeveynlerinden öğrendikleri her türlü bilgi ve tecrübeyi kendi çocuklarına aktarırlar. Aileler ait oldukları toplumun inanç ve değerler kalıbı ile şekillenir. Toplumsal değerler ve kurallar aile kurumu aracılığıyla toplumun yeni kuşaklarına aktarılır. Birey yaşadığı topluma ait kültürel öğeleri ailesi aracılığıyla öğrenir. Aile en temel birincil grup olarak kendi inançlarını ve yasam biçimini bireye benimsetir (Bayraktutan, 2005: 29).

Aile içinde yalnız eşler arası ilişkiler değil diğer aile fertlerinin de birbirleriyle olan ilişkileri çocukları etkiler. Özellikle büyükanne ve büyükbabalar veya diğer akrabaların anne ya da babaya karşı takındıkları tavırlar çocuğu derinden etkiler. Bunların yanı sıra bu fertlerin çocuğa karşı tavırların farklı olması çocukta hem güven sorunu hem de disiplin sorunu yaşamasına neden olur (Oktay, 2004: 155-156).

Çocuğun içinde yaşadığı aile ortamını olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmesinde ebeveyne ait özellikler, ebeveynleriyle olan ilişkileri ve aile tipi gibi faktörler etkili olmaktadır. Aile bireyleriyle birlikte büyük ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin yaşaması, kuşak çatışması ve tutum farklılıkları nedeniyle aile ortamında gerginlik yaşanmasının yanı sıra bazen de ortamı sakinleştirici ve yumuşatıcı rol oynayabilmektedir. Büyük ebeveynlerin aile bireyleri ile olan ilişkileri ve onlara

davranışları o ailenin sağlıklı veya sağlıksız olduğunun belirlenmesi için temel oluşturabilmektedir (Gürsoy ve Coşkun, 2006: 155).

1.7.13. Eğitim Düzeyi

Annenin eğitim düzeyinin yüksek olması çocuk yetiştirme ve çocuk gelişimi hakkında bilgilenmesini sağlamaktadır. Çocuğun gelişim dönemlerinin bilinmesi anneye çocuk büyütürken yardımcı olacak aynı zamanda eğitim düzeyinin artması uygun anne baba tutumları sergilemelerinde de yardımcı olacaktır. Nitekim Ömeroğlu (1996) yaptığı çalışmada lise mezunu annelerin okur-yazar ve ilkokul mezunu annelere karşı daha fazla demokratik tutum sergilediklerini bulmuştur (Öztürk, 2009:33).

Köknel (1996)'in araştırma ve gözlemlerinde eğitim düzeyi düşük annelerin gelenek ve göreneklere çok fazla bağlı kalarak, geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerini kullandıkları belirlenerek otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarda daha fazla saldırgan davranışlar görülebileceğini ortaya koymuştur (Akt; Gürsoy ve Coşkun, 2006: 155).

Babanın eğitimi düzeyi yükseldikçe, daha demokratik, daha modern ve esnek bir cinsiyet rolüne sahip olmakta, dolayısıyla anne – baba sorumluluğunu daha çok almaktadır. Ayrıca eğitimli baba çocuk gelişimi konusunda kendini daha yeterli gördüğü için de çocuğunun bakımına daha aktif katılmaktadır (Poyraz, 2007:73-74).

Ana-babaların eğitim-öğretime katılmaları öğrencilerin davranışsal ve sosyal uyumlarının gelişmesi, okuldaki disiplin sorunlarının azalması, öğrencilerin okula devamlarının ve akademik başarılarının artması gibi eğitim öğretimin pek çok alanında olumlu etkiler sağlamaktadır. Bu durum ana-babaların eğitim seviyeleriyle ilişkilendirilmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan ana-babaların sosyo-ekonomik düzeyleri ve çocuklarının eğitim gördükleri düzey ne olursa olsun, çocuklarının eğitim-öğretimine katılma tutumları eğitim düzeyi düşük olan ana-babalardan daha yüksek olduğu bilinmektedir (Kotaman, 2008:144)

1.8. Araştırmanın Amacı

Toplumdaki hızlı değişim ve kentleşme aile yapısında hızlı değişikliklere neden olmuştur. Aileler geniş aile tipinden daha çekirdek aileye doğru küçülmüş, eşler arasındaki ilişkiler, aile işlevleri ve aile içi ilişki biçimleri bu değişiklikle karşı karşıya kalmıştır.

Eşler arası ve ebeveyn çocuk iletişimi, evlilik ve çocuk sahibi olmanın reddedilmesi veya mümkün olduğunca geciktirilmesi, çocuk yetiştirme biçimlerinin değişmesi, toplumsal sistemin önemli bir öğesi olan aileyi, fonksiyonlarını gerçekleştirme konusunda tehlikeye sokmaktadır. Özellikle anne babasını model alan erken çocukluk dönemindeki çocuklar bu olumsuzluklardan en fazla etkilenen bireylerdir.

Bu araştırma 5-6 yaş çocukların ebeveynlerinin birbirleri ve çocukları ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere geliştirilmiş olan "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"ni Türk ebeveynlerine uyarlamak amacıyla planlanmıştır.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.8.1. Alt Amaçlar

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri ;

1- Geçerli midir?

2- Güvenilir midir?

3- Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

4- Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin alt boyutları arasında sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık var mıdır?

1.9. Araştırmanın Önemi

Aile toplumu oluşturan en önemli öğe olarak tanımlanmaktadır aynı zamanda toplumu oluşturacak bireylerinde ilk sosyal varlık olarak kabul gördüğü kurum olarak bilinmektedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan fizyololojik ve biyolojik gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı yer olması yanında, eğitim, kültürel değerleri

kazanma, doğduğu andan itibaren aile ortamında ilk sosyal deneyimler ve temel davranış özellikleri kazandığı kurum olarak görülmektedir. Aile toplumun temeli ve sosyal yapının çekirdeği olarak temel işlevi çocuk yetiştirmektir. Aile kurumunun biyolojik, ekonomik, koruyuculuk ve psikolojik işlevleri de vardır.

Aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve aile ortamı içinde bulunduğu bireyleri derinden etkilemektedir. Eşlerin birbirlerini etkilemesi bunun yanında eşler arası ilişkinin, iletişimin çocuklarını etkilediği de bilinen bir gerçektir. Çocukların ilk iletişime geçtiği kişiler kendi aile üyeleridir. Bebeklerin tüm gelişim dönemlerine en büyük etkiyi annenin verdiğini düşündüğümüzde anne çocuk ilişkisi çok önemlidir. Bebeklik döneminde çocukların biyolojik, fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan anne aynı zamanda çocuklarının tüm gelişim alanlarına doğrudan etki etmektedir. Çocukların dil gelişimleri, kişilik gelişimleri ve sosyalleşme süreçlerinde anne başrol oynamaktadır.

Annenin etkisi kadar babalarında aile içinde bir etkileşim içinde olduğu bilinmektedir. Babaların özellikle son yıllarda çocuk yetiştirme konularında etkin rol almaları ve bu etkin katılımın sonuçlarının olumlu yönde olması babalarında anneler kadar çocukları üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Babaların özellikle erken yaşlarda çocuklarıyla ilgilenmeleri çocuklarının sağlıklı bir aile ortamında büyümelerini sağlamaktadır. Anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması için öncelikle eşler arasında sağlıklı bir iletişim ve uyum olmak zorundadır. Aile içindeki eşler arası iletişim çocuğu, çocukla anne arasındaki iletişim babayı, çocukla baba arasındaki iletişim de anneyi etkilemektedir.

Aile içi ilişkiler çağımızda sanayileşme ve toplumdaki hızlı değişim ve kentleşme nedeniyle bazı değişikliklere uğradı. Aile birey sayılarının azalması geniş ailelerin çekirdek ailelere dönüşmesi bilinen aile düzenini önemli derecede etkilemiştir. Ailelerin küçülmesi aile içi iletişimden çocuk yetiştirme tutumlarına kadar etkilemiştir. Bunların yanı sıra annelerin iş hayatına girmesi çocuklarına gereken zamanı ayıramaması çocuk ile iletişimini olumsuz şekilde etkilemiştir.

Ekonomik sıkıntılar, erken yaşta evlilikler, özürlü çocuk sahibi olma durumları, şiddet ve ardından gelen boşanmalar aile yapısında hızlı değişikliklere neden olmuştur. Aile kurumunun bu denli riskler altında bulunması doğal olarak aile içi ilişkileri

etkilemiş hem eşler arası hem de çocukları ile olan ilişkilerini etkilemiştir. Aile içinde eşlerin ebeveynliğe karşı tutumları, çocukları ve eşleri hakkında düşünceleri, aile içindeki rollerin dağılımı, çocuk yetiştirme tutumları, çocuklarına verdikleri çok yönlü destek ve kendilerinin ruh halleri incelenmesi gereken konular arasına girmiştir.

Bu ilişkisinin tespiti yapmak ve ilişkinin boyutlarını anlamak çok önemlidir. Türkiye' de okulöncesi dönemi çocuklarının ebeveynleriyle olan ilişkileri ölçen araçların eksikliği nedeniyle bu alanda ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma; bu ihtiyacı karşılaması ve alana katkı sağlaması yönüyle önemli olduğu kadar aynı zamanda, aile içi ilişkileri hem eşlerin birbirleri ile hem de anne babanın okulöncesi eğitimi alan 60-72 aylık çocukları ile olan ilişkisini belirlemesi açısından önemlidir.

1.10. Varsayımlar

Araştırmanın yapılmasında geçerli olabilecek varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

- Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Ebeveynlerin görüşlerini objektif olarak yansıttıkları varsayılmıştır.

1.11. Sınırlılıklar

1- Bu çalışma, Kütahya il merkezi ile sınırlıdır.
2- Bu araştırma Kütahya il merkezinde bulunan ilköğretim anasınıflarına, resmi ve özel anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocukların anne ve babaları ile sınırlıdır
3- Bu çalışma Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin 5-6 yaş çocuklarının Türk anne ve babalarına uyarlanması ile sınırlıdır

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kuyucu (1999) anne babaları boşanmış ve birlikte yaşayan lise öğrencilerinin uyum sorunlarının karşılaştırılması üzerine yaptığı çalışmasında 73 anne babası boşanmış ve 123 ailesiyle birlikte yaşayan toplam 196 öğrenci ile çalışmıştır. Uyum sorunları Hacettepe Kişilik Envanteri ve kişisel bilgileri Kişisel Bilgi Formu ile saptamıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, anne babaları boşanmış ve birlikte yaşayan öğrencilerin genel, kişisel ve sosyal uyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Alt ölçeklerle yapılan karşılaştırmalarda ise; anne babaları boşanmış öğrencilerin nevrotik eğilimleri ve sosyal ilişkilerinin, anne babalarıyla birlikte yasayanlara göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Anne babaları birlikte yaşayan öğrencilerin, ebeveynleri arasında olumlu ilişkileri olanların, geçimsiz olanlara göre, kendini gerçekleştirme duygusal kararlılık düzeyinin yüksek, nevrotik eğilim ve psikotik belirtilerin ise anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Sorunlarını annesiyle paylaşan boşanmış aile çocuklarının aile ilişki düzeyleri, babasıyla paylaşanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Boşanmış aile çocuklarından öz annesiyle yaşayan çocukların aile ilişki düzeyleri akrabasıyla yaşayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Conger ve diğ. (1999) evlilik ilişkisiyle ekonomik sıkıntılar arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 400'den fazla evli çift katılmış ve ekonomik sıkıntıların, duygusal stres riskini artırdığı bu durumunda aile içinde çatışmalara neden olarak evlilik stresini artırdığı bulunmuş evlilikteki etkin sorun çözme becerileri, evlilik çatışmalarının ve evlilik stresinin olumsuz etkisini azalttığı görülmüştür.

Roberts ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan çalışmada aile eğitim düzeyinin çocukların bilişsel gelişimlerine etkisi incelenmiştir. Çalışmada 76 bebeğin 9 ay ve 18 aylar arasında 3 aylık aralıklarla, zihinsel becerileri incelenmiştir. Ebeveynlere çocukları hakkında geliştirilen 'Infant Background Questionnaire' anketi uygulanmış. Bebekler içinde video kaydı yapılmış ve çocukların aile bilgileri de toplanmıştır.

Çalışma sonunda erken dönemde zihinsel becerilerin aile ortamı ile ilişkili olduğu ailedeki ilk 2 yıl içinde bilişsel gelişimin büyük oranda etkilendiği bulunmuştur.

Jenkins (2000), yaptığı bir çalışmada anne-baba arasındaki evlilik çatışması ile 4-8 yaş arasındaki çocukların kısa süreli duygu ifadeleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, çalışmada 41 erkek 30 kız çocuğu ve onların ebeveynleriyle çalışmış. Çalışmada verileri eşler arası çatışma şekilleri ölçeği ile sağlamış ve sonuç olarak anne babanın bir birlerine karşı öfke sergilemeleri çocuklarının da öfkeli ifadeler kullanmasında anlamlı farklılıklar bulunmuş. Ayrıca babanın mesleğinin aile içi çatışmada önemli faktör olduğu ve sözlü öfkeye kız çocuklarının daha fazla maruz kaldığı görülmüştür.

Reifman, ve diğerleri (2001) 1990 yılından 2000'li yıllara kadar yapılan 35 çalışmayı kapsayan bir meta analiz çalışması yapmışlardır. Bu meta analizi okul başarısı, davranışlar, psikolojik uyum, benlik saygısı, sosyal uyum, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisi olmak üzere yedi alanı kapsamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları anne-çocuk ilişkilerinde – 0.04 ve baba-çocuk ilişkilerinde de - 0.49 olarak ölçülmüştür. Ayrıca boşanma olayını yaşayan bir çocuğun okul başarısında, davranışlarında, psikolojik uyumda, benlik saygısında ve sosyal uyumunda olumsuzluklar olduğu belirlenmiştir aynı zamanda baba yoksunluğunun çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemişlerdir. Boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha fazla negatif davranışlar sergilediklerini belirlemişlerdir.

Wintch (2003) evde verilen olumlu davranış destek eğitiminin (HOPE) ebeveynlerin ebeveyn-çocuk ilişkileri ve çocukların uyumsuz davranışları ile ilgili ebeveyn algıları üzerindeki etkilerini incelediği çalışmasında, 48 engelli çocukları olan ailelerin evlerinde yürütülen olumlu davranış destek programı aile HOPE'ın etkilerini incelemiştir. Lisansüstü eğitim öğrencileri engelli çocukların problemli davranışlarını azaltmak için engelli çocukların ebeveynlerine 8-10 haftalık işbirlikli eğitim yöntemi yürütmüşlerdir. Hem deney hem de kontrol grubundaki ailelere, programın, ebeveynlerin disiplin kurma algıları, ebeveyn desteği, problemli davranışların sıklığı ve şiddeti üzerindeki etkilerini belirlemek için Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği (PCRI) ve Bağımsız Davranış Ölçeği-Düzenlenmiş (SIB-R) uygulanmıştır. Sonuçlar iki grupta da disiplin kurma ve ebeveyn desteğinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Deney ve kontrol grubunda, grup üyelerine göre anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, deney

grubunda SIB-R'de problemli davranışlarının sıklık ve şiddetinde anlamlı bir azalma vardır. PCRI'deki Disiplin Kurma Ve Ebeveyn Destek alt ölçeklerinde deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sertelin (2003) yaptığı çalışmada ebeveyn tutumlarının içinde yaşanılan sosyo kültürel yapı ve aile ortamı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmasında kültürel yapı arasındaki ilişkiyi detaylı bakabilmesi için Trabzon ve Çanakkale illerinde yaşayan toplam 329 anneye ulaşmış ve annelere Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği ile Aile Değerlendirme Ölçeği uygulamıştır. Ayrıca annelerin çocukları ile ilgili düşünce ve değerlerini kapsayan sosyo kültürel yapıyı, aile yapılarını ve aile çocuk etkileşimini tanımak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan bir anket uygulamıştır. Araştırma sonucuna göre aşırı koruyucu annelik, demokratik davranma ve baskı disiplin boyutları sosyo kültürel yapı ile ilişkili bulunmuş ve aile içinde sağlıklı duygusal tepki verememe ve gereken ilgiyi gösterememe boyutları baskı disiplin boyutuyla ilişkili bulunmuştur.

Wolfinger (2003), boşanmanın çocuk üzerindeki uzun süreli etkilerini araştırdığı çalışmasında, ebeveynleri boşanmış çocukların es seçimi ve evliliği sürdürmeleri değişkenlerini incelemiştir. Araştırmaya 8491 kişi katılmış katılımcıların doldurdukları anketler incelendiğinde, boşanmış ailelerin çocuklarının kendi evliliklerini sürdürme oranlarının daha az olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra boşanmış ailelerin çocuklarının başka boşanmış ailelerin çocuklarıyla evlilikler yaptığını bu evliliklerin boşanmamış ailelerin çocuklarının yaptığı evlilikten erken boşanmalarla sonuçlandığını göstermiştir.

Arı ve Seçer (2003) yaptıkları araştırmada ana baba tutumlarının çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisine etkisi incelenmişlerdir. Araştırmaya Konya ilinde bir ilköğretim okulunun 6., 7. ve 8. sınıfına devam eden 155 öğrenci ve bu öğrencilerin aileleri katılmıştır. Çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi Arı ve Şahin'in geliştirmiş olduğu psiko-sosyal temelli problem çözme ölçeği ile ölçülmüştür. Ana baba tutumları ise PARI (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği) ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda; aşırı koruyucu annelik, çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisini etkilediği, Aşırı koruyucu annelik düzeyi azaldıkça çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi puan ortalaması da yükseldiğini bulmuşlardır. Demokratik ana baba tutumu, çocukların psiko-sosyal temelli

problem çözme becerisini ve ev kadınlığı rolünü reddetme, çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisini etkilediği görülmüştür. Ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyi azaldıkça çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi artığı sonucuna varmışlardır. Aile içi geçimsizlik, çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisini etkilemektedir. Geçimsizlik arttıkça çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamaları da düşmekte baskı-disiplin, çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamalarını etkilediği baskı-disiplin azaldıkça çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisinin artığını bulmuşlardır.

Ruiz (2005) aile alışkanlıkları ve gelenekleri ve ebeveyn çocuk ilişkileri isimli çalışmasında ebeveyn odaklı olan bu çalışmanın başlıca amacı aile alışkanlıklarının ve geleneklerinin ebeveyn çocuk ilişkileri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Çalışmaya, yaşları 3-16 arasındaki çocukların anne ve babaları katılmıştır. Katılımcılar, araştırmanın amacı, teşvik eden açıklama ve on-line anket için bir link içeren e-mail yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar demografik bilgileri doldurmuş daha sonra da Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği (PCRI), Aile Alışkanlıkları Ölçeği (FRI)ve Aile Gelenekleri Anketi (FRQ) ni doldurmuşlardır. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği (PCRI), Aile Alışkanlıkları Ölçeği (FRI)ve Aile Gelenekleri Anketi (FRQ) nin kullanımı eğitimcilerin ebeveyn eğitiminde önemli bir unsur sağlayan, ailelerin günlük yaşamları ve çocukların yetiştikleri çevre daha iyi anlamalarına yardım eden veri sağlamıştır. Sonuçlar alışkanlık ve geleneklerin, ebeveyn çocuk ilişkilerinin bazı yönleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Erikçi (2005) Bu araştırma da anne baba yoksunluğunun, bu yoksunluğu yasayan 9- 15 yas grubundaki çocukların benlik kavramı üzerindeki etkisi incelenmiş. Araştırmaya 134 çocuk katılmış Anne-Baba yoksunluğu yasayan çocukların benlik kavramlarının gelişiminin ne düzeyde olduğunu anlamak için 1964 yılında Piers-Harris tarafından geliştirilmiş olan Piers - Harris Çocuklar için Öz-Kavramı (Benlik Kavramı-Kendilik Anlayısı) Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre en düşük benlik saygısına, anne babadan her ikisinin de öldüğü grupta rastlanmıştır. Yoksunluktan sonra aile yanında kalan çocukların benlik saygısı puan ortalaması, akraba yanında kalanlardan ve yetiştirme yurtlarında kalanlardan daha yüksektir. Ana-baba yoksunluğunun en fazla yıkım meydana getirdiği dönemin de 1-2 yaslar olduğu

görülmüştür. Ana-baba yoksunluğu içinde bulunan kız çocukların benlik saygısının, erkek çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Altı ve daha fazla kardeşe sahip çocukların daha düşük benlik saygısına sahip oldukları; buna karşılık hiç kardeşi olmayan ana-baba yoksunu çocuğun benlik saygısının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Türküm ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin aile işlevleri algılarının; sorun kaynakları, sorunlara ilişkin davranış biçimleri ve sorunlarını paylaşmayı tercih ettikleri kişiler açısından incelemişler. Veriler 1745 öğrenciden, Aile Değerlendirme Ölçeği ve anket formu kullanılarak toplanmıştır. Bulgular kız öğrencilerin aile işlevlerini, erkek öğrencilere göre daha sağlıklı algıladıklarını yansıtmaktadır. Aile işlevlerini sağlıksız algılayan öğrencilerin aile üyeleriyle, karşı cinsten arkadaşlarıyla, flörtleriyle, cinsellikle, öğretimle ve ekonomik sınırlılıklarla ilgili sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Öğrencilerin aile işlevleri algılarının, sorunlarla karşılaştıklarında sergiledikleri davranışlar açısından farklılaştığı; işlevsel olmayan başa çıkma davranışlarını sıklıkla sergileyen öğrencilerin aile işlevlerini sağlıksız algıladıkları gözlenmiştir. Aile işlevlerini sağlıklı algılayan öğrencilerin karşılaştıkları sorunları aile üyeleriyle paylaşma yolunu seçtikleri, aile işlevlerini sağlıksız algılayan öğrencilerinse, sorunlarını hiç kimseyle paylaşmamayı tercih ettikleri saptanmıştır.

Elmacı (2006) yaptığı araştırmada 15-18 yaşları arasındaki ortaöğretim düzeyinde okula devam eden parçalanmış ve bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin depresyon ve uyum düzeyleri, algıladıkları sosyal destek ve aile yapısı yönünden ele alınmış, aile yapısı ve sosyal desteğin depresyon ve uyum düzeyi üzerindeki rolü incelenmiştir. Uygulamalar Kocaeli il merkezindeki ortaöğretim okulları arasından seçilen, 101'i bütünlüğünü koruyan, 102'si parçalanmış aileye sahip toplam 203 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ergenlerin uyum düzeyleri hakkında veri toplamak için Hacettepe Kişilik Envanteri, depresyon düzeyleri hakkında bilgi toplamak için Beck Depresyon Envanteri, algıladıkları sosyal destek hakkında veri toplamak için Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve araştırmaya katılacak ergenlerin aile yapılarının tespiti için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Parçalanmış ve bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin depresyon ve uyum düzeylerini etkilediği düşünülen sosyal destek algısının ve aile yapısının gruplar arasındaki farklılığının anlamlı olduğunu bulmuşlar.

Çakıcı (2006) yaptığı çalışmada alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 6 yas grubunda çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini, anne – çocuk ilişkilerini ve aile işlevlerinin anne – çocuk ilişkilerine etkilerini incelemiştir. Araştırma Ankara'da Çankaya ve Keçiören ilçelerinde yapılmıştır. Alt sosyoekonomik düzeyden 169 ve üst sosyoekonomik düzeyden 221 olmak üzere, toplam 390 çocuk ve annesi araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, ailelerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu; aile işlevlerini ölçmek amacı ile Aile Değerlendirme ölçeği (AD.) ve anne – çocuk iliksilerini ölçmek amacıyla ise Aile – Çocuk İlişkileri ölçeği – Anne Formu (PARQ) kullanılmıştır. Aile işlevleri ve anne – çocuk ilişkilerinde, sosyoekonomik düzeyin belirleyici bir etken olduğu, sosyoekonomik düzey grupları arasında aile işlevleri ve anne-çocuk ilişkileri açısından anlamlı farklılıkların olduğu bulunmuştur. Aile işlevlerinin sosyoekonomik düzey grupları arasında anlamlı derecede farklılıklar gösterdiği; Aile Değerlendirme ölçeği iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar boyutları açısından üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin; problem çözme ve gereken ilgiyi gösterme boyutları açısından ise alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin daha sağlıksız işlevler gösterdikleri belirlenmiştir. Aile işlevleri arasında; babaların yasları, anne ve babaların öğrenim durumları ve evlenme biçimlerine göre anlamlı farkların olduğu saptanmıştır. Anne çocuk ilişkileri açısından, alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin tüm boyutlarda üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelere göre anlamlı derecede sağlıksızlık gösterdikleri; annelerin öğrenim durumları, aile tipleri (hane halkı büyüklüğü) ve çocuk sayılarının anne çocuk ilişkilerini anlamlı derecede etkilediği bulunmuştur.

Öztürk (2006) yaptığı araştırmada anne-babası boşanmış 9–13 yaslarındaki çocuklar ile aynı yas grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik kavramı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki Kocaeli il örneklemi içinde incelenmiştir. Ayrıca buna bağlı olarak, çalışmada öğrencilerin bazı bireysel özelliklerine ve ailelerine ilişkin değişkenlere göre anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların benlik saygıları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya 308 öğrenci katılmıştır. Araştırmada ölçme aracı olarak, Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların kaygı

düzeyleri ve anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Anne babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Annesi ve babası boşanmış ve boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygısı puan ortalamaları arasındaki ilişkinin yüksek fakat negatif yönde olduğu saptanmıştır.

Durmuş (2006) yaptığı çalışmada 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne baba tutumlarının incelemiştir. Araştırma 3-6 yaş arası çocukları olan 300 anne baba ile gerçekleşmiştir. Araştırmada anne baba tutumlarını saptamak için "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)", kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla "Sıfat Tarama Listesi (ACL)" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Aşırı Koruyucu ve Baskı-Disiplin içeren anne baba tutumlarıyla anne babaların öğrenim durumları; Düzen ve Liderlik özellikleriyle anne babaların yaşları; Kişisel Uyum özelliğiyle ebeveynlerin medeni durumları arasında anlamlı farklılıklar bulmuştur.

Seçer ve diğ, (2006) anne tutumlarına göre okulöncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını amacıyla Antalya ilinde 302 çocuk ve annesi araştırmaya katılmış ve yaptıkları çalışmada; annelerin tutumlarını belirlemek için "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)" ve çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerini tespit etmek için ise Smetana (1981) tarafından geliştirilen resimler kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin demokratik tutumu çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerini olumlu yönde etkilerken aşırı koruyucu ve ev kadınlığı rolünü reddetme tutumu ise olumsuz yönde etkilemektedir.

Günalp (2007) farklı anne baba tutumlarının, okulöncesi eğitim çağındaki 5-6 yas grubu çocukların özgüven duygularının gelişimine olan etkisini 100 okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden öğrenci ve onların velileri katılımıyla incelemiş. Araştırmasında Ana-Baba Tutumları Belirleme Ölçeği kullanarak ailelerin tutumlarını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada demokratik ana baba tutumunun, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yas grubu çocukların özgüven duygularının gelişimine anlamlı ve pozitif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer tutumlarının ise

çocukların özgüven duygularının gelişimine anlamlı ve negatif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Eminoğlu (2007) de yaptığı çalışma da dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma, Ankara iline bağlı merkez ilçelerinde 13 özel okulöncesi eğitim kurumundan 101 çocuğun ebeveyni ve dört yaş grubuna ait 7, dört-beş yaş grubuna ait 13, toplam 20 öğretmen oluşturmuştur. Veriler Davranış Derecelendirme Ölçeği, Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği (EKDDÖ) ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda; Annelerin davranışlarına ait bulgulara bakıldığında; EKDDÖ'nin boyutlarından elde ettikleri ortalama puanlarının arasında öğrenim düzeylerine göre ilgi ve şefkat gösterme ve ayrıcalıklardan yoksunlaştırma boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Babaların davranışlarına ait bulgulara bakıldığında; EKDDÖ'nin boyutlarından elde ettikleri ortalama puanlarının arasında yaşlarına göre amaçlara ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin ve başarı için baskı boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. EKDDÖ'nin boyutlarından elde ettikleri ortalama puanlarının arasında öğrenim düzeylerine göre koruyuculuk boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiye ait bulgulara bakıldığında; babaların EKDDÖ'ye ait standartların belirginliği boyutu ile çocukların EKDDÖ'ye ait sosyal ilişkiler boyutu puanları arasında aynı yönlü doğrusal bir ilişki bulunmuştur.

Gürşimşek ve Diğ. (2007) yaptıkları çalışmada; çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden bir grup babanın, çocuklarının eğitime katılım düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenleri belirlemek ve baba katılımının desteklendiği ve desteklenmediği kurumlarda çocukları eğitim gören babaların eğitime katılım düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmaya İzmir ilinde 161 baba katılmış ve babalara aile katılım ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlara göre babaların çocukları ile geçirdikleri süre ile eğitim sürecine katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür katılımın desteklendiği okullardaki babaların katılım düzey ve beklentilerinde anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya çıkmıştır.

Seçer ve diğ. (2007) okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları ile bazı kişisel özelliklerinin babalığa

yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma, çocukları okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 285 baba üzerinde yürütülmüştür. Veriler "Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği- Baba Formu" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, babaların yaşının, eğitim düzeyinin ve sahip olduğu çocuk sayısının babalığa yönelik ilgisini, ilk baba olma yaşının, yeterlilik algısını, doyumunu ve genel tutumunu, eğitim düzeyinin de yeterlilik ve genel tutumunu etkilediğini bulmuşlardır.

Şanlı (2007) annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi isimli çalışmasında anaokuluna devam eden toplam 390 öğrencinin annesi örneklem olarak seçmiş ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile veriler toplamış. Araştırma sonucunda Annelerin yaşı, eğitim ve çalışma durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, aylık gelir durumu, ailenin oluştuğu kişiler ve kendi annesinin tutumu değişkenlerine göre tutumlarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Küçük yaşta, ev hanımı ve eğitim düzeyi düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı bulunmuştur. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir.

Demiriz ve Öğretir (2007) alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaş çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacıyla 143 kız, 157 erkek olmak üzere toplam 300 çocuğun annelerini incelemişlerdir. Çocukların annelerine "Genel Bilgi Formu" ve "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" uygulanmışlardır. Araştırma sonunda çocukların cinsiyetlerine göre anne tutumları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiş ve Alt sosyo ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıklarını bulmuşlardır. Aşırı Koruyucu ve Sıkı Disiplin boyutundaki annelerin çocuk sayısına göre farklı tutumlar sergiledikleri bulunmuş. Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlemişlerdir. Araştırmada emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rollünü reddettiği ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları görülmektedir. Annelerin tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, annelerin sadece sıkı disiplin boyutu ile diğer boyutlar arasında güçlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

Poyraz (2007) yaptığı araştırmada; babaların babalık rolünü algılamaları ve babalık rolünü algılayışlarında kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Ankara ili Çankaya ve Mamak ilçelerinde 389 baba, araştırma kapsamına alınmıştır. Babalık rolü algısını ölçmek amacı ile ‘’Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)’’ ve anne – baba tutumlarını ölçmek amacıyla ise ‘’Anne-Baba Tutum Envanteri (ABTE)’’ kullanılmıştır. Babaların babalık rolü algısında; babaların öğrenim durumları, çalışma durumları, gelirleri, ilk baba olma yaşları, sahip olduğu çocuk sayıları, çocukların cinsiyetleri ve aile yapılarına göre anlamlı farkların olduğu; babaların mesleklerine göre ise anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada babalık rolü algısı arttıkça; otoriter ve koruyucu - istekçi anne – baba tutumlarının artığı saptanmıştır. Çocuğun yaşamında anne kadar babanın da önemi büyük olduğundan babaların çocuğuna daha fazla kaliteli zaman ayırması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ünüvar (2008) yaptığı araştırmada; babaların, 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmesine ve geliştirilmesi amaçlı bir çalışma yapmış ve araştırma betimsel ve deneysel olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Betimsel boyutta, gönüllü 270 baba ve 230 anneye ulaşılmış. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi” (ZNBA) ve Dökmen tarafından geliştirilmiş olan Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ile elde edilmiştir. Araştırmanın deneysel boyutunda, araştırmacı tarafından geliştirilen “Baba Eğitimi Programı” (BEP) kullanılmıştır. Bu program hafta sonlarında ikişer saatlik oturumlar halinde 10 oturumda verilmiştir. Araştırma sonucunda; Babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini iyi düzeyde görmektedirler. Anneler de babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini genelde iyi düzey olarak tanımlamaktadırlar. Buna rağmen, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak, babaların görüşleri ile annelerin görüşleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini daha yeterli algılamaktadırlar. Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, babaların yaşlarına, eğitim düzeylerine ve çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Elde edilen bulgulara göre; uygulanan Baba Eğitimi Programı’nın, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini olumlu düzeyde artırdığı ortaya konmuştur.

Öz (2008) farklı aile yapılarındaki 6 yaş çocuklarının aile ilişkilerini algılayışlarındaki benzerlik ve farklılıkları incelemiş. Çalışmasında verileri Bene-Anthony Aile İlişkileri Testi ile toplamış ve altı yaşında toplam 200 çocuk araştırmaya katılmış. Araştırma sonucunda ebeveynleri evli ya da ayrı olan çocukların, kardeşleri olan ya da olmayan çocukların, anne baba eğitim düzeyinin çocukların aile ilişkilerini algılayış düzeylerinde farklılıklar yarattığı bulunmuştur.

Miller (2008) evliliğin ilk yedi yılı içinde üvey anne ve üvey çocuklar arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; üvey anne-üvey çocuk ilişkisinin yedi yıl içinde anne-çocuk ilişkisine dönüşmesini araştırmıştır. Veriler, Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeğini (PCRI) ve demografik anketi tamamlayan 50 üvey anneden oluşan örneklemden toplanmıştır. Bu veriler daha sonra üvey anneler hariç PCRI için oluşturulan örneklemle karşılaştırılmıştır. Çalışmadaki kişiler üvey anneler, bu üvey annelerin evlendiğinde en az yedi yaşında olan ve ayın en az 4 günü evde ikamet eden 3-15 yaş arasındaki üvey çocuklardır. Bu çalışmadaki veriler basit örneklem t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda üvey anneler ve anneler arasında algılanan destek düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır; üvey anneler üvey çocuklarına ebeveynlikte, annelerin çocuklarına ebeveynliğinden daha az memnuniyet duyduklarını belirmişlerdir; üvey anneler üvey çocukları ile annelerin çocuklarından olduğundan daha düşük düzeylerde katılım sahibidirler; üvey anneler, üvey çocuklarını özerk olmaları için annelerin kendi çocuklarını teşvik ettiğinden daha çok teşvik etmektedirler; üvey anneler, üvey çocukları ile iletişim kurmaya çalışmada annelerin yaşadığından daha çok zorluk yaşamaktadırlar.

Tezel Şahin ve Özyürek (2008) Okul öncesi dönem 5–6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının incelendikleri araştırmada, Karabük İli'nde yaşayan, 762 ebeveynin tutumlarını incelemişlerdir. Veri toplamada demografik bilgilerin sorulduğu bir anket ve Öner ve Torun tarafından geliştirilen (1989) Aile Tutum Envanteri kullanılmışlar. Annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, babaların tutumlarına göre daha demokratik olduğu bulunmuştur. Anne tutumlarının anne yaşı ve mesleği ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırasından anlamlı ölçüde etkilenmediği; baba tutumlarının ise yaş, öğrenim düzeyi ve ailede yaşayan diğer bireylerin varlığı durumlarından etkilendiği belirlenmiştir.

Öztürk (2009) Geniş ve çekirdek ailelerde anne çocuk ilişkisini incelediği ilköğretim okullarının 8. sınıfına devam eden 259 çocuk ve annesinin katıldığı bir çalışma gerçekleştirmiş. Anne çocuk ilişkisini incelemek amacıyla Aile Çocuk İlişkileri Ölçeğini, çocuk anne ilişkisini incelemek için Aile Kabul ve Red Etme Ölçeğini kullanarak ilişkileri analiz etmiştir. Araştırma sonucunda çekirdek aile yapısında anne yaşı, çocuğun doğum sırasının anne çocuk ilişkisini etkilediği geniş aile tiplerinde de annenin öğrenim durumunun anlamlı farklılıklar ortaya çıkardığını bulmuştur. Bunun yanında annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine bakış açısıyla çocuklarının anneleriyle olan ilişkiye bakış açısında da ters bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Gülşen ve Gök-Özer (2009), engelli çocuğa sahip ailelerin stresle baş etme durumlarını belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu ve "Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği" kullanılarak 70 aile üzerinde yaptıkları çalışmada; Eğitim seviyesi düşük olan aileler, stresle baş etmede çaresiz ve kaderci oldukları görülmüş. Gelir durumu kötü olan ailelerin stresle baş etmede çaresiz kaldıkları aynı zamanda, çocuklara yakınlık derecesi, öğrenim durumu, işinin türü ve çalışma durumu, gelir durumu, aile tipi, engelli çocuğun yaşı, sosyal destek alma durumu, ikametgâh yeri, ulaşım problemi yaşayıp yaşamama durumları ile stresle başa çıkma tarzları arasında ilişki olduğunu bulmuşlardır.

BÖLÜM III
YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, verileri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların ebeveynlerinin bir birleri ve çocukları ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere A. B. Gerard (1994) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"nin Türk ebeveynlerine uyarlanması amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2002: 77). Tarama modeli, davranış bilimi ve disiplinlerine daha uygun düşmektedir(Kaptan, 1999: 60).

Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranır (Arseven, 2001:104).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Kütahya İl merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel anaokulları ile resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının anne ve babası oluşturmuştur. Örneklemin oluşturulmasında öncelikle Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel anaokulları ile resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının listesi elde edilmiştir. Daha sonra bu listeden il merkezinde bulunan okullardan tabakalama yöntemi ile örneklem seçilmiştir.

Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında uygun örneklem büyüklüğünü tespit etmek amacıyla alan yazın taranmıştır. Alan yazın taramasında madde ile cevaplayıcı

oranlarının Cattell (1978)'e göre her madde için 3 ila 6 kişi arasında, Gorsuch (1983)'a göre her madde için en az 5 kişi, Everitt (1975)'e göre her madde için en az 10 kişi olması gerektiği görülmüştür (Akt. McCallum ve diğerleri, 1999).

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin uyarlama çalışmasında örneklemi, 13 ilköğretim okulu anasınıfı, 4 resmi anaokulu, 2 özel anaokulu, 1 kız meslek lisesi uygulama anasınıfı toplam 20 okulda okul öncesi eğitim alan 5-6 yaş çocuklarının anne babaları oluşturmaktadır. Örneklem sayısı ise orijinal ölçeğin madde sayısının 10 katı 780 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Yapılan istatistiksel hesaplamalarda, Kütahya merkeze bağlı okul ve anne baba sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Örneklem Grubundaki Okulların ve Anne Baba Sayılarının Dağılımı

Okullar	**Örnekleme Alınan Ebeveyn Sayısı**
Abdurrahman Paşa ilköğretim okulu	27
Fatih İlköğretim Okulu	41
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	17
Fuat Paşa İlköğretim Okulu	34
Dumlupınar İlköğretim Okulu	15
Linyit İlköğretim Okulu	89
30 Ağustos İlköğretim Okulu	22
Yenidoğan İlköğretim Okulu	18
Yıldırım Beyazıt İlköğretim Okulu	15
Lala Hüseyin Paşa İlköğretim Okulu	17
Şehitler İlköğretim Okulu	65
Evliya Çelebi İlköğretim Okulu	21
Vakıfbank İlköğretim Okulu	15
Anadolu Kız Meslek Lisesi	42
Nene Hatun Anaokulu	112
Zübeyde Hanım Anaokulu	91
Ana Sultan Anaokulu	45
Hediye Güral Anaokulu	35
Özel Başaran Yıldız İlköğretim Okulu	33
Özel Bilgiören Anaokulu	26
Toplam	780

3.3.Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; anne baba ve çocuk hakkında bilgi içeren "Genel Bilgi Formu", anne-babalar için "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek" ve anne babalara uygulanmak üzere "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri" kullanılmıştır.

3.3.1 Genel Bilgi Formu

Genel bilgi formunda örnekleme dahil edilen çocuklar ve onların anne babaları hakkında; yakınlık dereceleri, yaşları, öğrenim düzeyleri, meslekleri, anne babaların gelir düzeyleri, kaç çocuk sahibi oldukları, kaç yıllık evli oldukları, ailede yaşayan kişi sayısı, çocuklarının yaşı, cinsiyeti ve kaçıncı çocuk oldukları hakkında bilgi edinmek için sorular yer almaktadır.

3.3.2. Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek

Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla Kandır ve Alpan (2006) tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenirliği yapılan Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek kullanılmıştır.

Bu ölçekte; ölçeğin uygulandığı anne-babanın öğrenim durumları, meslekleri, ailedeki kişi sayıları, anne-babaların çocuk sayıları, ailenin mülkiyet durumu, otomobil sahibi olma durumu, aylık ortalama gelirleri, sahip oldukları eşyalar, anne babaların sanat kültür etkinlikleri ve bireysel gelişim programlarına katılma durumları, gazete, dergi, kitap okuma sıklıkları, bos zamanlarını değerlendirme biçimleri, kitle iletişim araçlarını izleme durumları, televizyonda en çok izledikleri programlar ile ilgili bilgiler yer almıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi belirleyici ölçek faktör analizi kullanılarak oluşturulmuştur. Faktör analizi sonuçlarının ortalaması 0 ve standart sapması 1'dir. Değerler incelendiğinde, -0.5 ve altında kalan grup alt sosyo-ekonomik düzey, 0.5 ve yukarı değerler alan grup üst sosyo-ekonomik düzey, -0.5 ile 0.5 arasında değerler alan grup orta sosyo-ekonomik düzey olarak kabul edilmiştir.

3.3.3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri (Parent-Child Relationship Inventory)

Araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla orijinal adı Parent-Child Relationship Inventory (PCRI) olan ve A. B. Gerard (1994) tarafından geliştirilen likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Kullanılan bu ölçek; okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaşında çocuğu olan ebeveynlerinin çocuklarıyla olan ilişkisini belirlemek amacıyla geliştirilmiş 'Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri' dir.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri (Parent-Child Relationship Inventory) ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin boyutlarını ölçen 78 maddeden oluşmaktadır. Ölçek kapsamında yer alan her bir madde 4'lü likert tipinde hazırlanmış ve 1; kesinlikle katılıyorum, 2; katılıyorum, 3; katılmıyorum ifade ederken; 4 ise kesinlikle katılmıyorum ifade edecek şekilde sıralanmıştır. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri toplamda yedi alt faktörden oluşmaktadır.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin alt alt faktörleri şunlardır;

Ebeveyn Desteği: (Destek) Ebeveyn Desteği faktörü 9 maddeden oluşmaktadır. Anne babaların ebeveyn olarak aldığı pratik yardım ve duygusal desteği ölçer. Örneğin, '*Çocuğumu yetiştirme konusunda çoğu zaman kendimi yalnız hissediyorum.' ve* maddeler finansal bir sıkıntının olup olmadığını ve ebeveyn görevlerine şu veya bu şekilde yardımcı olan başkalarının var olup olmadığını belirlemek için tasarlanmıştır.

Ebeveynlikten Tatmin Olma: (Memnuniyet) Ebeveynlikten tatmin olma faktörü 10 maddeden oluşmaktadır. Deneğin ebeveyn olmaktan aldığı zevki yansıtır. Örneğin, '*Çocuk sahibi olmaktan pişmanım.*' ve maddeler deneğin çocuk yapma kararını iyi bir karar olarak algılayıp algılamadığını ve ebeveyn olarak rolünü pozitif görüp görmediğini gösterir.

Sınır Koyma: (Disiplin) Sınır koyma faktörü 12 maddeden oluşmaktadır. Ebeveynin disiplin tekniğinin karakterini ve etkililiğini ölçer. Örneğin, '*Keşke çocuğuma daha fazla sınırlamalar getirebilsem.'* ve maddeler deneğin çocuk ile yaşadığı disiplin problemlerini, ebeveynin kendi içinde yaşadığı duygusal durumu tespit amaçlı tasarlanmıştır.

Özerklik: Özerklik faktörü 10 maddeden oluşmaktadır ve deneğin çocuğunu bağımsız bırakması durumunu öte yandan, çocuğunun davranışlarını aşırı bir şekilde gözetleyen ve

kontrol altında tutan biri olup olmadığını ölçmeyi amaçlayan maddelerden örneğin, *'Çocuklara istedikleri çoğu şey verilmelidir.'* gibi maddelerden meydana gelmektedir.

Rol Oryantasyonu (Rol) Bu faktör 9 maddeden oluşmaktadır. Maddeler ebeveynler arasında iki farklı durumu ölçmeyi amaçlamıştır. Birinci durum birlikteliği ölçmektedir ebeveyn olarak birlikte hareket edip edemediklerini, ikinci durum ise ebeveynlerin ayrı ayrı ebeveynlik hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla örneğin, *'Kadınlar evde oturup çocuklarına bakmalıdırlar.'* gibi maddelerden tasarlanmıştır.

Katılım: Katılım faktörü 14 maddeden oluşur ve deneğin çocuğunun arkasından neler yaptığıyla ilgilendiğini ve onun hareketlerine göz kulak olduğunu gösterir. Bu ölçekteki maddeler deneğin çocuğuyla geçirdiği zaman miktarını değerlendirmek ve çocuğu hakkında deneğin bilgi seviyesini belirlemek için örneğin, *'Çocuğumun spor ya da diğer aktivitelerine fazlasıyla katılıyorum.'* gibi maddelerden tasarlanmıştır.

İletişim: Bu faktör 9 maddeden oluşmaktadır. İletişim ölçeği basit sohbet de dâhil olmak üzere çeşitli durumlarda ebeveynlerin çocuklarıyla ne kadar iyi iletişim kurdukları konusunda ebeveynlerin farkındalıklarını temsil eder. Örneğin, *'Çocuğumun yüz ifadesinden onun neler hissettiğini söyleyebilirim.'* Ebeveynin çocuğuyla konuşabilme yeteneğini ölçerken ölçek ebeveynin empatisini yansıtır.

Güvenilirlik Soruları: Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin güvenilirliğini tespit amaçlı 5 madde bulunmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin soruları doğru olarak doldurduklarını kontrol amaçlı örneğin, *'Çocuğum asla başkalarını kıskanmaz.'* gibi sosyal hayatlarına yönelik maddeler içermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; anne-babalar için "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek". Anne baba ve çocuk hakkında bilgi içeren "Genel Bilgi Formu", ve anne babalara uygulanmak üzere "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri" kullanılmıştır. Uygulama gerekli izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından okullara gidilerek yapılmıştır. Uygulamada öncelikle ölçeklerin niçin yapıldığı neyi ölçtüğü ve nasıl doldurulması konusunda araştırmacı tarafından ebeveynler bilgilendirilip ardından ana uygulamaya

geçilmiştir. Uygulama araştırmacı tarafından, öğretmenlerin yardımıyla veli toplantıları düzenlenerek toplu halde, toplantılarda ulaşılamayan velilere öğrenci geliş gidiş saatlerinde anne babalara araştırmacı tarafından bire bir uygulanmıştır.

3.5. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterini Türkçe'ye Uyarlama Çalışmaları

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterini Kütahya örnekleminde Türk çocuklarına uyarlanması çalışması ile ilgili olarak ilk aşamada Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri, üç ingilizce dil uzmanı tarafından İngilizce'den Türkçe' ye ve üç ingilizce dil uzmanı tarafından da Türkçe'den tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Orijinal ingilizce formu ile çevrilen İngilizce formu arasında anlamsal farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Türkçe'ye çevrilen araç, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü hocaları tarafından anlam ve imla yönünden değerlendirilmiş ve her iki dili çok iyi bilen bir uzman tarafından yeniden incelenmiş ve uzmanın önerileri doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. Son olarak araştırmacılar tarafından önce İngilizce sonra da Türkçe anlam karşılığı tekrar gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.6. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri ile ilgili Uzman Görüşlerinin Alınması

İlk aşamada öncelikli olarak "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"nin kapsam geçerliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliği için Lawshe (1975) tekniği kullanılmıştır. Bu teknik Lawshe (1975) tarafından geliştirilmiştir. Bu nedenle Lawshe tekniği olarak bilinen bu yaklaşım 6 aşamadan oluşmaktadır.

a) Alan uzmanları grubunun oluşturulması,
b) Aday ölçek formlarının hazırlanması,
c) Uzman görüşlerinin elde edilmesi,
d) Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi,
e) Ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indekslerinin elde edilmesi,
f) Kapsam geçerlik oranları/indeksi ölçütlerine göre nihai formun oluşturulması.

Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Her bir madde uzman görüşleri "madde hedeflenen yapıyı ölçüyor", "madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz" ya da "madde hedeflenen yapıyı ölçmez" şeklinde derecelendirilmektedir. Kapsam geçerliğinin yanı sıra benzer şekilde maddenin anlaşılabilirliği, hedef kitleye uygunluğu vb. amacıyla da uzman görüşleri derecelendirilebilir (Yurdugül, 2005:2).

Buna göre, uzmanların herhangi bir maddeye ilişkin görüşleri toplanarak kapsam geçerlik oranları elde edilir. Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin gerekli görüşünü belirten uzman sayılarının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilir.

$$KGO = \frac{N_G}{N/2} - 1$$

Burada; NG, maddeye gerekli diyen uzmanlar sayısını ve N ise maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısını göstermektedir.

Eşitlik 1'e göre; uzmanların yarısı maddeye ilişkin "gerekli" şeklinde görüş bildirdiklerinde KGO=0, yarısından fazlası gerekli şeklinde görüş bildirmiş ise KGO>0 ve uzmanların yarısından fazlası "gerekli" şeklinde görüş bildirmemiş ise KGO<0 olacaktır (Yurdugül, 2005:2).

KGO değerleri negatif ya da 0 değer içeriyorsa böyle maddeler ilk etapta elenen maddelerdir. KGO değerleri pozitif olan maddeler için istatistiksel ölçütler ile anlamlılıkları test edilirler. Elde edilen KGO'ların istatistiksel olarak anlamlılıklarını test etmek için kapsam geçerlik ölçütleri için ilgili literatürde önceleri birikimli normal dağılımdan yararlanılırken, hesaplama kolaylığı açısından α=0,05 anlamlılık düzeyinde KGO'ların minimum değerleri (kapsam geçerlik ölçütleri) Veneziano ve Hooper (1997) tarafından tabloya dönüştürülmüştür. Buna göre, uzman sayısına ilişkin minimum değerler aynı zamanda maddenin istatistiksel anlamlılığını vermektedir. (Yurdugül, 2005:2).

Kapsam geçerliliğinin uzman sayısına göre hesaplama tablosu tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2:
Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterinin α=0,05 Anlamlılık Düzeyinde Kapsam Geçerlilik Oranları İçin Minimum Değerler

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.42
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40	0.29

Bu çalışmada kapsam geçerliği için ölçek; dört profesör, bir doçent ve dört yardımcı doçent toplam dokuz uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlara verilen formda maddeleri uygun, uygun değil ve düzeltilmeli şeklinde işaretlemeleri ve gerekli gördükleri maddeleri düzeltmeleri istenmiştir. Uzmanlardan alınan veriler doğrultusunda maddelerin kapsam geçerlilikleri Lawshe tekniği kullanılarak istatistiksel olarak incelenmiştir.

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterinde 'Memnuniyet' faktörü içinde bulunan 3. madde *'Çocuk sahibi olmaktan diğer anne babaların memnun olduğu kadar memnunum'* ile 19. madde *'Çoğu kez çocuk yetiştirmenin ödüllerinin ne olduğunu merak ediyorum'* maddelerinin ölçekten çıkartılmasına karar verilmiştir. 'Katılım' faktörü içinde bulunan 14. madde *'Ebeveyn olmak bana çok doğal geliyor'* ile 16. madde '*Çocuğumu olduğu gibi seviyorum'* maddeleri ölçekten çıkartılmıştır. 'Özerklik' faktörü içinde bulunan 32. madde '*Ebeveynler kendilerinin asla sahip olmadığı şeyleri çocuklarına vermeliler*' ile 50. madde '*Ergenlik dönemindeki çocuklar kendi başlarına karar verecek kadar büyük değiller*' maddeleri toplamda 6 madde uzman görüşü doğrultusunda hem istenen özelliği ölçmeyeceği hem 5-6 yaş çocuklarına uygun olmadığı belirlenerek ölçekten çıkartılmıştır. Buna göre okul öncesi eğitimine devam eden çocuklarının anne babası için Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin kalan tüm maddelerinin uygun olduğuna karar verilerek toplam 72 maddeden oluşan ölçek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

3.7. Okul Öncesi Çocuklarının Anne Babaları İçin Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin Ön Uygulaması

Ölçeğin anlaşılabilirliği ve süre ile ilgili geri bildirim almak için örnekleme alınan 20 okuldan birinin anasınıfına giden 50 çocuğun anne babası üzerinde, bizzat araştırmacı tarafından ön uygulama yapılmıştır. İstatistiksel analizler sonucu ölçeğin anlaşılabilirliği ve süresi ile ilgili bir soruna rastlanmadığı için ön uygulama kapsamına alınan çocukların anne babaları yeniden örnekleme dahil edilmiştir. Daha sonra Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri ön uygulama yapılan okulun anasınıfı dışında kalan okullardaki anasınıfına devam eden çocukların anne babalarına uygulanmıştır.

3.8.Verilerin İstatistiksel Analizi

- Ebeveynlerin demografik bilgilerinin tümü, ilk önce betimsel istatistik yöntemleriyle incelenmiş; anne babanın, yakınlık durumu, yaşları, öğrenim durumu, meslekleri, anne babanın gelir düzeyi, kaç çocuk sahibi olduğu, kaç yıllık evli olduğu, ailede yaşayan kişi sayısı, çocuklarının cinsiyet, yaş ve kaçıncı çocuk olduklarını bulmak için frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir.
- Ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek için 'Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek', Temel Bileşenler analizi kullanılarak, -0.5 ve altında kalan grup alt sosyo-ekonomik düzey, 0.5 ve yukarı değerler alan grup üst sosyo-ekonomik düzey, -0.5 ile 0.5 arasında değerler alan grup orta sosyo-ekonomik düzey olarak kabul edilmiştir
- Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri ile toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve "SPSS 13" istatistik paket programı ve Lirsel 8,8 paket programı kullanılarak Açımlayıcı Faktör Analizi ile Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır.

3.8.1. Açımlayıcı Faktör Analizi

Faktör analizi bir biriyle ilişkili değişkenleri bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler bulmayı keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir. Açımlayıcı faktör analizi uyarlama çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk,2004) Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi diye iki tür faktör analizi yapılmaktadır. Açımlayıcı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlemdir.(Büyüköztürk,2008:123) Açımlayıcı faktör analizi (AFA) bir ölçekteki maddelerin birbirini dışta tutan, daha az sayıda faktöre ayrılıp ayrılmadığını ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Aynı faktör grubunda toplanan maddelere, maddelerin içeriğine göre bir ad verilmeye çalışılır. Faktör analizi bir aracın tek boyutlu olup olmadığını test etmek amacıyla da kullanılmaktadır (Balcı, 2000).

Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer alabileceğinin bir göstergesi olarak görülür. Açıklanan varyans oranının %30'un üzerinde olması, davranış bilimlerinde yapılan test geliştirme çalışmalarında yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2004).

3.8.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi ise değişkenler arasında önceden saptanan bir hipotezin ya da kuramın test edilme sürecidir.(Büyüköztürk,2008:123). Doğrulayıcı faktör analizi kuramsal bir temele dayanarak çeşitli değişkenlerden oluşturulan faktörlerin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmeye yönelik bir analizdir. Faktör analizi, açıklayıcı (exploratory) veya doğrulayıcı/hipotez destekleyici (confirmatory) olabilir. Ölçek uyarlamalarında daha çok, ölçekteki maddelerin yapısı hakkında var olan bir hipotezi sınadığı için doğrulayıcı faktör analizi kullanılır. Başka bir anlatımla, uyarlanan ölçeğin faktör yapısı orijinal ölçeğin faktör yapısı ile karşılaştırılır, benzerlik ve ayrılıklar gözlenir. Bir ölçeğin başka bir dile uyarlanması sonucu o ölçeğin faktör yapısının esasen çok fazla değişmemiş olması beklenir(Öner 1987,akt:Gözüm ve Akayan,2002:11).

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) çalışmaları genellikle açımlayıcı faktör analizi çalışmalarından sonra kullanılan bir yöntem olarak görülür. Buna rağmen, ölçek geliştirme sürecinin ilk aşamasında kullanılmasının da son derece etkili olabileceği savunulmaktadır; bu nedenle test edilmek istenen model açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilmiş olabileceği gibi, araştırmacı tarafından teorik olarak belirlenerek doğrulayıcı faktör analiziyle de test edilebilir. Yapısal eşitlik modellemesi (YEM) çalışmalarının klasik faktör analizinden ayrıldığı noktada zaten hangi maddenin hangi faktörün öğesi olacağının araştırmacı tarafından belirlenmesidir (Şimşek,2007;6). Bir başka ifadeyle DFA çalışmaları teorik evrende varsayılan ilişkilerin ampirik gözlem sonucu elde edilmiş olan verilerle uyuşup uyuşmadığını belirlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

Doğrulayıcı faktör analizinde sınanan modelin yeterliğinin belirlenmesi için çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2004).

DFA'da bir modelin kabul edilebilir olması için modelin bazı ölçütleri karşılaması gerekmektedir. Bu ölçütler Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normlaştırılmış Uyum Indeksi (Normed Fit Index, NFI), Göreli Uyum İndeksi (Relative Fit Index, RFI), Fazlalık Uyum İndeksi (Incremental Fit Index, IFI), Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals,

RMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) uyum indeksleri incelenmektedir. Uyum indekslerinde genelde olduğu gibi GFI, CFI, NFI, RFI ve IFI için > 0.90, RMSEA, RMR ve S-RMR için < .05 ölçüt olarak alınması, bunun yanı sıra χ^2 değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen oranın iki veya altında olması durumu modelin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.(McDonald ve Moon-Ho, 2002; Schermelleh-Engel, Moosbrugger, ve Müler, 2003;Thampson, 2000; Aktaran: Şimşek, 2007:14).

Başka bir görüşe göre $\chi 2$/df oranının 3 ya da daha düşük olması (Kelloway, 1998; Kline, 1998; Heubeck & Neill, 2000; Sanders ve diğ., 2005; Kahn, 2006; Hu & Bentler, 1999; Hoe, 2008 akt: Evrekli ve diğ, 2009:137-138), ayrıca GFI, AGFI ve CFI değerlerinin .80 ve .90 arasında olması yapının iyi uyuma elverişli olmasını temsil eder; .90 ve üzeri değerler ise yeterli iyi uyumu yansıtır (Corral & Calvete, 2000,akt: Evrekli ve diğ, 2009:137-138). RMSEA değerinin ise .05'ten düşük olması mükemmel uyuma, .05-.08 arası değer alması kabul edilebilir uyuma .08 ile .10 arası değer alması vasat uyuma işaret etmektedir (Hoe, 2008, akt: Evrekli ve diğ, 2009:137-138)

- Alt faktörler ile genel yapı arasındaki standardize edilmiş regrasyon katsayıları incelenmiştir.
- Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek amacıyla Cronbach-alfa iç tutarlık katsayısı ile McDonald iç tutarlılık katsayısı ve madde toplam korelasyonları incelenmiştir.
- Sosyo ekonomik düzeylerin faktör toplam puanları ile karşılaştırılması amacıyla Manova yapılmıştır

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu araştırma, 5-6 yaş çocukların ebeveynlerinin birbirleri ve çocukları ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere geliştirilmiş olan "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"ni Türk ebeveynlerine uyarlamak amacıyla planlanmış ve elde edilen bulgular;

- Anne babaların kişisel bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 3-11 arasında
- Anne babaların çocuklarına ilişkin bulgular Tablo 12-14 arasında,
- Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin geçerliğine ilişkin bulgular Tablo 15-18 ve Diyagram 1 - 3 arasında,
- Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin güvenilirliğine ilişkin bulgular Tablo 19-21 arasında verilmiştir.

4.1. Anne Babaya İlişkin Kişisel Bulgular

Anne babaların sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımları Tablo 3'de verilmiştir

Tablo 3

Anne Babaların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

Sosyo-Ekonomik Düzey	n	%
Alt SED	198	25,4
Orta SED	403	51,7
Üst SED	179	22,9
Toplam	780	100,0

Tablo 3 incelendiğinde anne babaların %51,7'sinin Orta sosyo ekonomik düzeyde, %25,4'nün Alt sosyo ekonomik düzeyde ve %22,9'nun ise Üst sosyo ekonomik düzeyde aileler olduğu görülmektedir.

Anne babaların çocuklar ile yakınlık dereceleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Anne Babaların Yakınlık Derecelerine Göre Dağılımı

Yakınlık	n	%
Anne	450	57,7
Baba	330	42,3
Toplam	780	100,0

Tablo 4 incelendiğinde anne babaların %57,7'sinin anneler, %42,3'ünün babalardan oluştuğu görülmektedir.

Anne babaların yaşlara göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5
Anne Babaların Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş	Anne		Baba		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
21-25	33	7,3	3	,9	36	4,6
26-30	161	35,8	55	16,7	216	27,7
31-35	170	37,8	112	33,9	282	36,2
36-40	59	13,1	96	29,1	155	19,9
41-45	20	4,4	47	14,2	67	8,6
46 ve üstü	7	1,6	17	5,2	24	3,1
Toplam	450	57.7	330	42,3	780	100

Tablo 5 incelendiğinde annelerin %37,8'nin 31-35 yaş grubunda, %35,8'nin 26-30 yaş grubunda, %13,1'nin 36-40 yaş grubunda, %7,3'nün 21-25 yaş grubunda, %4,4'nün 41-45 yaş grubunda ve %1,6sınında 46 yaş ve üstü grubunda yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan babalarında %33,9'nun 31-35 yaş grubunda, %29,1'nin 36-40 yaş grubunda, 16,7'sinin 26-30 yaş grubunda, %14,2'sinin 41-45 yaş grubunda, %5,2'sinin 46 yaş ve üstü grupta ve %0,9'nunda 21-25 yaş grupları arasında olduğu görülmektedir.

Anne babaların öğrenim durumlarına göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6
Anne Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	Anne		Baba		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Okuryazar	6	1,3	4	1,2	10	1,3
İlkokul	155	34,4	57	17,3	212	27,2
Ortaokul	36	8,0	30	9,1	66	8,5
Lise	135	30,0	113	34,2	248	31,8
Üniversite	107	23,8	100	30,3	207	26,5
Lisansüstü	11	2,4	26	3,9	37	4,7
Toplam	450	100	330	100	780	100

Tablo 6 incelendiğinde annelerin %34,4'nün ilkokul mezunu, %30,0'nın lise mezunu, %23,8'nin üniversite mezunu, %8,0'nın ortaokul mezunu, %2,4'nün lisans üstü eğitim aldıklarını ve %1,3'nün de okur yazar olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların ise %34,2'sinin lise mezunu, %30,3'nün üniversite mezunu, %17,3'nün ilkokul, %9,1'nin ortaokul mezunu, %3,9'nun lisans üstü eğitim aldıklarını ve % 1,2'sininde okur yazar olduğu görülmektedir.

Anne babaların mesleklerine göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Anne-Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek Durumu	**Anne n**	**%**	**Baba n**	**%**	**Toplam n**	**%**
Çalışmıyor	341	75,7	23	6,9	364	46,6
İşçi	63	14,1	173	52,4	236	30,2
Memur	19	4,2	64	19,3	83	10,8
Serbest	25	5,6	61	18,6	86	11,0
Profesyonel (Mimar,mühendis, akademisyen)	2	0,4	9	2,8	11	1,4
Toplam	450	100	330	100	780	100

Tablo 7 incelendiğinde annelerin % 75,7 sinin herhangi bir işte çalışmadığı, % 14,1'nin işçi olarak çalıştığı, %5,6'sının serbest bir meslekte çalıştığı, % 4,2'sinin memur olarak çalıştığı ve %0,4'nün ise profesyonel bilgi gerektiren bir işte çalıştığı görülmektedir. Babaların ise %52,4'nün işçi olarak çalıştığı, % 19,3'nün memur olarak çalıştığı, %18,6'sının serbest olarak çalıştığı, %6,9'nun herhangi bir işte çalışmadığı ve %2,8'nin de profesyonel bilgi gerektiren bir işte çalıştığı görülmektedir.

Ailede birlikte yaşayan kişi sayısına göre dağılım Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Ailede Birlikte Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılım

Kişi Sayısı	n	%
3 kişi	204	26,2
4 kişi	438	56,2
5 kişi	91	11,7
6 kişi ve üzeri	47	5,9
Toplam	780	100

Tablo 8 incelendiğinde ailelerin, %56,2'sinin 4 kişilik, %26,2' sının 3 kişilik, %11,7'sinin 5 kişilik, %5,9'nun 6 kişi ve daha kalabalık olan bir aileye sahip oldukları görülmektedir.

Anne babaların sahip olduğu çocuk sayısına göre dağılım Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Anne Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Dağılım

Çocuk Sayısı	n	%
1	223	28,6
2	467	59,9
3	76	9,7
4 ve üstü	14	1,8
Toplam	780	100

Tablo 9 incelendiğinde anne babaların % 59, 9'u 2 çocuk sahibi, %28,6'sı 1 çocuk sahibi, %9,7'si 3 çocuk sahibi, %1,8'i 4 ve üstü çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Anne babaların gelir düzeylerine göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Anne Babaların Toplam Gelirlerine Göre Dağılımı

Gelir Dağılımı	n	%
500 ve altı	131	16,8
501-1000	230	29,5
1001-1500	118	15,1
1501-2000	124	15,9
2001-2500	44	5,6
2501-3000	53	6,8
3000 ve üstü	80	10,3
Toplam	780	100

Tablo 10 incelendiğinde anne babaların gelir düzeylerinin % 29,5'inin 501-1000 TL arasında, % 16,8'inin 500 TL altında, % 15,9'unun 1501-2000 TL arasında, %15,1'nin 1001-1500 TL arasında olduğunu, % 10,3'nün 3000 TL ve üstü olduğunu, %6,8'nin 2501-3000 TL arasında olduğunu ve % 5,6'sının 2001-2500 TL arasında olduğu görülmektedir.

Anne babaların kaç yıllık evli olduklarına göre dağılımları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Anne Babaların Kaç Yıllık Evli Olduklarına Göre Dağılımları

Evlilik süresi	n	%
6 yıl	24	3,1
7 yıl	129	16,5
8 yıl	155	19,9
9 yıl	74	9,5
10 yıl	68	8,7
11 yıl	56	7,2
12 yıl ve üstü	274	35,1
Total	780	100,0

Tablo 10 incelendiğinde anne babaların %35,1'i 12 yıl ve üstü, %19,9'u 8 yıllık, %16,5'nin 7 yıllık, %9,5'nin 9 yıllık, %8,7'sinin 10 yıllık, % 7,2'sinin 11 yıllık ve % 3,1'nin 6 yıllık evli oldukları görülmektedir.

4.2. Anne Babaların Çocuklarına İlişkin Kişisel Bulgular

Anne-babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 12'de verilmiştir

Tablo 12

Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kız	382	49.0
Erkek	398	51,0
Toplam	780	100,0

Tablo 12 incelendiğinde anne babaların çocuklarının %51.0 erkek ve %49.0 ise kız olduğu görülmektedir.

Anne-babaların çocuklarının yaşlara göre dağılımları Tablo 13'de verilmiştir

Tablo 13

Çocukların Yaşlara Göre Dağılımları

Yaş	n	%
5 yaş	162	20.8
6 yaş	618	79.2
Toplam	780	100,0

Tablo 13 incelendiğinde anne babaların çocuklarının %79.2'sinin altı yaşında, %20.2'sinin beş yaşında oldukları görülmektedir.

Anne-babaların çocuklarının doğum sırasına göre dağılımları Tablo 14'de verilmiştir

Tablo 14

Çocukların Doğum Sırasına Göre Dağılımları

Doğum sırası	n	%
İlk Çocuk	456	58,5
İkinci Çocuk	272	34,9
Üçüncü Çocuk ve üstü	52	6,6
Toplam	780	100

Tablo 14 incelendiğinde anne babaların çocuklarının %58,5'nin ilk çocuk, %34,9'nun ikinci çocuk, %6,6'sının üçüncü çocuk oldukları görülmektedir.

4.3. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterinin Açımlayıcı Ve Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın temel amacı doğrultusunda ele alınan problem ve alt problemler için toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Çalışmanın birinci alt problemi olan ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin orijinal faktöriyel yapısının Türk örnekleminde geçerliliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur.

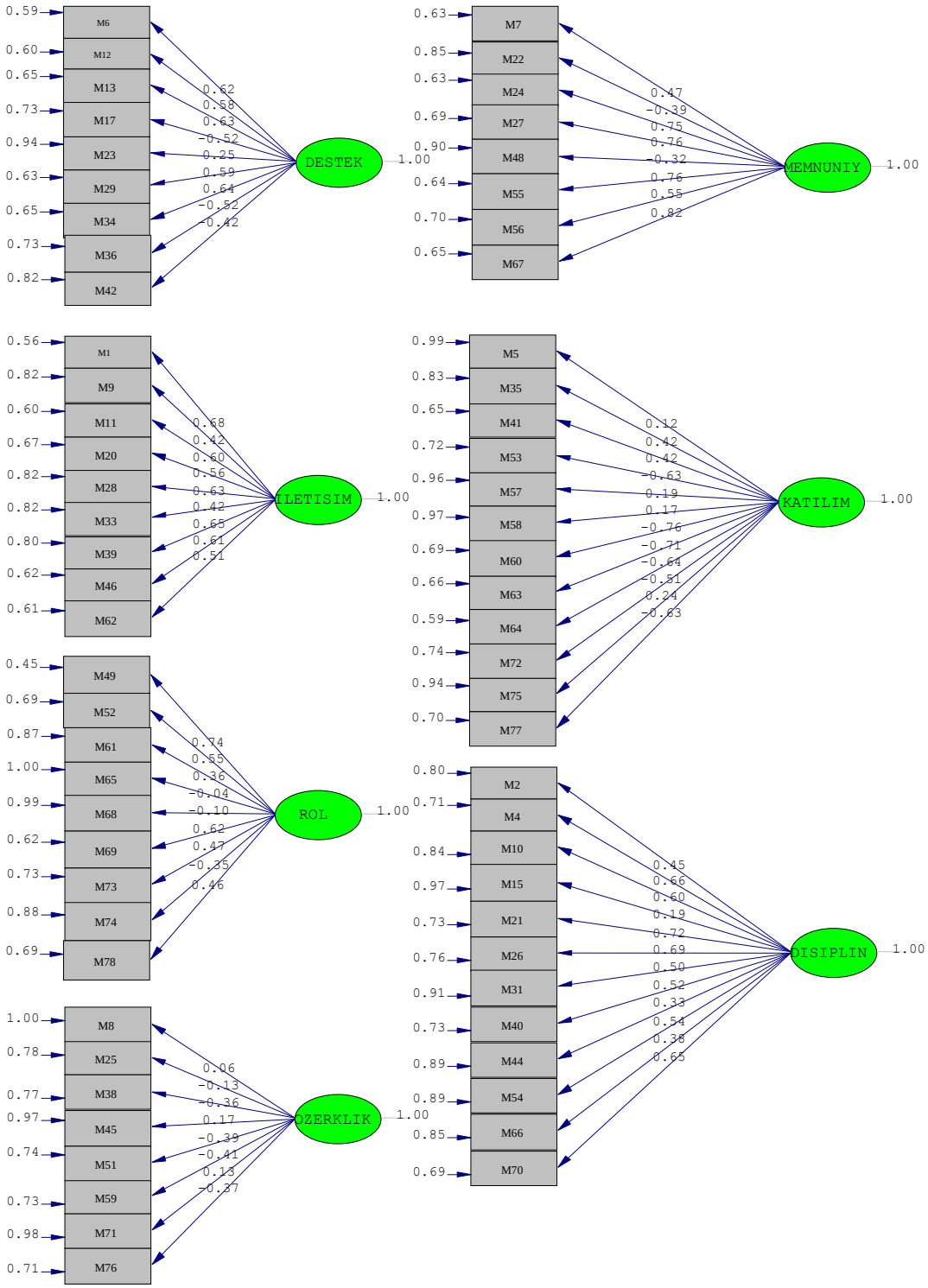
4.3.1. Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin yapı geçerliğini saptamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda oluşan faktör yapılarının EÇİE ile eşleşmediği, ayrıca oluşan faktör yapılarının isimlendirilemediği görülmüştür. Bu nedenle ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmasına karar verilmiştir.

4.3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Doğrulayıcı faktör analizi 6 madde uzman görüşüne göre çıkartıldıktan sonra ve 5 madde de güvenilirlik maddeleri olmaları sebebiyle analizlere alınmamıştır. Toplam 68 madde ve 7 faktörde oluşan teorik yapının ampirik yapıyla uyuşup uyuşmadığı tespit etmek amacıyla; ilk olarak modele hiçbir sınırlama yapılmadan ve yeni bağlantılar eklenmeden, modelin uyum istatistikleri ve modifikasyon indeksi sonuçları incelenmiştir.

Diyagram 1: EÇİE'nin Düzeltilmemiş Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Diyagram 1'de EÇİE'nin düzeltilmemiş birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre hiçbir düzeltme yapılmadan elde edilen uyum indekslerinin [(χ^2 (df=2123, N = 780) =11792.41, p<.000,) RMSEA= 0.076, S-RMR = 0.083, RMR=0.060>0.05; GFI =0.69, AGFI = 0.67, CFI =0.69, NNFI= 0.68, NFI= 0.65<.90;] veri-model uyumu için yeterli olmadığı görülmüştür. Ayrıca χ^2/df oranının üçten fazla olması da bu bulguyu doğrulamaktadır. Bu nedenle sınanan faktör yapısının ampirik verilerle daha iyi uyum sağlaması için modifikasyon indeksleri değerlendirilmiştir. Modifikasyon indeksleri sabit bir parametrenin serbest bırakılması sonucunda χ^2 değerinde elde edilecek azalmalarla modelin uyum indekslerinin iyileşmesi için kullanılmaktadır(Sümer,2000).

Tablo 15'de tüm maddeler içinde düşüşe sebep olan madde modifikasyon indekslerini verilmiştir.

Tablo 15

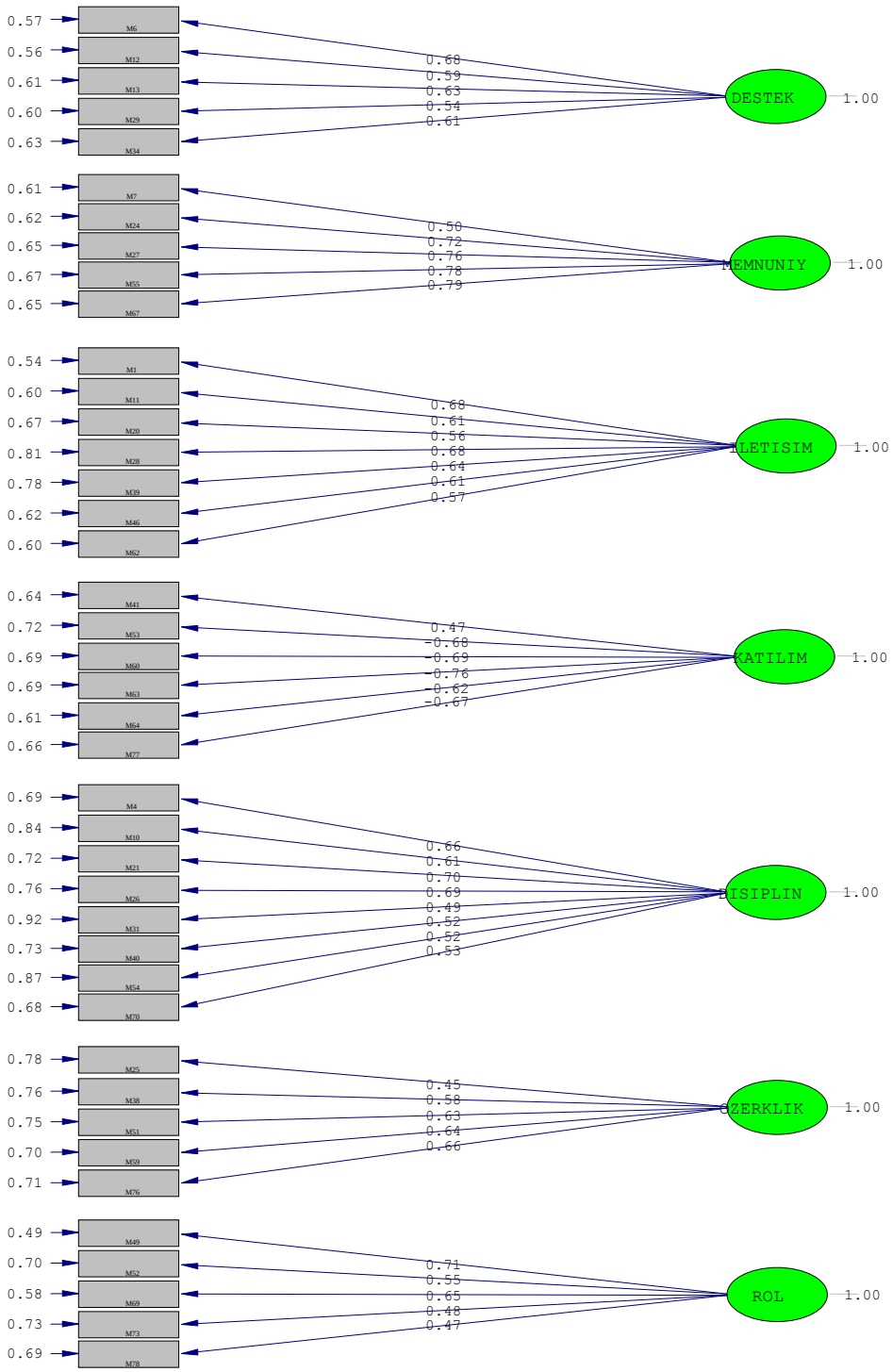
Ki-Kare Düşüşüne Sebep Olan Madde Modifikasyon İndeksleri

	Faktörler						
Madde	Destek	Memnuniyet	Katılım	İletişim	Disiplin	Özerklik	Rol
2		11.3				14.2	
5	-	12.0	-	41.9	29.1	64.3	21.3
8		16.2	48.8	79.2	26.2	-	18.6
9		13.7					8.4
15	22.3	13.6	12.5	27.2			
17				13.3	53.4	26.3	17.9
22				23.6	10.7	8.7	
23		23.2	18.0		17.4	19.3	
33				37.9			
35				131.9	46.5	50.9	13.5
36				41.3	55.2	9.8	9.6
42		8.9		56.6	35.4		
44	9.4	20.1	45.3	63.0		30.0	
45	16.7		113.4	103.6	17.6		21.2
48			43.4	81.3	11.1		8.9
56			28.3	11.1		31.4	12.6
57			24.0		28.3	26.8	16.2
58				39.7	58.5	34.1	8.9
61		27.0	13.0		28.8	24.9	
65		16.0		11.0	19.9	12.7	
66			8.3			17.3	14.3
68	16.4	23.8	57.2	90.2		32.6	
71			80.2	78.4	23.7		11.8
72				14.0			
74				47.7			
75				24.3	29.0	9.4	

Tablo 15'e göre EÇİE'nin tüm maddeler ve faktörler arasında düşüşe sebep olan madde modifikasyon indekslerinin değerlendirilmesi sonucunda en sık geçen düzeltmelerin "2,5,8,9,15,17,22,23,33,35,36,42,44,45,48,56,57,58,61,65,66,68,71,72,74 ve75." maddelerde olduğu, bu maddelerin birden fazla faktörde yer aldığı, üstelik en fazla χ^2 düşüşüne neden olan ve düzeltme önerilerinin de bu maddelerin çıkarılması yönünde olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilgili maddeler EÇİE' den çıkarılarak model tekrar test edilmiştir.

Elde edilen model Diyagram 2'de verilmiştir.

Diyagram 2: EÇİE'nin Düzeltilmiş Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Chi-Square=1682.88, df=758, P-value=0.00000, RMSEA=0.048

Tablo 16

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterine İlişkin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları Ve *t* Değerleri

Alt Faktörler	Maddeler	λ	*t*	
Destek	6	0.48	9.85	0.23
	12	0.49	10.13	0.24
	13	0.43	8.84	0.19
	29	0.44	9.10	0.20
	34	0.41	8.44	0.17
Memnuniyet	7	0.30	6.15	0.08
	24	0.62	13.77	0.38
	27	0.59	13.13	0.35
	55	0.58	12.69	0.33
	67	0.59	13.08	0.35
İletişim	1	0.51	10.46	0.26
	11	0.37	7.45	0.14
	20	0.36	7.21	0.13
	28	0.38	7.56	0.14
	39	0.41	8.20	0.17
	46	0.69	14.25	0.48
	62	0.27	5.30	0.07
Katılım	41	0.17	3.57	0.02
	53	0.48	10.87	0.23
	60	0.59	13.69	0.35
	63	0.56	12.86	0.31
	64	0.62	14.44	0.38
	77	0.57	13.01	0.32
Disiplin	4	0.56	12.69	0.31
	10	0.41	8.87	0.16
	21	0.50	11.10	0.25
	26	0.49	10.93	0.24
	31	0.29	6.16	0.08
	40	0.52	11.75	0.27
	54	0.32	6.90	0.10
	70	0.53	11.97	0.28
Özerklik	25	0.15	3.03	0.22
	38	0.38	7.73	0.14
	51	0.38	7.89	0.15
	59	0.44	9.10	0.20
	76	0.44	8.95	0.19
Rol	49	0.71	15.49	0.51
	52	0.55	11.67	0.30
	69	0.65	14.11	0.42
	73	0.27	5.49	0.07
	78	0.47	9.92	022

Diyagram 2'ye göre ölçekten atılması gereken maddelerin çıkarılması ve gerekli düzeltmelerin yapılmasının ardından tespit edilen indekslerin [(χ^2 (df=758, N = 780) =1682.88, p<.000,) RMSEA= 0.048, S-RMR = 0.055, RMR=0.042<0.05; GFI =87, IFI=0.90, AGFI = 0.85, CFI =0.90, NNFI= 0.90, NFI= 0.83 ≥.90;] veri-model uyumu için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uyum indekslerinde NFI'nın yeterli sonucu ulaşılamamıştır ancak NFI uyum indeksinin örneklem büyüklüğünden etkilendiği belirtilmektedir ve bu nedenle büyük örneklemlerde NNFI uyum indeksleri geliştirilmiştir (Yılmaz ve Çelik, 2009:43). Ebeveyn

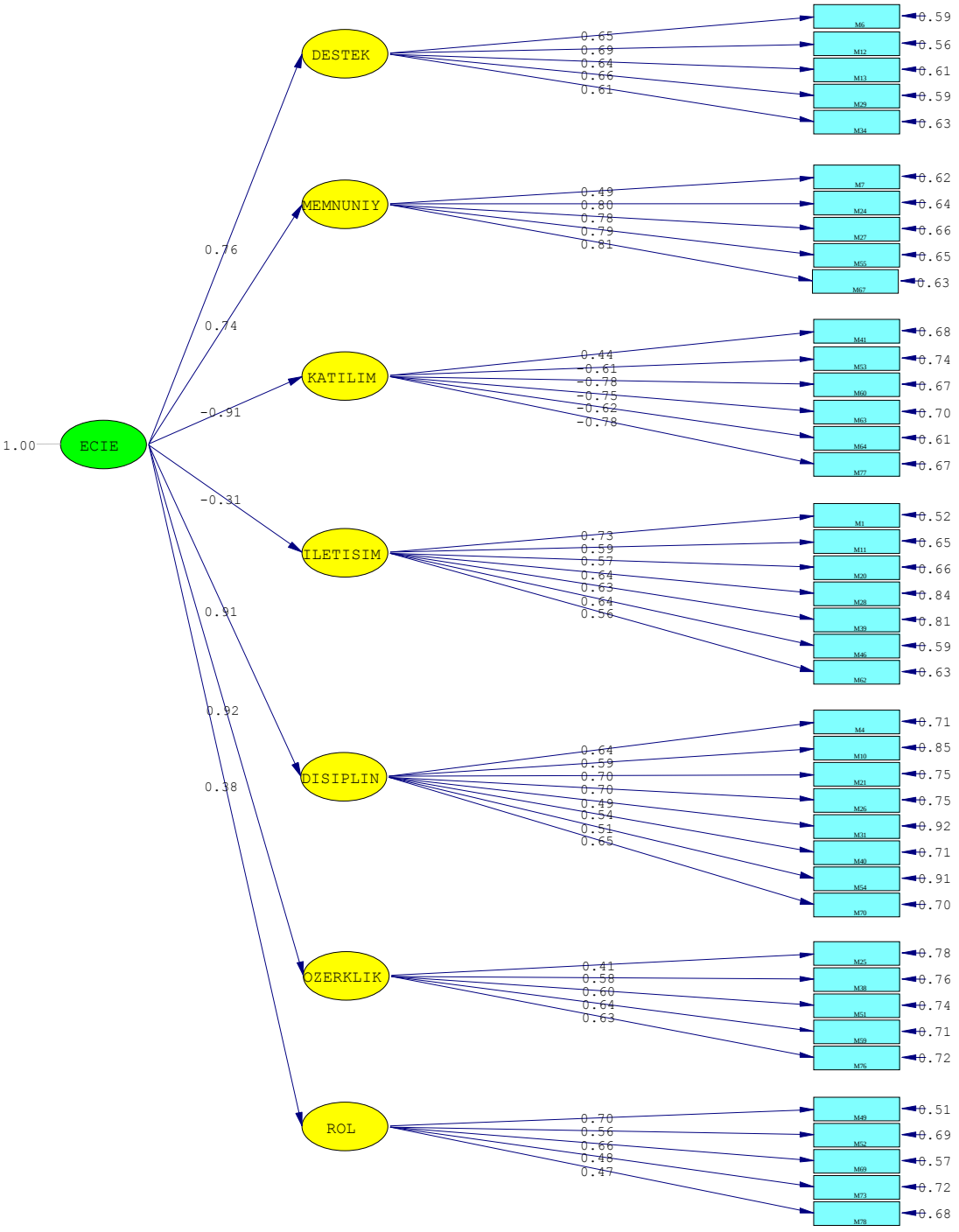
Çocuk İlişkisi Envanterinin büyük örnekleme uygulanması nedeniyle NNFI uyum indeksi dikkate alınmıştır.

Tablo 16'ya göre her bir maddenin kendi boyutuyla ilişkili olup olmadığını gösteren t değerlerinin ölçüt değer olarak alınan 1.96'nın üzerinde olduğu ve bu duruma bağlı olarak her bir maddenin kendi boyutuyla anlamlı ilişki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca standardize regresyon katsayılarının da .15 ile .71 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi t değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve 7 faktörlü yapıyı desteklediği görülmektedir.

Buraya kadar yapılan işlemler sonucunda modelin birbirinden bağımsız fakat birbirleriyle ilişkili birer temel bileşen olan "Destek (5), Memnuniyet (5), Katılım (6), İletişim (7), Disiplin (8), Özerk(5) ve Rol (5)" değişkenleri tespit edilmiştir. Fakat henüz 7 faktörün EÇİE açıklayıp açıklamadığı bilinmemektedir. Yurdugül ve Aşkar (2008) tarafından yapılan çalışma sonucunda; maddeler görgül olarak birinci sıralı faktör modelinde belirli alt faktörler altında toplansalar bile, bu alt faktörlerden bazılarının ölçülmek istenen genel yapı ile ilişkili olmayabileceği görülmüştür. Bu nedenle DFA çalışmalarında ikinci sıralı doğrulayıcı faktör analizi çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

EÇİE 'nin alt faktörlerinin genel yapıyla ilişkili olup olmadığını belirlemek, faktöriyel geçerliğini ortaya koymak ve anne baba çocuk ilişkisinin yapısını tanımlamak amacıyla ikinci sıralı doğrulayıcı faktör çözümlemesine başvurulmuştur. Elde edilen bulgular diyagram 3 ve tablo 17'de verilmiştir.

Diyagram 3: EÇİE' nin İkinci Düzey İndirgenmiş Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Chi-Square=1825.55, df=772, P-value=0.00000, RMSEA=0.050

Tablo 17
İkinci Düzey Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterine İlişkin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları Ve *t* Değerleri

Alt Faktörler	Maddeler	λ	*t*	
Destek	6	0.65	7.22	0.21
	12	0.69	7.56	0.24
	13	0.64	7.08	0.19
	29	0.66	7.24	0.21
	34	0.61	6.79	0.17
Memnuniyet	7	0.49	5.63	0.08
	24	0.80	10.71	0.36
	27	0.78	10.45	0.34
	55	0.79	10.60	0.35
	67	0.81	10.82	0.37
İletişim	1	0.73	10.33	0.28
	11	0.59	7.48	0.15
	20	0.57	7.19	0.14
	28	0.64	7.82	0.16
	39	0.63	8.43	0.19
	46	0.64	12.37	0.41
	62	0.56	5.02	0.06
Katılım	41	0.44	2.70	0.020
	53	0.61	5.94	0.26
	60	-0.78	6.12	0.33
	63	-0.75	6.05	0.30
	64	-0.62	6.22	0.39
	77	-0.78	6.12	0.33
Disiplin	4	0.64	5.76	0.29
	10	0.59	5.20	0.15
	21	0.70	5.66	0.25
	26	0.70	5.65	0.25
	31	0.49	4.52	0.08
	40	0.54	5.77	0.29
	54	0.51	4.65	0.09
	70	0.65	5.79	0.30
Özerklik	25	0.41	2.75	0.11
	38	0.58	2.86	0.14
	51	0.60	2.87	0.16
	59	0.64	2.89	0.19
	76	0.63	2.89	0.18
Rol	49	0.70	14.39	0.49
	52	0.56	11.59	0.31
	69	0.66	13.57	0.43
	73	0.48	5.52	0.07
	78	0.47	9.61	022

Diyagram 3'e göre EÇİE' nin ikinci düzey indirgenmiş doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen indekslerden [(χ^2 (df=772 N = 780) =1825.55, p<.000,) RMSEA= 0.050, S-RMR = 0.058, RMR=0.044<0.05; GFI =0.86, IFI=0.90, AGFI = 0.85, CFI =0.91, NNFI=

0.90, ≥.90;] veri-model uyumu için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca χ^2/df oranının üçten az olması da bu bulguyu doğrulamaktadır.

Tablo 17'ye göre her bir maddenin kendi boyutuyla ilişkili olup olmadığını gösteren t değerlerinin ölçüt değer olarak alınan 1.96'nın üzerinde olduğu ve bu duruma bağlı olarak her bir maddenin kendi boyutuyla anlamlı ilişki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca standardize regresyon katsayılarının da .14 ile .70 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi t değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve 7 faktörlü yapıyı desteklediği görülmektedir.

Buradan EÇİE' nin 7 alt boyutlu 41 maddelik haliyle faktöriyel geçerliğinin olduğu ve ebeveyn çocuk ilişkisini yapısını tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 18'de alt boyutlar ile genel yapı arasındaki standardize edilmiş regrasyon katsayıları verilmiştir.

Tablo 18

Alt Faktörler İle Genel Yapı Arasındaki Standardize Edilmiş Regrasyon Katsayıları

	DESTEK	MEMNUNİYET	KATILIM	İLETİŞİM	DİSİPLİN	ÖZERK	ROL	EÇİE
DESTEK	1.00							
MEMNUN	0,56	1,00						
KATILIM	-0,69	-0,67	1,00					
İLETİŞİM	-0,24	-0,23	0,28	1,00				
DİSİPLİN	0,69	0,67	-0,88	-0,29	1,00			
ÖZERK	0,70	0,67	-0,83	-0,29	0,83	1,00		
ROL	0,29	0,28	-0,35	-0,12	0,35	0,35	1,00	
EÇİE	0,76	0,74	-0,91	-0,31	0,91	0,92	0,38	1.00
P ≤ 0,01								

Tablo 18 incelendiğinde anne babaların çocuklarıyla olan ilişkisi üzerindeki en etkili boyutun; "Özerklik faktörü" (ξ=0,92) olduğu görülmüştür. Bu faktör ebeveyn çocuk ilişkisini en iyi temsil eden faktör olarak görülmektedir. Bu faktörleri sırasıyla "Katılım faktörü" ile "Disiplin faktörü" (ξ=0,91), daha sonra "Destek faktörü" (ξ=0,76), "Memnuniyet faktörü" (ξ=0,74), "Rol faktörü" (ξ=0,38) alt boyutlarının takip

ettiği görülmektedir. Genel yapı üzerinde en az etkiye sahip olan alt boyut ise "iletişim faktörü" (ξ=-0,31) olduğu görülmektedir.

4.4. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanterinin Güvenirlik Analizine İlişkin Bulgular

"Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"nin güvenirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik istatistiği yapılmıştır. Yapılan istatistiklere göre ölçeğin tamamının Cronbach Alfa değeri .82 olarak belirlenmiştir. Tezbaşaran (1997: 47), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

Tavşancıl (2002)'a göre likert tipi bir tutum ölçeğinde güvenirlik düzeyini saptamak için iç tutarlılığın bir ölçütü olan Cronchbach tarafından geliştirilen alpha katsayısının kullanılması uygundur. Birbiriyle yüksek ilişki gösteren maddelerden oluşan ölçeklerin alpha katsayısı yüksek olmaktadır. Cronchbach alpha katsayısı ne kadar yüksek olursa, ölçekte bulunan maddeler de o kadar birbirleriyle tutarlı olur ve aynı özelliğin öğelerini ölçen maddelerden oluştuğunu gösterir. Tutarlık derecesi güvenirlik katsayısı için 1'e yaklaştıkça yükselir, 0'a yaklaştıkça düşer (Tekin, 1996; Turgut ve Baykul,1997; Yıldırım, 1999).

Büyüköztürk (2006) ise psikolojik bir test için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı 0,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenirliği için yeterli görmektedir. Bu bağlamda yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin bütünü için Cronbach alpha katsayısı .82 dir. Alt faktörlerin Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla; 'destek faktörü için' .68, 'memnuniyet faktörü için' .65, "katılım faktörü için" 0.66, "iletişim faktörü için " 0.65, "özerklik faktörü için " 0.64, bulunmuştur. Cronbach alpha değerinin destek faktörü, memnuniyet faktörü, katılım faktörü, iletişim faktörü ve özerklik faktörü için 0,70 değerinden düşük elde edilmesi ölçeğin güvenirliğinde bir kuşku yaratmaktadır. "Fakat α katsayısı özellikle konjenerik ölçmelerde ve/veya ilişkili hata üreten ölçmelerde güvenirliğin alt değerini ürettiği, ayrıca ölçme aracında yer alan maddelere ilişkin standartlaştırılmamış faktör yük değerleri ve özgül varyanslar birbirlerine eşit ise güvenirliğin yansız bir kestirimini sağlayabildiği görülmektedir.'' (Önen, 2007:101).

Maddelere ilişkin standartlaştırılmamış faktör yük değerleri ve özgül varyansların farklılaştığı ölçmeler ise konjenerik ölçmeler olarak tanımlanmakta ve konjenerik ölçmelerde α katsayına oranla McDonald tarafından geliştirilen ω katsayısı daha fazla tercih edilmektedir. Çünkü McDonald tarafından geliştirilen ω katsayısı özellikle konjenerik ölçmeler için tasarlanmıştır ve standartlaştırılmamış faktör analizi terimleri ile ifade edilmektedir. McDonald'ın ω katsayısı aynı zamanda "yapısal güvenirlik" (construct reliability) olarak adlandırılır ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle elde edilir. (Akt: Yurdugül, 2006:29)

EÇİE'yi oluşturan alt ölçeklerin Cronbach α değerlerinin düşük çıkması ve EÇİE'de bulunan maddelerin hatalarının birbirleriyle ilişkili olması nedeniyle bir de alt ölçeklerin McDonalds güvenirlik katsayılarına bakılma gereği duyulmuştur. McDonald iç tutarlılık katsayısı aşağıda verilen formül kullanılarak hesaplanmaktadır (Yurdugül, 2006:29).

$$\omega = \frac{\left(\sum_{i=1}^{k} \lambda_i\right)^2}{\left(\sum_{i=1}^{k} \lambda i\right)^2 + \sum_{i=1}^{k} \psi_i}$$

λ: Standartlaştırılmamış faktör yükleri
ψ: Ölçme modelinin hata terimi

EÇİE'yi oluşturan alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları Mc donals iç tutarlılık katsayısı kullanılarak hesaplanmış elde edilen sonuçlar "destek faktörü " için 0.779, "memnuniyet faktörü " için 0.807, "katılım faktörü " için 0.795, "iletişim faktörü " için 0.807, "disiplin faktörü " için 0.786, "özerklik faktörü " için 0.702 ve "rol faktörü " için 0.719 bulunmuştur. Bütün ω katsayılarının .70'den büyük olması EÇİE'yi oluşturan alt ölçeklerin güvenirlik katsayılarının yeterli olduğu sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır.

Ölçeğin yapı geçerliği sonucu kalan 41 madde ile güvenirlik çalışması yapılmıştır. Güvenirlik testi için ölçeğin test toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ve üst %27 'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların anlamlılığı için t

testi sonuçlarına, madde toplam korelâsyonu kullanılarak test maddelerinin birbirleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Elde edilen bulgular tablo 19'da verilmiştir.

Tablo:19

Madde Analizi ve Madde Toplam Korelâsyon Sonuçları

Madde	t-testi (alt%27üst%27)	Madde Toplam Korelasyonu	Madde	t-testi (alt%27üst%27)	Madde Toplam Korelasyonu
Madde 1	3,882	,3351	Madde 40	-10,701	,4101
Madde 4	-12,710	,4413	Madde 41	-10,225	,3136
Madde 6	-12,177	,3652	Madde 46	-1,046	,3199
Madde 7	-6,387	,1977	Madde 49	-11,199	,3042
Madde 10	-8,439	,2814	Madde 51	-7,034	,2610
Madde 11	1,284	,1935	Madde 52	-9,448	,3139
Madde 12	-11,509	,3828	Madde 53	-9,225	,3236
Madde 13	-8,702	,3197	Madde 54	-8,767	,3006
Madde 20	3,699	,2150	Madde 55	-12,387	,4276
Madde 21	-10,633	,4068	Madde 59	-12,489	,3894
Madde 24	-8,021	,3638	Madde 60	-14,428	,4116
Madde 25	-2,976	,1350	Madde 62	-1,863	,3266
Madde 26	-10,012	,3766	Madde 63	-10,262	,3536
Madde 27	-9,875	,3743	Madde 64	-11,225	,4594
Madde 28	-3,814	,2469	Madde 67	-9,326	,3950
Madde 29	-11,581	,3282	Madde 69	-10,948	,2644
Madde 31	-7,652	,2530	Madde 70	-13,920	,4429
Madde 34	-9,417	,3154	Madde 73	-4,978	,1507
Madde 38	-8,085	,3004	Madde 76	-10,174	,3579
Madde 34	-9,417	,3154	Madde 77	-13,441	,4439
Madde 39	-3,364	-,3138	Madde 78	-9,654	,2447

[1]n=420 [2]n1=n2=210 sd: 419 [***]p<.001

Tablo 19'a göre ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyonu değerleri .13 ile .44 arasında değişmektedir. Üst %27 ile alt %27'lik grubun puanları arasında yapılan t testi sonuçları tüm maddeler için anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Bu

durum “Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri”nin her bir maddesinin aile içi ilişkilerin boyutlarını ayırt edecek nitelikte olduğunu göstermektedir.

Test tekrar test tekniği, güvenirliğin zamana göre değişmezlik ölçütünü ortaya koymak için yapılır. Zamana göre değişmezlik ölçütü herhangi bir şeyin aynı(benzer) koşullar altında ve belli bir zaman aralığı ile ölçümler sonucu elde edilen veri grupları arasındaki ilişkidir (Karasar, 2000).

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri’nin alt ölçeklerinin test tekrar test yöntemi korelasyon katsayıları tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri’nin Alt Faktörlerinin Test Tekrar Test Yöntemi Korelasyon Katsayıları

Alt Faktörler	R
Destek	0.89
Memnun	0.90
Katılım	0.86
İletişim	0.84
Disiplin	0.88
Özerk	0.87
Rol	0.84

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi ölçeğin test tekrar test yöntemi ile elde edilen korelasyon puanları Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin test tekrar test yöntemi ile elde edilen korelasyon puanları Destek faktörü için 0.89, Memnuniyet faktörü için .90, Katılım faktörü için 0.86, İletişim faktörü için 0.84, Disiplin faktörü için 0.88, Özerklik faktörü için 0.87 ve Rol faktörü için 0.84 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuç ölçeğin kararlı sonuçlar verdiğini göstermektedir.

Sosyo-ekonomik düzeylerin faktörler toplam puanları ile karşılaştırılması Manova sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Sosyo Ekonomik Düzeylerin Alt Faktörler Toplam Puanları İle Karşılaştırılması

Alt Faktörler	Değişken	n	x	S	sd	F	p
Destek	Alt Sed	198	13,0101	2,54501	2-777	266,641	,000
	Orta Sed	403	16,0000	2,12776			
	Üst Sed	179	18,4804	2,42492			
Memnuniyet	Alt Sed	198	17,8485	3,56908	2-777	138,811	,000
	Orta Sed	403	20,2407	2,29300			
	Üst Sed	179	22,2067	1,55670			
Katılım	Alt Sed	198	13,3081	2,66030	2-777	182,897	,000
	Orta Sed	403	15,3648	2,11332			
	Üst Sed	179	17,7318	2,00999			
İletişim	Alt Sed	198	15,1263	3,35984	2-777	5,853	,003
	Orta Sed	403	15,9901	3,10511			
	Üst Sed	179	15,3073	3,29120			
Disiplin	Alt Sed	198	20,8485	3,52760	2-777	327,312	,000
	Orta Sed	403	25,0918	2,82649			
	Üst Sed	179	28,8212	2,88183			
Özerklik	Alt Sed	198	12,6061	2,44874	2-777	143,200	,000
	Orta Sed	403	14,3102	1,65886			
	Üst Sed	179	16,0335	1,99972			
Rol	Alt Sed	198	10,8737	2,60402	2-777	123,977	,000
	Orta Sed	403	13,1787	2,68640			
	Üst Sed	179	15,2067	2,73487			

Tablo 21'de Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin sosyo ekonomik düzeye göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin tüm faktörlerinin araştırmaya katılan anne babaların alt, orta ve üst sosyo ekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılıklar verdikleri görülmüştür. Wilks Lambda (λ)=0,249, $F(2, 777)=110,377$, $p<.01$. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin alt faktörlerinin tüm sosyo ekonomik düzeylere göre anlamlı farklılık vermesi ölçeğin farklı özelliklere sahip gruplar arasında ayırt edici bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu durumda Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri'nin genel yapısının ayırt edicilik düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma 5-6 yaş çocukların ebeveynlerinin bir birleri ve çocukları ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere geliştirilmiş olan "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"ni Türk ebeveynlerine uyarlamak amacıyla planlanmış ve 2008-2009 eğitim öğretim yılında Kütahya'da yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; anne baba ve çocuk hakkında bilgi içeren "Genel Bilgi Formu", anne-babalar için "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek" ve anne babalara uygulanmak üzere "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1. Örnekleme Alınan Çocukların Ve Anne Babalarının Demografik Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

Anne babaların sosyo-ekonomik düzeylerine ilişkin olarak, %51,7'sinin Orta sosyo ekonomik düzeyde, %25,4'nün Alt sosyo ekonomik düzeyde ve %22,9'nun ise Üst sosyo ekonomik düzeyde aileler olduğu belirlenmiştir(Tablo 3).

Araştırmaya katılan anne babaların %57,7'sinin anneler, %42,3'ünün babalardan oluştuğu belirlenmiştir(Tablo 4).

Annelerin %37,8'nin 31-35 yaş grubunda, %35,8'nin 26-30 yaş grubunda, %13,1'nin 36-40 yaş grubunda, %7,3'nün 21-25 yaş grubunda, %4,4'nün 41-45 yaş grubunda ve %1,6sınında 46 yaş ve üstü grubunda yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan babalarında %33,9'nun 31-35 yaş grubunda, %29,1'nin 36-40 yaş grubunda, 16,7'sinin 26-30 yaş grubunda, %14,2'sinin 41-45 yaş grubunda, %5,2'sinin 46 yaş ve üstü grupta ve %0,9'nunda 21-25 yaş grupları arasında olduğu belirlenmiştir(Tablo 5).

Annelerin %34,4'nün ilkokul mezunu, %30,0'nın lise mezunu, %23,8'nin üniversite mezunu, %8,0'nın ortaokul mezunu, %2,4'nün lisans üstü eğitim aldıklarını ve %1,3'nün de okur yazar olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların ise %34,2'sinin lise mezunu, %30,3'nün üniversite mezunu, %17,3'nün ilkokul, %9,1'nin ortaokul mezunu, %3,9'nun lisans üstü eğitim aldıklarını ve % 1,2'sininde okur yazar olduğu belirlenmiştir(Tablo 6).

Annelerin % 75,7 sinin herhangi bir işte çalışmadığı, % 14,1'nin işçi olarak çalıştığı, %5,6'sının serbest bir meslekte çalıştığı, % 4,2'sinin memur olarak çalıştığı ve %0,4'nün ise profesyonel bilgi gerektiren bir işte çalıştığı görülmektedir. Babaların ise %52,4'nün işçi olarak çalıştığı, % 19,3'nün memur olarak çalıştığı, %18,6'sının serbest olarak çalıştığı, %6,9'nun herhangi bir işte çalışmadığı ve %2,8'nin de profesyonel bilgi gerektiren bir işte çalıştığı belirlenmiştir(Tablo 7).

Ailelerin, %56,2'sinin 4 kişilik, %26,2' sının 3 kişilik, %11,7'sinin 5 kişilik, %5,9'nun 6 kişi ve daha kalabalık olan bir aileye sahip oldukları (Tablo 8) ve anne babaların % 59, 9'u 2 çocuk sahibi, %28,6'sı 1 çocuk sahibi, %9,7'si 3 çocuk sahibi, %1,8'i 4 ve üstü çocuk sahibi oldukları belirlenmiştir(Tablo 9).

Anne babaların toplam gelirlerinin % 29,5'inin 501-1000 TL arasında, % 16,8'inin 500 TL altında, % 15,9'unun 1501-2000 TL arasında, %15,1'nin 1001-1500 TL arasında olduğunu, % 10,3'nün 3000 TL ve üstü olduğunu, %6,8'nin 2501-3000 TL arasında olduğunu ve % 5,6'sının 2001-2500 TL arasında olduğu belirlenmiştir (Tablo 10).

Anne babaların %35,1'i 12 yıl ve üstü, %19,9'u 8 yıllık, %16,5'nin 7 yıllık, %9,5'nin 9 yıllık, %8,7'sinin 10 yıllık, % 7,2'sinin 11 yıllık ve % 3,1'nin 6 yıllık evli oldukları belirlenmiştir(Tablo 11).

Anne babaların çocuklarının %51.0 erkek ve %49.0 ise kız olduğu (Tablo 12) ve çocukların %79.2'sinin altı yaşında, %20.2'sinin beş yaşında oldukları (Tablo 13) ile çocuklarının %58,5'nin ilk çocuk, %34,9'nun ikinci çocuk, %6,6'sının üçüncü çocuk oldukları belirlenmiştir(Tablo 14).

.

5.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin Geçerliğine İlişkin Sonuçlar

Kapsam geçerliliği: Kapsam geçerliği için ölçek; dört profesör, bir doçent ve dört yardımcı doçentin görüşüne sunulmuş. Uzmanlara verilen formda maddeleri uygun, uygun değil ve düzeltilmeli şeklinde işaretlemeleri ve maddeleri düzeltmeleri istenmiştir. Uzmanlardan alınan veriler doğrultusunda maddelerin kapsam geçerlilikleri Lawshe tekniği kullanılarak istatistiksel olarak incelenmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"nde 3,14,16,19,32 ve 50. maddeler toplam 6 maddenin uzman görüşü doğrultusunda uygun olmadığı belirlenerek ölçekten çıkartılmıştır

Yapı geçerliliği: Ölçek uyarlamalarında daha çok, ölçekteki maddelerin yapısı hakkında var olan bir hipotezi sınadığı için doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır.

Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre hiçbir düzeltme yapılmadan elde edilen uyum indekslerinin [(χ^2 (df=2123, N = 780) =11792.41, p<.000,) RMSEA= 0.076, S-RMR = 0.083, RMR=0.060>0.05; GFI =0.69, AGFI = 0.67, CFI =0.69, NNFI= 0.68, NFI= 0.65<.90;] veri-model uyumu için yeterli olmadığı görülmüştür.

EÇİE'nin tüm maddeler ve faktörler arasında düşüşe sebep olan madde modifikasyon indekslerinin değerlendirilmesi sonucunda en sık geçen düzeltmelerin "2,5,8,9,15,17,22,23,33,35,36,42,44,45,48,56,57,58,61,65,66,68,71,72,74 ve75." maddelerde olduğu, bu maddelerin birden fazla faktörde yer alması nedeniyle bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Maddelerin çıkarılması ve gerekli düzeltmelerin yapılmasının ardından tespit edilen indekslerin [(χ^2 (df=758, N = 780) =1682.88, p<.000,) RMSEA= 0.048, S-RMR = 0.055, RMR=0.042<0.05; GFI =87, IFI=0.90, AGFI = 0.85, CFI =0.90, NNFI= 0.90, NFI= 0.83 ≥.90;] veri-model uyumu için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ancak maddeler birinci sıralı faktör modelinde belirli alt faktörler altında toplansalar bile, bu alt faktörlerden bazılarının ölçülmek istenen genel yapı ile ilişkili

olmayabileceği görülmüştür. Bu nedenle DFA çalışmalarında ikinci sıralı doğrulayıcı faktör analizi çalışmasına geçilmiştir.

EÇİE' nin ikinci düzey indirgenmiş doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen indekslerden [(χ^2 (df=772 N = 780) =1825.55, p<.000,) RMSEA= 0.050, S-RMR = 0.058, RMR=0.044<0.05; GFI =0.86, IFI=0.90, AGFI = 0.85, CFI =0.91, NNFI= 0.90, ≥.90;] veri-model uyumu için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan işlemler sonucunda modelin birbirinden bağımsız fakat birbirleriyle ilişkili birer temel bileşen olan "Destek (5), Memnuniyet (5), Katılım (6), İletişim (7), Disiplin (8), Özerk(5) ve Rol (5)" değişkenleri tespit edilmiştir.

Anne babaların çocuklarıyla olan ilişkisi üzerindeki en etkili boyutun; "Özerklik faktörü" (ξ=0,92) olduğu görülmüştür. Bu faktör ebeveyn çocuk ilişkisini en iyi temsil eden faktör olarak görülmektedir. Bu faktörleri sırasıyla "Katılım faktörü" ile "Disiplin faktörü" (ξ=0,91), daha sonra "Destek faktörü" (ξ=0,76), "Memnuniyet faktörü" (ξ=0,74), "Rol faktörü" (ξ=0,38) alt boyutlarının takip ettiği görülmektedir. Genel yapı üzerinde en az etkiye sahip olan alt boyut ise "iletişim faktörü" (ξ=-0,31) olduğu görülmektedir.

EÇİE' nin 7 alt boyutlu 41 maddelik haliyle faktöriyel geçerliğinin olduğu ve ebeveyn çocuk ilişkisini yapısını tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır

5.3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin Güvenirliğine İlişkin Sonuçlar

"Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"nin güvenirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik istatistiği yapılmıştır. Yapılan istatistiklere göre ölçeğin tamamının Cronbach Alfa değeri .82 olarak belirlenmiştir. Tezbaşaran (1997: 47), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilmektedir. Ancak alt faktörlerin ayrı ayrı Cronbach Alfa katsayılarına bakıldığında, alt faktörlerin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla; 'destek faktörü için' .68, 'memnuniyet faktörü için' .65, "katılım faktörü için"

0.66, “iletişim faktörü için ” 0.65, “özerklik faktörü için ” 0.64, bulunmuştur. Cronbach α değerinin destek faktörü, memnuniyet faktörü, katılım faktörü, iletişim faktörü ve özerklik faktörü için 0,70 değerinden düşük elde edilmesi ölçeğin güvenirliğinde bir kuşku yaratmaktadır. Maddelere ilişkin standartlaştırılmamış faktör yük değerleri ve özgül varyansların farklılaştığı ölçmeler ise konjenerik ölçmeler olarak tanımlanmakta ve konjenerik ölçmelerde α katsayına oranla Mc Donalds tarafından geliştirilen ω katsayısı daha fazla tercih edilmektedir. Bu nedenle alt faktörlerin güvenilirliği Mc Donalds ω katsayısı ile hesaplanmıştır.

Mc Donalds iç tutarlılık katsayısı kullanılarak hesaplanmış elde edilen sonuçlar “destek faktörü ” için 0.779, “memnuniyet faktörü ” için 0.807, “katılım faktörü ” için 0.795, “iletişim faktörü ” için 0.807, “disiplin faktörü ” için 0.786, “özerklik faktörü ” için 0.702 ve “rol faktörü ” için 0.719 bulunmuştur. Bütün ω katsayılarının .70’den büyük olması EÇİE’yi oluşturan alt ölçeklerin güvenirlik katsayılarının yeterli olduğu sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır.

Maddelerin madde toplam korelasyonu değerleri. 13 ile .44 arasında değişmektedir. Üst %27 ile alt %27’lik grubun puanları arasında yapılan t testi sonuçları tüm maddeler için anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin test tekrar test yöntemi ile elde edilen korelasyon puanları Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin test tekrar test yöntemi ile elde edilen korelasyon puanları Destek faktörü için 0.89, Memnuniyet faktörü için .90, Katılım faktörü için 0.86, İletişim faktörü için 0.84, Disiplin faktörü için 0.88, Özerklik faktörü için 0.87 ve Rol faktörü için 0.84 arasında olduğu bulunmuştur.

Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin sosyo ekonomik düzeye göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin tüm faktörlerinin araştırmaya katılan anne babaların alt orta ve üst sosyo ekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılıklar verdikleri görülmüştür.

5.4. Öneriler

Aile içi ilişkiler ve çocuk yetiştirme şekilleri, toplumdaki değişim ve kentleşme nedeniyle hızlı bir şekilde değişmektedir. Ailelerin küçülmesi, annelerin iş hayatına girmesi, iş hayatının stresi, anne veya baba yoksunluğu, sosyo ekonomik düzey, engelli çocuk sahibi olma, erken yaşta evlilikler, anne baba tutumları vb. faktörler anne baba çocuk iletişiminde etkili olmaktadır.

Ailenin başlıca işlevinin çocukların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının karşılanması olduğu düşünüldüğünde aile içi ilişkiler yeni yetişecek nesillerin tüm gelişim yönlerine ve doğal olarak tüm yaşamlarına etki edeceği unutulmamalıdır. Çocukların ihtiyaçlarının ve beklentilerinin sağlıklı aile ortamlarında karşılanması gerekmektedir.

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması için öncelikle eşler arasında sağlıklı bir iletişim ve uyum olmak zorundadır. Anne baba çocuk ilişkisinde ebeveynlerin öncelikle kendi aralarında anlaşmaları ve çocuk yetiştirmede ortak kararları hayata geçirmeleri gerekmektedir. Özellikle anne babanın çocuk yetiştirirken uyum içinde karar alabilmeleri ve birlikte tutarlı bir anne baba tutumu sergilemeleri çocuklarının sağlıklı olarak gelişmelerini sağlayacaktır.

Erken çocukluk döneminde çocuklarının anne babalarını kendilerine model aldıklarını düşünürsek anne babaların bu dönemde çocuklarına daha fazla zaman ayırarak birlikte zaman geçirmeleri ve çocuklarına daha fazla önem, ilgi vermeleri gerekmektedir. Bu kapsamda gerek anne babalara gerekse eğitimcilere aşağıdaki önerilerde bulunulabilinir.

- Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri'nin sadece 61-72 ay arasındaki çocukların anne babaları için geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmıştır. 36-60 ay arasındaki çocukların anne babaları için de geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılabilir.

- Türkiye genelinde uygulanarak ölçeğin norm çalışması yapılabilir.

- Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri aile eğitimi programları hazırlamada anne babalar arasında ilişkileri ölçmek amaçlı veri toplama aracı olarak kullanılabilir.

- Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri, özel eğitim, ilköğretim, aile sosyolojisi, psikoloji, rehberlik ve danışmanlık, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında yapılacak yeni araştırmalarda kullanılabilir.

- Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri aile içi ilişkileri, annelerin çocukları, babaların çocukları ile ilişkilerini tespit amacıyla yapılacak yeni araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilir.

- Okul öncesi dönemde, ebeveyn çocuk ilişkisini değerlendirecek yeni ölçme araçlarının geliştirilmesinde temel oluşturabilir.

KAYNAKÇA

Adak, N. (2007). Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı. *Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı (Hakemsiz)*

Adema, W., Whıteford, P. (2008). Matching Work And Family Commitments Australian Outcomes İn A Comparative Perspective. *Family Matters* No. 80

Akkok, F., Aşkar, P., Karancı, A. N. (1992). Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne Babalardaki Stresin Yordaması. *Özel Eğitim Dergisi* 1(2).8-12

Aktaş, Y. (1993). Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri. *Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri*, Ankara

Akyol, K. A. (2003). Anne-Baba-Çocuk İlişkisi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi. Yıl:3 Sayı:36*

Amato P. R. (1994). Father-Child Relations, Mother-Child Relations, and Offspring Psychological Well-Being in Early. *Journal of Marriage and Family*, 56,(4), 1031-1042

Aunola, K., Jarı-Erık N., Tıına O, A., Pulkkınen, L. (1999). The Role Of Parents' Self-Esteem, Mastery-Orientation And Social Background İn Their Parenting Styles. *Scandinavian Journal of Psychology, 40, 307–317*

Arcus, E. M. (1995). Advances İn Family Life Education: Past, Present, And Future. *Family Relations, 44,(4)*

Arı, R., Seçer, Ş. Z. (2003). Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi**.** *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (10). 451-464

Arseven, A. D. (2001). *Alan Araştırma Yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık

Aydoğmuş, K., Baltaş, A., Batlaş, Z., Davaslıgil, Ü., Güngörmüş,O., Konuk, E., Korkmazlar, Ü., Köknel, Ö., Navaro, L., Oktay, A., Razon, N., Yavuzer, H. (2003) *"Ana-Baba Okulu",*Remzi Kitabevi, İstanbul

Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik Ve İlkeler*. (4. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bayraktutan , F. (2005). *Aile İçi İlişkiler Açısından Internet Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bilgin, A. (2008). Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt: 41, sayı: 31, 29-50*

Boylur, A. A, Terzioğlu, G. (2008). Ailelerin Yaşam Kalitelerini Belirleyen Bazı Sübjektif Göstergelerin İncelenmesi. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26,(2),1-27*

Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (Beşinci baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Cartwright, C., Farnsworth V., Mobley V. (2009). Relationships With Step-Parents İn The Life Stories Of Young Adults Of Divorce. *Familly Matters, 82*

Conger, R. D., Rueter, M. A., Elder, G. H. (1999). Couple Resilience to Economic Pressure. *Journal of Personality and Social Psychology, 76 (1), 54-71*

Cugmas, Z. (2007). Child's Attachment To His/Her Mother, Father And Kindergarten Teacher. *Early Child Development and Care, 177,(4), 349–368*

Çağdaş, A. (2003). *Anne Baba Çocuk İletişimi.* Eğitim Kitapevi Yayınları Konya

Çağdaş, A. (2009). *Anne Baba Çocuk İletişimi.* Kök Yayıncılık (2.baskı) Ankara

Çağdaş, A. Seçer, Ş. Z. (2010). *Anne Baba Eğitimi*. Kök Yayıncılık (4.baskı) Ankara

Çakıcı, S. (2006). *Alt Ve Üst Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerinin Ve Ailelerin İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çiftçi, O. (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü**.** *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Aile ve Toplum Dergisi, 1 (2).*

Demiriz, S., Öğretir A, D. (2007). Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi. 15,(1),105-122*

Dixson, M. D. (1995). *Models And Perspectives Of Parent-Child Communication*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc

Durmuş, R. (2006). *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi***.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Efe, K. (2005). *Okul Öncesi Eğitim Çağında Çocuğu Olan Ailelerin Denetim Odağı Türü Ve Çocuklarının Sosyal Davranışlarını Denetlemeleri Arasındaki İlişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar***.** Ankara: Bilgi Yayınevi

Elmacı F. (2006). Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 6/2 Mayıs*

Elmacıoğlu, T. (1998). *Başarıda Aile Faktörü***.** İstanbul: Hayat Yayıncılık

Eminoğlu, B. (2007). *Dört-Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erikçi, M. (2005). *Ana Baba Yoksunluğunun 9-15 Yas Grubu Çocukların Benlik Kavramı Üzerindeki Etkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ersoy, A. F. (1997). Aile İçi Etkileşim Ve Ailede Meydana Gelen Bazı Sorunlar üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 127 – 139.*

Evrekli, E., İnel, D., Balım, G. A., Kesercioğlu, T. (2009). Fen Öğretmen Adaylarına Yönelik Yapılandırmacı Yaklaşım Tutum Ölçeği: Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Fen Eğitimi Dergisi, 6 (2),134-148*

Gander , M. J, Gardıner , H. W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*.(çev. Bekir ONUR), İmge Kitapevi , İstanbul

Gökçe, B. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumları,* Savaş Yayınevi. Ankara

Gözüm, S., Aksayan, S. (2002). Psikometrik Özellikler Ve Kültürlararası Karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma GeliştirmeDergisi.4(2):9-20*

Güler, D., Ulutak, N. (1993). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. *Anadolu Üniversitesi iletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 689*

Gülşen, B., Gök Özer F. (2009). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Stresle Baş Etme Durumları. *TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(5)413-420*

Günalp, A. (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gürsoy F, Coşkun T. (2006). Büyük Ebeveynleriyle Yaşayan Çocukların Aile Ortamlarını Değerlendirmeleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,15(1), 151-164.*

Gürşimşek, I., Kefi, S., Girgin, G. (2007). Okulöncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 33: 181–191*

Güven, N., Bal, S. (2002). *Dil Gelişimi Ve Eğitim- 0-6 Yas Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul

Hortaçsu, Nuran. (1991). *İnsan İlişkileri,* İmge Kitabevi, İstanbul

Işık, B., Yıldız G. (2007). Okul Öncesi Çocukların Aile İşlevlerinin İncelenmesi: Anne Açısından Aileye Genel Bakış *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.7/3*

Jenkins, J.M. (2000). Marital Conflict and Children's Emotions: The Development of an Anger Organization. *Journal of Marriage and the Family*, 62: 723-736.

Kandır, A. Alpan, Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Duygusal Gelişime Anne Baba Davranışlarının Etkisi. *Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi, 4 (14)*

Kaptan, S. (1999). *Bilimsel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Gazi Büro Yayınları

Karadağ, N. (2009). Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Yaşadıkları Güçlükler ile Aileden Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin, 2009: 8(4)*

Karasar, N. (2002) . *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Keller, J. (2008) On The Development Of Regulatory Focus: The Role Of Parenting Styles. *European Journal of Social Psychology Eur. J. Soc. Psychol. 38, 354–364*

Kotaman, H. (2008) Türk Ana Babalarının Çocuklarının Eğitim Öğretimlerine Katılım Düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XXI (1),135-149*

Kuyucu, Y. (1999). *Ana-babaları Boşanmış ve Birlikte Yaşayan Lise Öğrencilerinin Uyum Sorunlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kuzu, N. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarının Anne Davranışları Üzerindeki Ve Annelerin Okul Öncesi Eğitime Yönelik Görüşlerine İlişkin Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lamb, M., E. (2000). The History of Research on Father Involvement: An Overview. *Marriage & Family Review,* 29(2/3), 23-42

McBride, B. A., McBride, R. J. (1990). The Changing Roles Of Father's: Some Implications For Educators'', *Journal of Home Economics, 82(3):6-10*

Mcclun, L, A., Merrell K,W. (1998). Relatıonshıp Of Perceıved Parentıng Styles, Locus Of Control Orıentatıon, And Self-Concept Among Junıor Hıgh Age Students *Psychology in the Schools, 35(4)*

Mccain, M., Mustard, F. (1999). Early Years Study: Reversing The Real Brain Drain. *Toronto*: *Canadian Institute for Advanced Research*

Miller, R. (1996). *The Developmentally Appropriate lnclusive Classroom in Early Education.* University of Hartford, Delmar Publishers

Miller, N,E. (2008). Stepmothers: Exploring The Relationship Between Step Mothers And Stepchildren During The First Seven Years Of Marrıage. *Doctoral Dissertation Philadelphia*

Morgan, C. T. (1991). *Psikolojiye Giriş***.** Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları

Nazlı, S. (2007). *Aile Danışmanlığı,* Anı Yayıncılık, Ankara

Nirun , N. (1994) . *Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür ,* A.K.M. Yayınları , Ankara

Oktay, A. (2004). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem.* İstanbul: Epsilon Yayınları.

Orçan, M. Kar, M. (2008). Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler Ve Risk Algısı Bismil Örneği. *Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi,: 4(14)*

Ozankaya, Ö. (1991). *Aile Kurumu*, Cem Yayınları, İstanbul.

Önen, E. (2007). Gruplar Arası Karşılaştırmalarda Ölçme Değişmezliğinin İncelenmesi: Epistemolojik İnançlar Envanteri Üzerine Bir Çalışma. *Ege Eğitim Dergisi (8)2: 87–110*

Öngider, N. (2006). *Evli Ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Örgün, K. S. (2000). *Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Öz, S. (2008). *Farklı Aile Yapılarındaki 6 Yaş Çocuklarının Aile İlişkilerini Algılayışlarındaki Benzerlik Ve Farklılıkların İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özdal, F., Aral, N. (2005). Baba Yoksunu Olan Ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6,(2) 255-267*

Özdemir, Ç, M. (2007). Toplumsal Değişme Karşısında Aile Ve Okul. *Türk Egitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 185-198*

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara

Özmen, *K. S. (2004).* Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 27-39*

Özsoy, Y. (1986) ”Çocukta Dil Gelisimi Ve Ailenin Rolü”, *Okul Öncesi Egitimi Dergisi. Ankara.*

Öztürk, B. (2009). *Bingöl İli Örnekleminde Geniş Ve Çekirdek Aile Yapılarında Anne Çocuk İlişkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, S. (2006). *Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaslarındaki Çocuklar İle Aynı Yas Grubundaki Anne Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı Ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Öztürk, S. (2006). *Aile İçi İletişimin Ergenin Duygusal Sağlığına Etkisi(Keçiören İlçesi Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özyürek, A., Şahin, T. F. (2005). 5-6 yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 25(2)*

Pancsofar, N., Vernon-Feagansa, L., Odoma, E., Roe J,R. (2008). Family Relationships During İnfancy And Later Mother And Father Vocabulary Use With Young Children. *Early Childhood Research Quarterly 23, 493–503*

Pantley, E. (1997). *Çocuğunuzla İşbirliği Yapabilme,* Hyb Yayıncılık, Ankara

Pianta, R. C., Nimetz, S. L., Bennett, E. (1997) Mother-Child Relationships, Teacher-Child Relationships and School Outcomes in Preschool and Kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly,12, 263-280*

Poyraz, M. (2007*). Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Reifman, A. Villa, L. C. Amans, J. A. Rethinam, V. & Telesca, T. Y. (2001). Children of Divorce in the 1990s: A meta-analysis. *Journal of Divorce and Remarriage, 36(1/2):27-36*

Roberts, E., Bornstein, M.H., Slater M.A. ve Barrett, J. (1999). Early cognitif development and parental education. *İnfant and Child Development,* 8, 49-62

Rogge, J. U. (2001). *Kaosla Nasıl Başa Çıkılır* (Çev. İnan Gürün), İstanbul, Rota

Ruiz, D, D. (2005). *Family Routines And Rituals And The Parent Child Relationship.* Doctoral Dissertation, Woman's Universty, Texas

Sanson, A., Lewıs, V. (2001). Children And Their Family Contexts. *Family Matters.59*

Saracho O. N., Spodek, B. (2008). Fathers: The 'İnvisible' Parents. *Early Child Development and Care. 178(7&8), 821–836*

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5–6 Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum Ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.

Sarı,Y. H. (2007). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Aile Yüklenmesi**.** *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11 (2)*

Seçer, Z., Çeliköz, N., Yaşa, S. (2007). Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Babalarının Babalığa Yönelik Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18:425-439*

Seçer, Z., Sarı, H., Olcay, O. (2006). Anne Tutumlarına Göre Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki Ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,16, 539-559*

Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn Tutumlarının İçinde Yaşanılan Sosyo Kültürel Yapı Ve Aile Fonksiyonları İle İlişkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Shaffer, D. R. (1994). *Social & Personality Development.* Pasific Grove, California; Brooks/Cole, 3.Baskı, 451 -457.

Smith, K. P., Hart, H. C. (2004) Blackwell Handbooks Of Childhood Social Development. Blackwell Publishing

Starrels M. E. **(**1994**).** Gender Differences in Parent-Child Relations *Journal of Family Issues.*; 15: 148-165

Stein, A., Malmberg, L.E., Sylva, K., Barnes, J., Leach, P. (2007). The İnfluence of Maternal Depression, Caregiving and Socioeconomic Status in The Post-Natal Year on Children's Language Development. *Child: Care, Health And Development*, 34, 5, 603–612

Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6) 49 -74.

Pong, S. Lingxin, H., Gardner, E. (2005). The Roles of Parenting Styles and Social Capital in the School Performance of Immigrant Asian and Hispanic Adolescentsn. *Socıal Scıence Quarterly, 86(4)*

Şahin, F., Beyazova, U. (2001). Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi Sayı 151 Temmuz Ağustos Eylül*

Şahin, T. F. (2003). **"***Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü***".** Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. (Yay.Haz. Müzeyyen Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları

Şahin, T. F., Özyürek, A. (2008**).** 5-6 Yaş Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 6(3)*

Şanlı, D. (2007). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Şener, A., Terzioğlu, N. (2008). Bazı Sosyo Ekonomik Ve Demografik Değişkenler İle İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması. *Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Toplum Dergisi Eğitim -Kültür ve Araştırma Dergisi, 4(13)*

Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler(Malatya Uygulaması*). Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Toplum Dergisi Eğitim -Kültür ve Araştırma Dergisi , 4(14)*

Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş. Temel İlkeler Ve Lisrel Uygulamaları.* Ekinoks Yayınları. Ankara

Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS' te Veri Analizi.* Nobel Yayınları. Ankara

Tekin, H. (1996). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* Yargı yayınları, Ankara

Telles, V. (2002). Mother- Child Relationships İn A Residential Substance Abuse Setting. A Thesis Presendet to Department of Social Work California University, Long Beach

Thomas, P. A., Krampe, E.M., Newton, R. R. (2008). Father Presence, Family Structure, and Feelings of Closeness to the Father Among Adult African American Children. *Journal of Black Studies*. 38(4), 529-546

Tok, S. (2001). Aile İçi İletişim Ve Çocuk. *Çağdaş Eğitim Dergisi , Eylül , 279 (34 – 39).*

Tor, H. (1995). Aile İçi Etkileşimin Çocuk Eğitiminde Rolü. *Gazi Üniversitesi End. Sant. Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran,3,13-21*

Turgut, M. F., Baykul, Y .(1997). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları.* Gül Yayınevi. Ankara

Türkarslan ,N.(2007) Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri Ve Bunlarla Baş Etme Yolları. *Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Toplum Dergisi Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi, 3(11)*

Türküm, A. S., Kızıltaş, A., Bıyık, N., Yemenici, B. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Aile İşlevleri Algılarının İncelenmesi**.** *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi 5/1*

Ulusoy, D., Demir, Ö. N., Baran G. A. (2005). Parçalanmış Aile ve Gençlerde Sapmış Davranışlar: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(2), 61-66*

Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 Yaş Grubu Çocuklarıyla Geçirdikleri Zamanın Niteliğini Belirleme Ve Geliştirme.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Üstün, E., Akman, B., Etikan, İ. (2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Çocukların Bilişsel Gelişimlerinin Değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 26 :205-210*

Weber, D. A. (2003). "A Comparison of Individual Psychology and Attachment Theory. Journal of Individual Psychology", 59, 246-262.

Wintch, E. K. (2003). *Effects Of In-Home Posıtıve Behavıor Support Traınıng On Parent Perceptıons Of Parent-Chıld Relatıonshıps And Chıld Maladaptıve Behavıor.* A thesis submitted to the faculty of Department of Counseling Psychology and Special Education Brigham Young University

Wıse, S. (*2002).* Parents'expectations,Values And Choice Of Child Care *Connections To Culture. Family Matters, 61*

Whealin, J. M. (2002). Family Context and Childhood Adjustment Associates With Intrafamilial Unwanted Sexual Attention. *Journal of Family Violence, 17*

Wolfinger, N.H. (2003). Family Structure Homogamy: The Effects of Parental Divorce On Partner Selection and Marital Stability. *Social Science Research,* 32, 80-97.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi.* (24. Baskı) Remzi Kitapevi: İstanbul Yayıncılık

Yıldırım, C. (1999). *Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme Teknikleri*. ÖSYM yayınları Ankara

Yurdugül, H. Aşkar, P. (2008). Öğrencilerin Teknolojiye Yönelik Tutum Ölçeği Faktör Yapılarının İncelenmesi: Türkiye Örneği. *İlköğretim Online, 7(2), 288-309*

Yurdugül, H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28–30 Eylül 2005 Denizli.*

Ekler

Ek 1:
İkinci Sıralı Doğrulayıcı Faktör Modelinin Kestirim Sonuçları Ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

		İndirgenmiş Genel Model					
	Madde	**λ**	**ψ**	**R^2**	**ξ**	**α**	**ω**
DESTEK	**6**	0.65	0.59	0.21	**0,76**	**0.68**	**0.77**
	12	0.69	0.56	0.24			
	13	0.64	0.61	0.19			
	29	0.66	0.59	0.21			
	34	0.61	0.63	0.17			
MEMNUNİYET	**7**	0.49	0.62	0.08	**0,74**	**0.65**	**0.80**
	24	0.80	0.64	0.36			
	27	0.78	0.66	0.34			
	55	0.79	0.65	0.35			
	67	0.81	0.63	0.37			
KATILIM	**41**	0.44	0.68	0.28	**0,91**	**0.66**	**0.79**
	53	0.61	0.74	0.15			
	60	0.62	0.61	0.14			
	63	0.75	0.70	0.16			
	64	0.78	0.67	0.19			
	77	0.78	0.67	0.41			
İLETİŞİM	**1**	0.73	0.52	0.06	**0,31**	**0.65**	**0.80**
	11	0.59	0.65	0.02			
	20	0.57	0.66	0.26			
	28	0.64	0.84	0.33			
	39	0.63	0.81	0.30			
	46	0.64	0.59	0.39			
	62	0.56	0.63	0.33			
DİSİPLİN	**4**	0.64	0.71	0.29	**0,91**	**0.77**	**0.78**
	10	0.59	0.85	0.15			
	21	0.70	0.75	0.25			
	26	0.70	0.75	0.25			
	31	0.49	0.92	0.08			
	40	0.54	0.71	0.29			
	54	0.51	0.91	0.09			
	70	0.65	0.70	0.30			
ÖZERK	**25**	0.41	0.78	0.011	**0,92**	**0.64**	**0.70**
	38	0.58	0.76	0.14			
	51	0.60	0.74	0.16			
	59	0.64	0.71	0.19			
	76	0.63	0.72	0.18			
ROL	**49**	0.70	0.51	0.49	**0,38**	**0.70**	**0.71**
	52	0.56	0.69	0.31			
	69	0.66	0.57	0.43			
	73	0.48	0.72	0.076			
	78	0.47	0.68	022			

λ: Standartlaştırılmamış faktör yükleri

ψ: Ölçme modelinin hata terimi

R^2: Ölçme modelinin determinasyon katsayısı (Aynı zamanda madde güvenirlik indeksi)

ξ: Yapısal katsayı (alt boyutların genel yapı üzerindeki regresyon katsayısıdır)

α: croncach α içtutarlılık katsayısı

ω: McDonald'ın içtutarlılık katsayısı

EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Ebeveyn

Yakınlık Derecesi : Baba( ) Anne ( )

Yaş: 20 yaş ve altı ( ) 21-25 yaş ( ) 26-30yaş ( ) 31-35yaş ( ) 36-40 yaş ( ) 41-45 yaş ( ) 46 yaş ve üstü ( )	**Eğitim** okuryazar değil:( ) **Düzeyiniz**: Okuryazar:( ) İlkokul:( ) Ortaokul:( ) Lise:( ) Üniversite:( ) Y.Lisan-Doktora:( )	**Mesleğiniz:** Çalışmıyor ( ) İşçi ( ) Memur ( ) Serbest ( ) Profesyonel ( ) (mimar mühendis akademisyen) Diğer ( )
Ailenin toplam aylık geliri: 500 tl ve altı( ) 501-1000 tl ( ) 1001-1500 tl ( ) 1501-2000 tl ( ) 2001-2500tl ( ) 2501-3000tl ( ) 3000tl ve üstü ( )	**Kaç çocuk sahibisiniz:** 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve üstü ( )	**Kaç yıllık evlisiniz :** 6 yıl( ) 7 yıl( ) 8 yıl( ) 9 yıl ( ) 10 yıl ( ) 11 yıl ( ) 12 yıl ve üstü ( )
Ailedeki fert sayısı : 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) 6 ( ) 7 ( ) 8 ( ) 9 ve üstü ( )	**Eşiniz ile aranızdaki yaş farkı** : Yok ( ) 1-2 yaş ( ) 3-4 yaş ( ) 5-6 yaş ( ) 7-8 yaş ( ) 9-10 yaş ( ) 11ve üstü yaş ( )	**<u>Çocuğunuz</u>** **Cinsiyet:** KIZ ( )ERKEK( ) **Yaş:** 5 yaş ( ) 6 yaş ( ) **Kaçıncı Çocuk:** …

EK 3 : İZİN BELGESİ 1

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.43.00.05.510/ 07680

14 MAY 2009

Konu : Tez Çalışması

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB.bağlı Okul ve Kurumlarda yapılacak Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
b) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 21.04.2009 tarihli ve 4353 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın İlgi (a) Yönergesi doğrultusunda Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı,Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Murat BARTAN Yrd.Doç.Dr.Fatma TEZEL ŞAHİN'İN danışmanlığında ilimiz Merkez İlköğretim Okullarında ve Bağımsız anaokullarında **"Kütahya Örnekleminde Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Envanterinin 60-72 Aylık Çocukların Anne ve Babalarına Uyarlanması"** konulu Tez çalışması yapmak istemektedir.

Eğitim-öğretimi aksatmadan, konunun dışına çıkmamaları, bütün sorumluluğun ilgililere ve Okul Müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen Tez çalışmasının yapılmasını;

Takdirlerinize arz ederim.

Muhammet ŞAHİNKAYA
İl Milli Eğitim Müdürü

O L U R:
14/05/2009

Günay ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

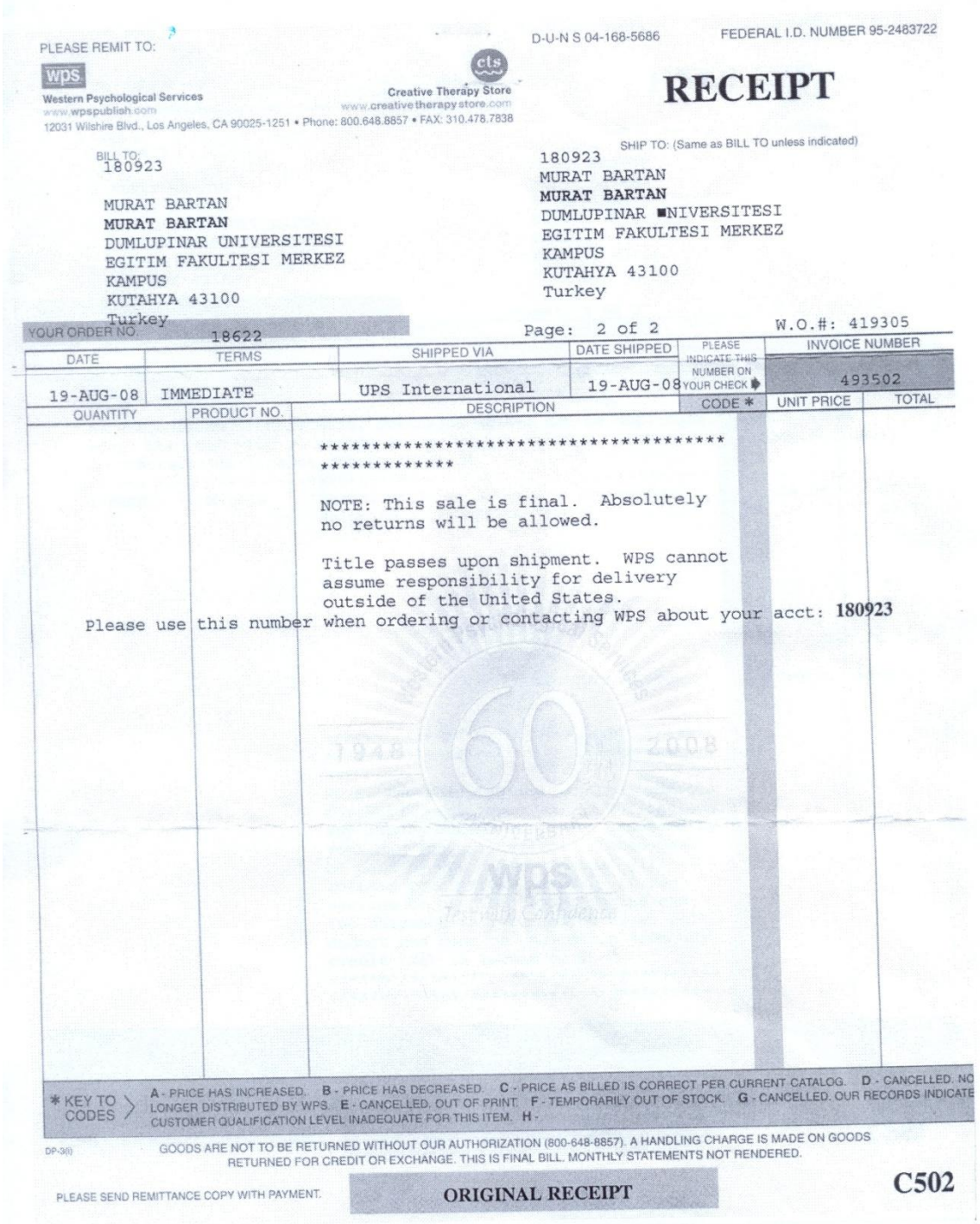
08./05/2009 VHKİ. : G.ZENGİN
08./05/2009 Şef : G.SÜTÇÜ
12./05/2009 Şb.Md . : A.KAYA

İl Milli Eğitim Müdürlüğü
(Eğitim Öğretim Bölümü)
Valilik Binası - KÜTAHYA
E-Posta : kutahyamem@meb.gov.tr
İnternet : http://kutahya.meb.gov.tr
Tel : 0274 223 62 41
Fax : 0274 223 62 54

Ayrıntılı Bilgi:
Gülnur ZENGİN – Tel :124

EĞİTİMDE REFORM Daha aydınlık gelecek!
7 çok geç!
EĞİTİME %100 DESTEK

EK 4: İZİN BELGESİ 2

PLEASE REMIT TO:

wps
Western Psychological Services
www.wpspublish.com
12031 Wilshire Blvd., Los Angeles, CA 90025-1251 • Phone: 800.648.8857 • FAX: 310.478.7838

cts
Creative Therapy Store
www.creativetherapystore.com

D-U-N-S 04-168-5686 FEDERAL I.D. NUMBER 95-2483722

RECEIPT

BILL TO:
180923

MURAT BARTAN
MURAT BARTAN
DUMLUPINAR UNIVERSITESI
EGITIM FAKULTESI MERKEZ
KAMPUS
KUTAHYA 43100
Turkey

SHIP TO: (Same as BILL TO unless indicated)
180923
MURAT BARTAN
MURAT BARTAN
DUMLUPINAR ■NIVERSITESI
EGITIM FAKULTESI MERKEZ
KAMPUS
KUTAHYA 43100
Turkey

YOUR ORDER NO. 18622 Page: 2 of 2 W.O.#: 419305

DATE	TERMS	SHIPPED VIA	DATE SHIPPED	PLEASE INDICATE THIS NUMBER ON YOUR CHECK	INVOICE NUMBER
19-AUG-08	IMMEDIATE	UPS International	19-AUG-08		493502

QUANTITY	PRODUCT NO.	DESCRIPTION	CODE *	UNIT PRICE	TOTAL
		**********			

NOTE: This sale is final. Absolutely no returns will be allowed.

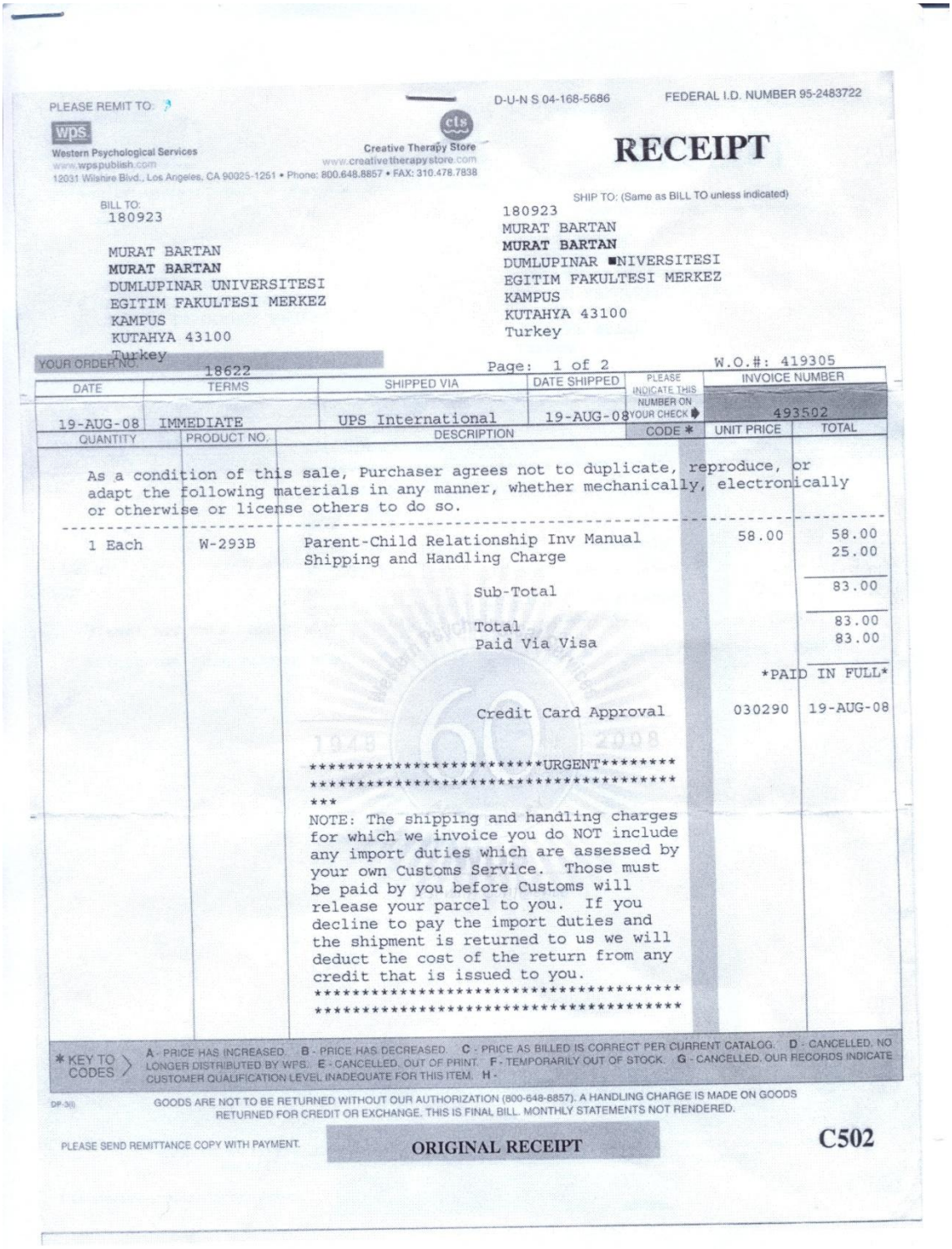
Title passes upon shipment. WPS cannot assume responsibility for delivery outside of the United States.

Please use this number when ordering or contacting WPS about your acct: **180923**

* KEY TO CODES > A - PRICE HAS INCREASED. B - PRICE HAS DECREASED. C - PRICE AS BILLED IS CORRECT PER CURRENT CATALOG. D - CANCELLED. NO LONGER DISTRIBUTED BY WPS. E - CANCELLED. OUT OF PRINT. F - TEMPORARILY OUT OF STOCK. G - CANCELLED. OUR RECORDS INDICATE CUSTOMER QUALIFICATION LEVEL INADEQUATE FOR THIS ITEM. H -

DP-3(I) GOODS ARE NOT TO BE RETURNED WITHOUT OUR AUTHORIZATION (800-648-8857). A HANDLING CHARGE IS MADE ON GOODS RETURNED FOR CREDIT OR EXCHANGE. THIS IS FINAL BILL. MONTHLY STATEMENTS NOT RENDERED.

PLEASE SEND REMITTANCE COPY WITH PAYMENT. **ORIGINAL RECEIPT** **C502**

PLEASE REMIT TO:

Western Psychological Services
www.wpspublish.com
12031 Wilshire Blvd., Los Angeles, CA 90025-1251 • Phone: 800.648.8857 • FAX: 310.478.7838

Creative Therapy Store
www.creativetherapystore.com

D-U-N S 04-168-5686 FEDERAL I.D. NUMBER 95-2483722

RECEIPT

BILL TO:
180923

MURAT BARTAN
MURAT BARTAN
DUMLUPINAR UNIVERSITESI
EGITIM FAKULTESI MERKEZ
KAMPUS
KUTAHYA 43100
Turkey

SHIP TO: (Same as BILL TO unless indicated)
180923
MURAT BARTAN
MURAT BARTAN
DUMLUPINAR ■NIVERSITESI
EGITIM FAKULTESI MERKEZ
KAMPUS
KUTAHYA 43100
Turkey

YOUR ORDER NO. 18622 Page: 1 of 2 W.O.#: 419305

DATE	TERMS	SHIPPED VIA	DATE SHIPPED	PLEASE INDICATE THIS NUMBER ON YOUR CHECK	INVOICE NUMBER
19-AUG-08	IMMEDIATE	UPS International	19-AUG-08		493502

QUANTITY	PRODUCT NO.	DESCRIPTION	CODE *	UNIT PRICE	TOTAL
		As a condition of this sale, Purchaser agrees not to duplicate, reproduce, or adapt the following materials in any manner, whether mechanically, electronically or otherwise or license others to do so.			
1 Each	W-293B	Parent-Child Relationship Inv Manual		58.00	58.00
		Shipping and Handling Charge			25.00
		Sub-Total			83.00
		Total			83.00
		Paid Via Visa			83.00
					PAID IN FULL
		Credit Card Approval		030290	19-AUG-08

**********URGENT********
****
***
NOTE: The shipping and handling charges for which we invoice you do NOT include any import duties which are assessed by your own Customs Service. Those must be paid by you before Customs will release your parcel to you. If you decline to pay the import duties and the shipment is returned to us we will deduct the cost of the return from any credit that is issued to you.
****
****

* KEY TO CODES > A - PRICE HAS INCREASED. B - PRICE HAS DECREASED. C - PRICE AS BILLED IS CORRECT PER CURRENT CATALOG. D - CANCELLED, NO LONGER DISTRIBUTED BY WPS. E - CANCELLED, OUT OF PRINT. F - TEMPORARILY OUT OF STOCK. G - CANCELLED, OUR RECORDS INDICATE CUSTOMER QUALIFICATION LEVEL INADEQUATE FOR THIS ITEM. H -

DP-3(I) GOODS ARE NOT TO BE RETURNED WITHOUT OUR AUTHORIZATION (800-648-8857). A HANDLING CHARGE IS MADE ON GOODS RETURNED FOR CREDIT OR EXCHANGE. THIS IS FINAL BILL. MONTHLY STATEMENTS NOT RENDERED.

PLEASE SEND REMITTANCE COPY WITH PAYMENT.

ORIGINAL RECEIPT

C502